

Uitdaging voor de Regenboognatie

Over de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-teksten voor Afrikaner en kleurling tieners in Zuid-Afrika

*Carla Verwer
Nijmegen, juli 2003*

*Katholieke Universiteit Nijmegen
Faculteit der Letteren
Afstudeerrichting Bedrijfscommunicatie
Begeleiders: prof. dr C. Jansen & prof. dr L. de Stadler*

Voorwoord

Een paar maanden geleden bestond de eerste zin van mijn voorwoord nog uit de bewering dat ik altijd vol enthousiasme en plezier aan mijn scriptie had gewerkt. Aangezien de laatste loodjes ook in dit geval het zwaarst bleken te wegen, is die zin geschrapt en vervangen door de volgende: Tijdens de opzet, uitvoering en verwerking van mijn scriptie zijn alle mogelijke emoties die een mens in zich heeft de revue gepasseerd. Daaronder bevonden zich, naast perioden van frustratie en verdriet, natuurlijk ook momenten van enthousiasme en plezier. De volgende zin van mijn voorwoord luidde vervolgens "...en dat is voor een groot deel te danken aan..". Deze zin laat ik ongewijzigd.

Ik richt mijn woord tot mijn begeleider prof. dr C. Jansen. Bedankt voor het vertrouwen in mij met name op momenten dat ik de neiging had om het bijltje erbij neer te gooien.

Prof. dr L. de Stadler, beste Leon, baie dankie vir die begeleiding in Stellenbosch, vir die gastvrijheid en natuurlik ook vir die braai en die lekker aand wat ons gehad het by die huis van julle. Ook wil ek dank sê vir die medewerkers van die Taalsentrum van de Universiteit van Stellenbosch. Besonder baie dankie vir Petro Faassen en Erina Basson. Dankie vir die enthousiasme.

Mijn twee mede-projectgenoten Andrea Hagen en Olaf Geysendorfer mogen natuurlijk niet ontbreken. Een aantal maanden zaten we uren en dagen achtereen op elkaars lip in de katakomben van *die Taalsentrum*. Naast veel flauwe grappen en gezelligheid tussen de bedrijven door, heb ik veel steun van jullie gehad in mindere tijden. Jullie zijn kanjers!

Ook Frans van der Slik, docent statistiek aan de KUN en daarnaast expert op het gebied van stresshandhaving bij studenten, bedankt voor je hulp. Lang leve SPSS!

En voordat ik dit hoofdstuk afsluit gaat alle aandacht uit naar mijn tijdelijke collega's van het secretariaat van Bedrijfscommunicatie. Dank voor jullie steun en relativeringsvermogen in tijden dat dat zeer welkom was. Vooral Ciska heel erg bedankt voor het lezen en verbeteren van dit levenswerk.

En tot slot de drie belangrijkste mensen in mijn leven:

Roel, de voorpagina is prachtig!

Pa en ma, bedankt voor jullie vertrouwen in mij. -Charlie-

Samenvatting

In Zuid-Afrika komt HIV, de ziekte die AIDS tot gevolg kan hebben, veel voor. Jong volwassenen behoren tot de groep die de meeste kans hebben om besmet te raken en effectieve HIV/AIDS-voorlichting is van levensgroot belang. De regering en verschillende NGO's hebben al enkele campagnes opgezet, maar die hebben tot nu toe niet het gewenste effect gehad; het aantal HIV-besmettingen blijft stijgen. Het is van belang te achterhalen hoe het komt dat de verschillende voorlichtingsactiviteiten niet effectief (genoeg) zijn geweest. Het onderzoeksproject EPIDASA (Effectiveness of Public Information Documents on AIDS in South Africa) speelt hierop in en richt zich op de effectiviteitsproblemen en de verbeteringsmogelijkheden van HIV/AIDS-voorlichtingsmateriaal in Zuid-Afrika. Dit onderzoek is een deelproject van EPIDASA, waarbij het afstemmen van bestaande HIV/AIDS-documenten op de doelgroep centraal staat. Culturele achtergrond als lezerskenmerk speelt daarbij een cruciale rol kunnen spelen.

In dit onderzoek is getracht een relatie te leggen tussen de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel gekleurde versus affectief gekleurde HIV/AIDS-teksten enerzijds en culturele achtergrond (hier: Afrikaner en kleurling tieners) anderzijds. Mogelijk is het zo, dat de culturele achtergrond een effect heeft op de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht. De hoofdvraag luidt dan ook: *Wat is de mate van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-teksten, voor tieners met verschillende culturele achtergronden?*

Om een antwoord op deze vraag te geven is een experiment opgezet waarbij gebruik werd gemaakt van twee tekstvarianten over het voorkómen van HIV/AIDS. De ene variant appelleerde vooral aan de ratio en de andere variant vooral aan het gevoel van de lezer. Kleurling en Afrikaner tieners van de Hogeschool van Stellenbosch werd gevraagd beide teksten op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht te beoordelen.

Op basis van de resultaten wordt geconcludeerd dat er geen reden is om aan te nemen dat het verstandig zou zijn om kleurling en Afrikaner tieners in Zuid-Afrika anders te benaderen op het punt van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-voorlichtingsteksten: er zijn geen significante cultuurafhankelijke verschillen gevonden in de evaluatie van de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van beide versies.

Daarmee is niet gezegd dat deze conclusie ook geldt voor oudere leeftijdsgroepen van deze cultuurgroepen. Zoals ook uit eerder onderzoek is gebleken, brengt de levensfase van

tieners met zich mee dat andere kenmerken, zoals een leeftijdsgebonden sterk individualistische oriëntatie, mogelijk een dominantere rol spelen bij tekstevaluatie dan verschillen in culturele achtergrond. Verder onderzoek lijkt dus gewenst naar cultuurverschillen tussen kleurlingen en Afrikaners bij andere leeftijdsgroepen.

Vervolgonderzoek met andere teksttypen bij lezers met verschillende culturele achtergronden kan ook interessante resultaten opleveren. Culturele achtergrond leidt namelijk ook in dit onderzoek al tot verschillen in evaluatie van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht, maar deze resultaten blijken onafhankelijk van de tekstversies die in dit experiment gebruikt zijn. Wellicht blijkt manipulatie van andere dan de hier gekozen tekstvariabelen wel tot effectverschillen te leiden in interactie met culturele achtergrond.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
2. Eerder onderzoek	9
3. Onderzoeksopzet	13
3.1. <i>Hoofdvraag</i>	13
3.2. <i>Gemanipuleerde onafhankelijke variabelen</i>	13
3.2.1. Culturele achtergrond	13
3.2.2. Tekstversie	15
3.3. <i>Overige onafhankelijke variabelen</i>	16
3.3.1. Individualisme, collectivisme en culturele betrokkenheid	16
3.3.2. Need for cognition	17
3.3.3. Voorkennis	18
3.3.4. Consequentiebetrokkenheid	18
3.3.5. Overtuigingen	19
3.4. <i>Afhankelijke variabelen</i>	19
3.4.1. Begrijpelijkheid	19
3.4.2. Aantrekkelijkheid	19
3.4.3. Overtuigingskracht.....	20
3.5. <i>Deelvragen</i>	20
4. Methode van onderzoek	22
4.1. <i>Onderzoeksdesign</i>	22
4.2. <i>Proefpersonen</i>	22
4.3. <i>Onderzoeksmateriaal</i>	23
4.3.1. Analyse	23
4.3.2. Manipulatie	24
4.3.3. Pretest.....	26
4.4. <i>Meetinstrument</i>	31
4.4.1. Culturele achtergrond	31
4.4.2. Culturele betrokkenheid.....	32
4.4.3. Individualisme-collectivisme	32
4.4.4. <i>Need for cognition</i>	32

4.4.5.	Voorkennis	32
4.4.6.	Consequentiebetrokkenheid	33
4.4.7.	Overtuigingen	33
4.4.8.	Begrijpelijkheid	33
4.4.9.	Aantrekkelijkheid	33
4.4.10.	Overtuigingskracht.....	34
4.5.	<i>Uitvoering van het onderzoek</i>	34
4.6.	<i>Gegevensverwerking</i>	35
5.	Resultaten	39
5.1.	<i>Algemene persoonsgegevens</i>	39
5.2.	<i>Beschrijving van de variabelen</i>	40
5.2.1.	Beschrijving van de onafhankelijke variabelen.....	40
5.2.2.	Beschrijving afhankelijke variabelen	43
5.3.	<i>Resultaten t-tests</i>	45
5.4.	<i>Resultaten regressie-analyse</i>	47
5.4.1.	Resultaten van het criterium begrijpelijkheid.....	48
5.4.2.	Resultaten van het criterium aantrekkelijkheid.....	52
5.4.3.	Resultaten van het criterium overtuigingskracht	61
6.	Conclusies en discussie.....	65

Bibliografie

Bijlagen

Bijlage 1	Brochure Slimkoptiener	1
Bijlage 2	Vragenlijst tekstmanipulatie	10
Bijlage 3	Resultaten pretest per expert	27
Bijlage 4	Vragenlijst experiment	43
Bijlage 5	Instructie	61
Bijlage 6	Verwerking open vragen	62

1. Inleiding

Vanaf 26 april 1994 staat een nieuwe vlag symbool voor een nieuw Zuid-Afrika. De apartheid was ten einde en de regenboognatie werd geboren: een natie met een enorme culturele diversiteit en gelijke rechten voor iedereen. Maar daarnaast wordt het land voor nóg een uitdaging gesteld: omgaan met het groot aantal HIV-besmettingen. HIV, het virus dat de dodelijke ziekte AIDS tot gevolg heeft, komt er veel voor en treft voornamelijk jong volwassenen in de economisch actieve leeftijdsgroep (Whiteside & Sunter, 2000). Dat heeft onvermijdelijk invloed op de demografische, sociale en economische toestand van het land. Naast bijvoorbeeld goede sociale voorzieningen voor reeds besmette mensen, is het voorkómen van nieuwe infecties door effectieve voorlichting van essentieel belang (Whiteside & Sunter, 2000). De Zuid-Afrikaanse regering is in 1994 *the National AIDS Plan* gestart en daarnaast zijn ruim 600 organisaties (NGO's), los van de regeringscampagnes tegen AIDS, ook campagnes begonnen. De campagnes hebben wel enige successen behaald maar over het algemeen vallen de resultaten tegen en blijft het aantal HIV-besmettingen verontrustend stijgen (<http://www.epidasa.org>). Het is van belang te achterhalen hoe het komt dat de verschillende voorlichtingsactiviteiten niet effectief (genoeg) zijn geweest.

Systematisch wetenschappelijk onderzoek is nagenoeg niet voor handen. Het gebrek aan kennis over de effectiviteit van voorlichtingsactiviteiten, met name over voorlichtingsdocumenten, heeft Nederlandse en Zuid-Afrikaanse onderzoekers en studenten¹ geïnspireerd om een gezamenlijk onderzoeksproject op te zetten. Het onderzoeksproject EPIDASA², richt zich op de effectiviteitsproblemen en de verbeteringsmogelijkheden van HIV/AIDS-voorlichtingsmateriaal in Zuid-Afrika en is onderverdeeld in vijf deelprojecten. Het project EPIDASA zal uiteindelijk onder meer moeten resulteren in een evaluatie-instrument waarmee HIV/AIDS-voorlichtingsteksten geanalyseerd en geëvalueerd kunnen worden. Op deze manier kunnen aanbevelingen worden gedaan over de kwaliteit en de effectiviteit van de betreffende tekst. Een eerste aanzet voor dat evaluatie-instrument is opgezet door de Nijmeegse studente Cathalijne Roodenburg (zie Roodenburg & De Stadler, in druk). Aan de hand van het instrument kunnen de keuzes die bij het ontwerp van de tekst zijn gemaakt,

---

¹ Nederlandse onderzoekers en studenten zijn afkomstig van de KUB, KUN en UT. Vanuit Zuid-Afrika nemen onderzoekers en studenten van UNISA, UP en Stellenbosch Universiteit deel aan het project. Het EPIDASA project wordt gefinancierd door SANPAD. Voor meer informatie over het project zie: <http://www.epidasa.org/>.

² EPIDASA staat voor improving Effectiveness of Public Information Documents on AIDS in South Africa.

systematisch in kaart worden gebracht. Om een oordeel te kunnen geven over de kwaliteit en effectiviteit van deze bevindingen zijn evaluatiecriteria nodig die in nader onderzoek geformuleerd moeten worden.

Het beschreven onderzoek valt binnen deelproject vijf, dat *Fine-tuning HIV/AIDS prevention documents for the various target groups in South Africa* als titel heeft. Het afstemmen van bestaande documenten op de doelgroep is een vereiste wanneer de documenten een cruciale rol moeten spelen in het overbrengen van informatie en het overtuigen van mensen (<http://www.epidasa.org>). De culturele achtergrond is een belangrijk lezerskenmerk en zal implicaties moeten hebben voor het ontwerp van effectief voorlichtingsmateriaal: wat in de ene cultuur een effectieve keuze is, hoeft dat in een andere cultuur niet te zijn (Jansen, 2000. Zie ook Jansen (in druk).

In de literatuur zijn nog betrekkelijk weinig verwijzingen te vinden naar onderzoek waarin specifiek de relatie wordt gelegd tussen de effectiviteit van HIV/AIDS-voorlichtingsteksten enerzijds en kenmerken van de cultuur van de doelgroep anderzijds. In een publicatie van de Zuid-Afrikaanse psychologe dr. A. van Dyk (Van Dyk, 2001) wordt duidelijk dat veel Afrikanen de wereld op een geheel andere manier beleven dan westerlingen. Traditionele Afrikaanse normen en waarden, opvattingen en gewoontes, zouden sterke implicaties moeten hebben voor AIDS-voorlichting aan Afrikanen. Westers-georiënteerde educatie- en preventieprogramma's zullen daarom niet slagen als er geen rekening wordt gehouden met de verschillende culturele achtergronden en overtuigingsystemen van de lezers. Als een persuasieve tekst effectief wil zijn, dan zal er aan deze aspecten aandacht besteed moeten worden.

Zuid-Afrika is een land met zeer uiteenlopende culturen en etnische groepen met als gevolg, dat er bij het ontwerp van HIV/AIDS-teksten rekening gehouden moet worden met de variëteit in deze groepen. De vraag is echter op welke wijze dat het beste kan worden gedaan. Dit onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan een antwoord op deze vraag, aan de hand van twee tekstversies die appelleren aan verschillende overtuigingsprocessen.

2. Eerder onderzoek

Literatuur waarin specifiek de relatie wordt gelegd tussen de beoordeling van HIV/AIDS-voorlichtingsteksten en de culturele achtergrond van de lezer is schaars. Murray-Johnson e.a. (2001) vormen hierop een uitzondering. Hun hieronder kort besproken onderzoek gaat in op de effectiviteit van fear appeals in HIV/AIDS-teksten bij lezers met verschillende culturele achtergronden. Ook Peng & Nisbett (1999) rapporteren een onderzoek met betrekking tot de relatie tussen cultuur en taalperceptie van tekstvariabelen. Zij tonen in studies over de relatie tussen cultuur, taal en redeneren aan, dat de *voorkeur* voor argumentatievormen per cultuur verschilt. Ook dat onderzoek komt hieronder aan de orde. Tot slot wordt een onderzoek besproken over de relatie tussen cultuur en taalgebruik. Hall (1976, 1983) laat zien dat communicatiestrategieën per cultuur verschillend zijn. Dat heeft mogelijk invloed op de perceptie van taaluitingen.

Murray-Johnson e.a. (2001) wilden nagaan in hoeverre de effectiviteit van de tekstvariabele 'aard van fear appeal' in een HIV/AIDS voorlichtingstekst afhankelijk is van de culturele oriëntatie van een individu. Eén van de experimenten die zij hebben uitgevoerd betrof een experiment waarbij de effectiviteit van individuele versus collectivistische fear appeals in AIDS-voorlichting voor proefpersonen van Amerikaanse en Taiwanese afkomst bepaald werd. Een experiment met een 2 x 2 tussenproefpersoon ontwerp werd opgezet waarbij twee variabelen werden gemanipuleerd: de tekstvariant en de culturele oriëntatie van de doelgroep. Twee tekstvarianten werden ingezet met als kern een verhaal over een meisje dat HIV positief was. De bedreiging was gemanipuleerd in een fear appeal boodschap waarbij de ene versie de nadruk legde op (emotionele) schade voor het meisje zelf en in de andere versie op schade voor anderen, met name de familie. De culturele oriëntatie van de lezers was vastgesteld middels een variant van de individualisme-collectivisme schaal van Hui. De proefpersonen waren studenten van de universiteit uit Taiwan en de Verenigde Staten. Op basis van onder meer resultaten van onderzoek door Hofstede (1991) en literatuur over culturele kenmerken van de beide doelgroepen werd verondersteld dat Amerikanen overwegend individualistisch en Taiwanese overwegend collectivistisch georiënteerd zouden zijn. De verwachting was dat de tekstvariant met individualistische fear appeals vooral effectief zouden blijken bij de Amerikaanse studenten en de collectivistische fear appeals voor Taiwanese studenten. De resultaten bevestigden deze verwachting ten dele. Significante hoofdeffecten werden gevonden voor attitudes en culturele oriëntatie – individualistische studenten hadden meer positieve attitudes t.o.v condoomgebruik om AIDS te voorkomen dan collectivistische deelnemers - en voor intenties om zichzelf tegen HIV te beschermen - individualistische studenten hadden sterkere intenties om condooms te

gebruiken ter voorkoming van HIV dan collectivistische studenten. Ook werd een significant interactie-effect tussen fear appeal en culturele oriëntatie aangetoond. Collectivistische studenten ervoeren meer fear van een boodschap die inspeelt op collectivistische waarden dan individualistische studenten. Studenten met een individualistische cultuur ervaren meer fear van een boodschap die op individualistische waarden inspeelt dan collectivistische studenten. Dit komt overeen met het individualistisch-collectivistisch raamwerk.

Het meest opvallende resultaat was sterk bedreigend voor de voorgenoemde conclusie: Taiwanese studenten bleken na beantwoorden van vragen over de culturele oriëntatie meer individualistisch georiënteerd te zijn en Amerikaanse studenten meer collectivistisch. Daaruit blijkt eens te meer het belang van het bepalen van de individuele culturele oriëntatie, in plaats van blindelings af te gaan op de cultuurgroep waartoe een persoon behoort en op basis daarvan aan te nemen dat de culturele oriëntatie verder een gegeven is.

Het idee dat culturele oriëntatie een belangrijke variabele kan zijn in tekstuele communicatie ligt ook ten grondslag aan het onderzoek van Peng en Nisbett (1999). Zij doen verslag van een aantal studies waarbij de relatie tussen cultuur en taal (zowel taalperceptie als taalproductie) centraal staat. Eén op perceptie gerichte studie werd uitgevoerd naar de beoordeling van de overtuigingskracht van verschillende argumentatievormen door Chinezen en Amerikanen. De argumentatievormen werden gemanipuleerd en waren gerelateerd aan het wereldbeeld van beide culturen.

Het voornaamste verschil in wereldbeeld volgens Peng en Nisbett (1999) is dat waar Chinezen de wereld ervaren als een voortdurende beweging waarbij niet alles verklaard hoeft te worden, waar toeval een rol mag spelen en waar onbegrijpelijkheden mogen bestaan, Amerikanen meer behoefte (b)lijken te hebben aan vastigheid, aan het verklaren van oorzaak en gevolg en greep willen hebben en houden op de dingen die om hen heen gebeuren. Het wereldbeeld van een cultuur is, ook weer volgens Peng en Nisbett, gerelateerd aan de wijze van redeneren die in de betreffende cultuur voorkomt. De Chinese cultuur staat bekend om dialectologisch denken en de Amerikaanse (Westerse) cultuur om logisch denken. De wijze van redeneren heeft, volgens deze redenerig, invloed op de perceptie van taal en taalgebruik. Dialectologische (*dialect arguments*) versus logisch argumenten zijn de termen die Peng en Nisbett (1999) voor de verschillende argumentatievormen hanteren. Een cultureel verschil in ervaren overtuigingskracht van de twee argumentatievormen werd (dus) verwacht op basis van de verschillende wijzen van redeneren per cultuur.

De proefpersonen waren allemaal studenten natuurwetenschappen en vergelijkbaar in leeftijd, geslacht en opleidingsjaren. In een 2 x 2 tussenproefpersoon ontwerp werden twee tekstversies gebruikt met enerzijds dialectologische en anderzijds logische argumentatie. De voorkeur voor een tekstversie werd bepaald door de indicatoren overtuigingskracht en waardering te meten. Resultaten van de studie bevestigden de verwachting dat de Chinese proefpersonen dialectologische argumenten zouden verkiezen boven logische argumenten. De Amerikaanse proefpersonen daarentegen, verkozen zoals verwacht logische boven dialectologische argumentatie (Peng en Nisbett, 1999). De wijze van redeneren wordt kennelijk beïnvloed door de culturele achtergrond van een persoon en culturele achtergrond heeft daarmee invloed op de perceptie van tekstkenmerken.

Eigenlijk ligt datzelfde idee ook aan de theorie van Hall ten grondslag (1976). Culturele verschillen komen in zijn visie nadrukkelijk in communicatieprocessen tot uiting. Hall (1976) maakt onderscheid in zwakke en sterke contextculturen waarbij, de Verenigde Staten model staan voor een zwakke contextcultuur met veel zwakke contextboodschappen en Japan voor een sterke contextcultuur met veel sterke contextboodschappen. In een zwakke contextboodschap wordt strikt logisch geredeneerd en is de kern van de boodschap duidelijk zonder dat er veel contextuele informatie nodig is (Hall, 1983, p. 63). Een sterke contextboodschap daarentegen, is een boodschap waarin de meeste informatie impliciet is gelaten en, waarbij de nadruk bijvoorbeeld kan liggen op de gevoelens die de boodschap op moet roepen en waarbij de context dus zeer relevant is voor een juist begrip van de boodschap (Hall, 1983, p.63). Volgens Gudykunst (1991, p. 44) zijn zwakke en sterke contextculturen voorspellend zijn voor communicatie in respectievelijk individuele en collectivistische culturen: zwakke contextcommunicatie overheerst in een individualistische cultuur, terwijl hoge contextcommunicatie in een collectivistische cultuur overheerst.

Dit verschijnsel is te verklaren door het verschil in groepsgevoel in collectivistische en individualistische culturen. In collectivistische culturen is het groepsgevoel belangrijker dan in individualistische culturen. Een manier waarop dat groepsgevoel tot uiting komt is in het taalgebruik dat een bindende functie heeft voor een groep. In individualistische culturen staat het overbrengen van informatie centraal. Het taalgebruik is aan die functie aangepast. De boodschap moet voor iedereen duidelijk, en daarom zo ondubbelzinnig mogelijk interpreteerbaar zijn. De sociale functie van taal die in collectivistische culturen zo belangrijk is, is in individualistische culturen van ondergeschikt belang (Gudykunst, 1991).

Daarbij moet opgemerkt worden dat –zoals Murray-Johnson e.a. (2001) hebben laten zien –

met voorzichtigheid gesproken moet worden over individualistische dan wel collectivistische culturen. Beter is het wellicht om te spreken over culturen met een overwegend individualistische dan wel een overwegend collectivistische oriëntatie, waarbij die oriëntatie per cultuur nadrukkelijk op individueel niveau bepaald dient te worden.

Waarom zijn de besproken studies relevant voor de opzet en uitvoering van het in dit rapport beschreven onderzoek? Een zwakke contextboodschap kenmerkt zich door een logische wijze van redeneren en appelleert aan de ratio. Een sterke contextboodschap speelt in op gevoelens. Zwakke en sterke contextculturen zijn voorspellend voor communicatie in culturen met een individuele dan wel een collectivistische oriëntatie. Dat zijn althans aannames die volgen uit de boven besproken literatuur. De combinatie van het, in deze literatuur gesuggereerde, gegeven dat het behoren tot verschillende culturen kan leiden tot verschillende percepties van tekstuele informatie, het gegeven dat de overtuigingskracht en waardering voor verschillende argumentatievormen per cultuur kunnen verschillen en het gegeven dat denken beïnvloed wordt door de culturele achtergrond van een persoon, maakt het onderscheid interessant dat in het Elaboration Likelihood Model (ELM) (Petty & Cacioppo, 1986) wordt gemaakt tussen twee psychologische processen bij het verwerken van tekstuele informatie: het verwerkingsproces langs de centrale en het verwerkingsproces langs de perifere route. Verwerking via de centrale route wordt immers mogelijk gestimuleerd als een tekst appelleert aan de ratio van een persoon en verwerking via de perifere route wordt mogelijk gestimuleerd als een tekst aan het gevoel van de lezer appelleert (Hoeken, z.j.). Wellicht is de neiging om voorlichtingsmateriaal langs de perifere route te verwerken groter bij lezers die overwegend collectivistisch georiënteerd dan bij lezers met een overwegend individualistische oriëntatie en geldt het omgekeerde voor verwerking langs de centrale route. Deze veronderstelling is tot nu toe echter zelden serieus getoetst.

In dit onderzoek wordt wél een poging ondernomen tot het toetsen van deze, voor voorlichting in een multicultureel land als Zuid-Afrika, zeer relevante veronderstelling. In een experiment wordt gebruik gemaakt van twee tekstvarianten over het voorkómen van HIV/AIDS. De ene variant appelleert aan de ratio en de andere variant aan het gevoel van de lezer. Mogelijk is het zo dat de culturele achtergrond ook een effect heeft op de vraag hoe deze teksten worden gepercipieerd en geëvalueerd.

3. Onderzoeksopzet

De vragen die gerezen zijn in het voorgaande hoofdstuk leiden tot de volgende hoofdvraag.

3.1. Hoofdvraag

In dit onderzoek wordt de relatie onderzocht tussen de evaluatie van HIV/AIDS-teksten die appelleren aan de ratio óf aan het gevoel van de lezer enerzijds en de cultuur van de doelgroep anderzijds. Bij evaluatie van een tekst kunnen verschillende aspecten worden belicht. In dit onderzoek zijn dat begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht. De volgende hoofdvraag wordt dan ook onderzocht:

Wat is de mate van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-teksten, voor tieners met verschillende culturele achtergronden?

Behalve eventuele hoofdeffecten³ van een tekstversie op begrijpelijkheid, waardering en overtuigingskracht en van de culturele achtergrond op begrijpelijkheid, waardering en overtuigingskracht, zullen ook interactie-effecten⁴ van tekstversie en culturele achtergrond op begrijpelijkheid, waardering en overtuigingskracht worden onderzocht. Daarnaast zullen nog andere hoofd- en interactie-effecten worden onderzocht. Daarover volgt hieronder meer informatie.

3.2. Gemanipuleerde onafhankelijke variabelen

In het onderzoek zijn twee onafhankelijke variabelen gemanipuleerd. Culturele achtergrond is de gemanipuleerde persoonsvariabele en de tekstvariabele is gemanipuleerd in de vorm van twee tekstversies.

3.2.1. Culturele achtergrond

Volgens Hofstede (1991) is cultuur een mentale programmering waarbij patronen van denken, voelen en potentieel handelen in de loop van het leven zijn aangeleerd. Het is een collectief verschijnsel dat leden van één groep onderscheidt van de andere. Cultuur kan zich op verschillende manieren uiten, waarbij waarden de kern van cultuur vormen.

---

³ Een hoofdeffect is het individuele effect dat een onafhankelijke variabele op een afhankelijke variabele heeft (Hair e.a., 1998, p. 329).

⁴ Er is sprake van een interactie-effect wanneer twee onafhankelijke variabelen - in combinatie - van invloed zijn op een afhankelijke variabele (Moore & mcGabe, 1997, pp. 605-606).

In dit onderzoek worden twee Zuid-Afrikaanse cultuurgroepen betrokken: kleurlingen en (blanke) Afrikaners. Deze termen worden in de voetnoot verder toegelicht⁵. Het onderzoek is uitgevoerd in Stellenbosch (Zuid-Afrika) waar de voertaal voornamelijk Afrikaans is. Zowel voor kleurlingen als voor Afrikaners is deze taal de moedertaal. Om die reden is voor deze twee groepen gekozen. Hieronder volgt een korte bespreking per cultuurgroep.

Afrikaners De groep Afrikaners is ontstaan uit een geschiedenis van geografische isolatie, gecombineerd met vaak opzettelijke culturele uitsluiting. De idealistische levensstijl en cultuur van deze ook wel als 'Boers' aangeduide groep zijn volgens Richmond e.a. (2002) de oorzaak van hun kijk op zichzelf en de kijk op hun (unieke) plaats in Afrika. De etnische herkomst is moeilijk weer te geven. Het is een combinatie van voornamelijk Nederlandse en Duitse invloeden, enige Franse, Portugese, Britse en *overige* invloeden. Historici beweren dat deze categorie "overige" voornamelijk bestaat uit kleurlingen en zwarte bevolkingsgroepen. De Afrikaanse taal staat centraal voor de identiteit van de Afrikaner en heeft er voor gezorgd dat, in de periode van de apartheid, de isolatie van de buitenwereld bekrachtigd werd. Afrikaners staan bekend als een religieus volk en het christelijk fundamentalisme, gebaseerd op het 17de eeuwse calvinisme heeft, aldus weer Richmond e.a. (2002), een sterke invloed op hun wereldbeeld. Hoe groter de afstand tussen de periode van de apartheid en het nieuwe Zuid-Afrika wordt, hoe meer ruimte er voor Afrikaners lijkt te komen om trots te zijn op hun afkomst. Een uiting hiervan lijkt het groeiende succes van de *Klein Karoo Nasionale KunsteFees*. (Richmond e.a., 2002)

Kleurlingen Kleurlingen zijn van oudsher gevestigd in Zuid-Afrika. Velen zijn als slaven naar Zuid-Afrika gehaald en enkelen als politiek gevangene of als balling uit Nederlands-Indië. Mensen kwamen uit landen als India, Indonesië en uit het oosten van Afrika. De voertaal was Maleis, in die tijd een belangrijke handelstaal, maar Afrikaans is nu de meest gesproken taal onder kleurlingen (Richmond e.a., 2002)⁶. De term kleurlingen heeft in de geschiedenis op verschillende bevolkingsgroepen betrekking gehad, maar vanaf 1904 kreeg de term de betekenis die heden ten dage nog gebruikt wordt. In de Kaap-regio werden toentertijd drie groepen onderscheiden: blank, Bantu en kleurling, waarbij kleurling verwijst

---

⁵ De benaming van deze cultuurgroepen ligt gevoelig en is nog altijd in ontwikkeling. De benaming *Kleurling* wordt door enkelen als beledigend ervaren omdat de term associaties zou oproepen met de apartheid (Marais, z.j.). Bruin mense is in het Afrikaans ook een aanduiding voor deze cultuurgroep en een enkeling noemt zichzelf *swart*. De term Afrikaners wordt gebruikt naast de aanduiding van *wit mense* en *blank*.

⁶ 80% van de Kleurlingen spreekt Afrikaans (Marais, z.j., p. 61).

naar 'alle kleurschakeringen tussen de eerste twee' (Golding, z.j.). De identiteit van kleurlingen is de uitkomst van de 'verdeel en heers – politiek' die al tijdens de koloniale bezetting (begin 1800) begon en die ook tijdens de apartheid nog aangehangen werd (Goldin, z.j.). Kleurlingen kregen om politieke redenen een bevoordeelde behandeling (Golding, z.j.), wat later ook tijdens de apartheid zichtbaar werd. Een eensgezindheid tussen kleurlingen ontwikkelde zich door de weigering van blanken om hen als gelijken te accepteren én doordat kleurlingen zelf niet gelijkgeschakeld wilden worden met de zwarte bevolking die meer beperkingen opgelegd kreeg (Richmond e.a., 2002). Deze ambigue positie, die in de definitie al naar voren komt, heeft heden ten dage nog steeds effecten op de identiteit van kleurlingen (Golding, z.j.).

3.2.2. Tekstversie

Twee versies van dezelfde tekst worden als variabele in dit onderzoek betrokken: één versie appelleert aan de ratio van de lezer – onder meer door te beginnen met een rationeel gekleurd verhaal- en één versie appelleert aan het gevoel van de lezer – onder meer door te beginnen met een affectief gekleurd verhaal. Beide teksten hebben een persuasief doel; de lezer moet de overtuiging krijgen (of behouden) dat je als jongere zuinig moet zijn met seksuele contacten, en dat je, als je daar toch toe besluit, dan in ieder geval een condoom moet gebruiken. In de rationeel gekleurde tekst wordt geprobeerd de lezer ervan te overtuigen dat het goed is na te denken over de vraag wel of geen seks te hebben en er worden enkele redenen gegeven waarom hij of zij daarvoor of daartegen zou kunnen besluiten. Er wordt in deze tekst direct aan de ratio van de lezer geappelleerd door het gebruik van woorden en werkwoorden die de rationele denkwijze van de protagonisten in het verhaal illustreren en die verwijzen naar cognitieve activiteiten van de lezer zelf. Ook is er sprake van een structuur die verwijst naar een logische wijze van redeneren. In de affectieve tekst wordt geprobeerd de lezer ervan te overtuigen zuinig te zijn met seks. Dat gebeurt onder meer door in het verhaal protagonisten neer te zetten die zich door emoties laten leiden, en vervolgens door te appelleren aan wat een persoon *behoort* te besluiten via het gebruik van perifere cues. Dit zijn woorden die een positief of negatief gevoel oproepen (Petty & Cacioppo, 1986). Ook het gebruik van geladen of gekleurde taal (de affectieve betekeniscomponent van woorden) valt hieronder.

Lezers kunnen een tekst via de centrale of via de perifere route verwerken. Teksten kunnen, bijvoorbeeld door het gebruik van verhalen, mogelijk op deze routes inspelen. Zo ontstaat een continuüm waarbij enerzijds teksten voorkomen die bijvoorbeeld door in een verhaal de protagonisten als rationeel denkende wezens af te beelden, appelleren aan de ratio van de

lezer en zodoende verwerking via de centrale route vereisen. Anderzijds komen teksten voor die door een appèl aan gevoel, onder meer door protagonisten te gebruiken die zich door emoties laten leiden, verwerking van de lezer vereisen via de perifere route.

3.3. Overige onafhankelijke variabelen

Naast de reeds besproken gemanipuleerde onafhankelijke variabelen zijn nog andere onafhankelijke variabelen in dit onderzoek betrokken, die zich in het stadium van statistische analyse uit de data lieten construeren. In de volgende deelparagrafen wordt besproken welke onafhankelijke variabelen dat zijn en waarom zij relevant zijn voor dit onderzoek.

3.3.1. Individualisme, collectivisme en culturele betrokkenheid

In deze paragraaf worden drie onafhankelijke variabelen besproken die verwijzen naar de culturele identiteit van de proefpersoon (Gudykunst, 1991). Onderzoek van Murray-Johnson e.a. (2001) heeft aangetoond dat, indien uitspraken gedaan worden over cultuurverschillen, een individuele culturele oriëntatie bepaald dient te worden om vast te stellen of er tussen verschillende cultuurgroepen ook werkelijk verschillen bestaan. In dit onderzoek wordt de culturele oriëntatie bepaald.

De culturele identiteit is de sociale identiteit die het lidmaatschap van een (sub)cultuur benadrukt. Deze identiteit heeft veel invloed op de dagelijkse communicatie en wordt door twee aspecten gevormd: ten eerste door de mate waarin een persoon individualistisch dan wel collectivistisch is ingesteld en ten tweede de mate waarin men zich betrokken voelt bij de eigen cultuur. Het eerste aspect geeft de culturele oriëntatie van de proefpersoon weer waarmee de inhoudelijke kant van de culturele identiteit gedefinieerd kan worden. Het tweede aspect brengt de kracht van de culturele identiteit tot uitdrukking (Gudykunst, 1991).

Individualisme versus collectivisme

Culturen kunnen zowel individualistisch als collectivistisch georiënteerd zijn, maar meestal overheerst een van beide oriëntaties (Gudykunst, 1991). De dimensie individualisme versus collectivisme hanteer ik in navolging van Han en Shavitt (1994), als centraal concept voor begrip van culturele waarden, sociale systemen en culturele patronen. Op basis van deze dimensie kunnen algemene verschillen tussen culturen worden gedefinieerd. Ook Gudykunst (1991) bevestigt het belang van deze dimensie om tot een goed begrip te komen van overeenkomsten en verschillen in de perceptie van communicatie door mensen met verschillende culturele achtergronden. Verschillen in culturele oriëntatie, zo beweert hij, kunnen leiden tot verschillende percepties van tekstuele informatie.

Er bestaan echter nog vier andere dimensies die bij de perceptie van tekstuele communicatie van belang kunnen zijn, te weten: masculiniteit-femininiteit, onzekerheidsvermijding, machtsafstand en lange termijnoriëntatie. Deze worden om de volgende redenen niet in dit onderzoek betrokken: Ten eerste omdat de twee geciteerde schrijvers de dimensie individualisme versus collectivisme als centraal concept voor onder meer culturele waarden beschouwen en ik me bij hun argumenten kan aansluiten. Ten tweede omdat ook Murray-Johnson e.a. (2001) van deze twee oriëntaties gebruik maken bij het bepalen van individuele culturele oriëntatie van de proefpersonen. Daarmee is niet gezegd dat de overige vier dimensies geen of minder invloed op de perceptie van tekstuele communicatie hebben. Maar omdat eerder onderzoek over specifiek de twee cultuurgroepen Afrikaners en kleurlingen ontbreekt, is gekozen voor de dimensie waarvan de relevantie door verschillende auteurs wordt betoogd.

Culturele betrokkenheid

Hoe belangrijk de eigen cultuur voor iemand is, wordt weerspiegeld in de culturele betrokkenheid van die persoon. De culturele betrokkenheid heeft invloed op de wijze waarop een persoon zichzelf beschrijft en beïnvloedt de mate waarin men verwacht dat anderen de regels van (de communicatie in) de cultuur beheersen en gebruiken (Gudykunst, 1991). Het is mogelijk dat de mate van culturele betrokkenheid, gecombineerd met de culturele oriëntatie van een individu, invloed heeft op de perceptie en evaluatie van tekstuele informatie. Een persoon die sterker bij een cultuur betrokken is met een individualistische oriëntatie, percipieert een tekst die op de ratio inspeelt mogelijk anders dan een persoon met een mindere culturele betrokkenheid en met een individualistische oriëntatie. Dezelfde veronderstelling kan gelden voor individuen met een collectivistische oriëntatie.

3.3.2. Need for cognition

Petty en Cacioppo (1986) tonen aan dat er stabiele individuele verschillen bestaan in de intrinsieke motivatie om een grote dan wel kleine inzet te tonen bij cognitieve activiteiten, de zogenaamde *need for cognition*. Individuen onderscheiden zich in de neiging om een grote dan wel kleine inzet bij cognitieve activiteiten te tonen en in de mate waarin de betreffende persoon daarvan geniet (wat een indicatie is voor de motivatie). Petty en Cacioppo (1986) ontwikkelden een schaal die deze *need for cognition* meet. Iemand met een sterke *need for cognition* heeft meer de neiging om een tekst via de centrale route te verwerken dan iemand met een minder sterke *need for cognition*, die een tekst dus eerder via de perifere route zal verwerken, aldus Petty en Cacioppo (1986).

Een tekst – in dit onderzoek ingeleid met een verhaal - die appelleert aan de ratio van de lezer, vereist meer cognitieve verwerking dan een tekst die appelleert aan gevoel en kan verwerking via de centrale route stimuleren (Hoeken, z.j.). Een tekst die aan het gevoel van de lezer appelleert vereist minder cognitieve verwerking en kan inspelen op verwerking via de perifere route. Mogelijk hebben individuen met een hoge *need for cognition* meer voorkeur voor een tekst met een verhaal overeenkomstig de *need for cognition*; een tekst dus die inspeelt op de ratio. Individuen met een lage *need for cognition* zouden dan meer voorkeur hebben voor een meer affectief gekleurde tekst.

Deze individuele voorkeuren in verwerking kunnen cultureel afhankelijk zijn. Omdat een culturele achtergrond invloed kan hebben op de perceptie en evaluatie van teksten in het algemeen en verhalen in het bijzonder.

3.3.3. Voorkennis

De aandacht die een lezer voor een tekst heeft hangt samen met de *interessantheid* ervan. Twee factoren die invloed hebben op deze interessantheid zijn de voorkennis van de lezer en de consequentiebetrokkenheid die de lezer bij het onderwerp heeft (Hoeken, 1998). Voorkennis wordt in dit onderzoek opgevat als de feitelijke kennis die een persoon over een onderwerp – in dit geval het voorkómen van HIV/AIDS - heeft. Hoe meer voorkennis een persoon heeft hoe gemakkelijker een tekst begrepen wordt (Hoeken, 1998). Verder geeft Hoeken (1998) aan dat, naarmate mensen meer voorkennis hebben, zij moeilijker te overtuigen zijn. Dat heeft mogelijk invloed op de evaluatie van experimentele tekstversies. Mogelijk verschillen beide cultuurgroepen in de mate van voorkennis, en dat heeft mogelijk effect op de overtuigingskracht van de teksten.

3.3.4. Consequentiebetrokkenheid

Resultaten uit een onderzoek uitgevoerd door Slater en Rouner (1996, geciteerd in Spooren e.a., 2000), geven het belang aan van de betrokkenheid bij een boodschap. Afhankelijk van de mate waarin lezers betrokken zijn bij de boodschap zullen zij de boodschap centraal of perifeer verwerken. Consequentiebetrokkenheid verwijst naar de betrokkenheid die ontstaat als lezers er veel belang bij hebben om een correcte attitude te hebben; een attitude in overeenstemming met de regels van de cultuurgroep waartoe iemand behoort. Hoe meer consequentiebetrokken een persoon is, hoe meer aandacht voor de tekst verwacht kan worden en hoe meer de lezer de neiging zal hebben om een tekst via de centrale route te verwerken (Hoeken, 1998). Mogelijk verschillen beide cultuurgroepen (of individuen binnen deze groepen) in de mate van consequentiebetrokkenheid en dientengevolge in de neiging

om de tekst centraal dan wel perifeer te verwerken en daardoor mogelijk in de evaluatie van beide tekstversies.

3.3.5. Overtuigingen

Overtuigingen zijn van belang in onderzoek naar HIV/AIDS-voorlichting omdat een bestaande geloofsovertuiging invloed kan hebben op de overtuigingskracht van een tekst. (Hoeken, 1998). Edwards en Smith (1996, geciteerd in Hoeken (1998) hebben een zogenaamd weerleggingsmodel ontwikkeld dat dit verschijnsel beschrijft. Komt het gepropageerde standpunt in een tekst of verhaal overeen met de eigen overtuiging, dan wordt dat standpunt zonder meer aanvaard. Is het gepropageerde standpunt in het verhaal of de tekst in strijd met de overtuigingen, dan gaat een persoon gericht op zoek naar informatie die het gepropageerde standpunt ondermijnt. Ook de geloofsovertuigingen verschillen mogelijk per cultuurgroep.

3.4. Afhankelijke variabelen

Onder meer in Sanders en Sanders (1996) wordt erop gewezen dat begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht belangrijke concepten zijn op basis waarvan een tekst geëvalueerd kan worden. In dit onderzoek worden deze drie concepten als afhankelijke variabelen opgenomen.

3.4.1. Begrijpelijkheid

Lezers moeten de informatie in een document correct kunnen begrijpen. Wanneer zich problemen met begrijpelijkheid voordoen, kan de verkeerde boodschap overgebracht worden of kan er sprake zijn van helemaal geen informatieoverdracht. De begrijpelijkheid heeft ook invloed op de waardering van een tekst (De Jong en Schellens, 1997).

3.4.2. Aantrekkelijkheid

De manier van presenteren van informatie in een tekst kan door lezers in meer of mindere mate aantrekkelijk gevonden worden. Aantrekkelijkheid heeft te maken met een lage of hoge waardering van bepaalde tekstkenmerken. Onderscheid wordt gemaakt tussen een oordeel over de schrijver en een oordeel over de toon en de stijl van een tekst. Criteria waarop een schrijver beoordeeld kan worden zijn de mate van deskundigheid, betrouwbaarheid en de werkhouding (oordeel van lezer over benadering door schrijver). Criteria betreffende de toon en stijl van een tekst zijn onder meer de mate van ervaren objectiviteit en leesbaarheid van een tekst.

3.4.3. Overtuigingskracht

Overtuigingskracht is de derde afhankelijke variabele van dit onderzoek. De experimentele teksten proberen de lezer op twee manieren te overtuigen. Via een tekst die appelleert aan de ratio en een tekst die appelleert aan gevoel. Afhankelijk van verschillende variabelen zoals gedefinieerd in voorgaande paragrafen, kan de overtuigingskracht van beide versies mogelijk variëren.

3.5. Deelvragen

Bij de bespreking van de variabelen zijn enkele relaties verondersteld. Om een gefundeerd antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag is het van belang enkele van deze veronderstellingen te onderzoeken. De meest relevante zijn als deelvragen in het onderzoek betrokken.

Mogelijke hoofdeffecten:

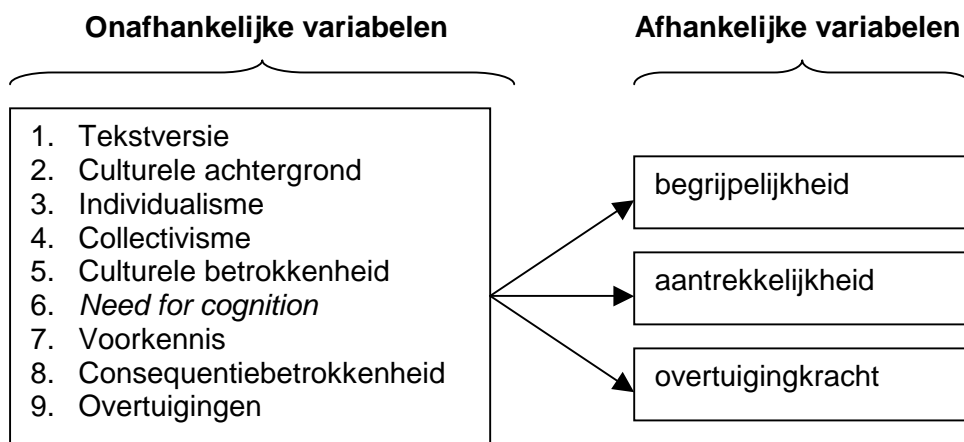
1. Zijn er effecten van individualisme, collectivisme en culturele identiteit op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van het verhaal?
2. Is er een effect van de *need for cognition* op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van het verhaal?
3. Is er een effect van voorkennis op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van het verhaal?
4. Is er een effect van de consequentiebetrokkenheid op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van het verhaal?
5. Is er een effect van de overtuigingen op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van het verhaal?

Mogelijke interactie-effecten:

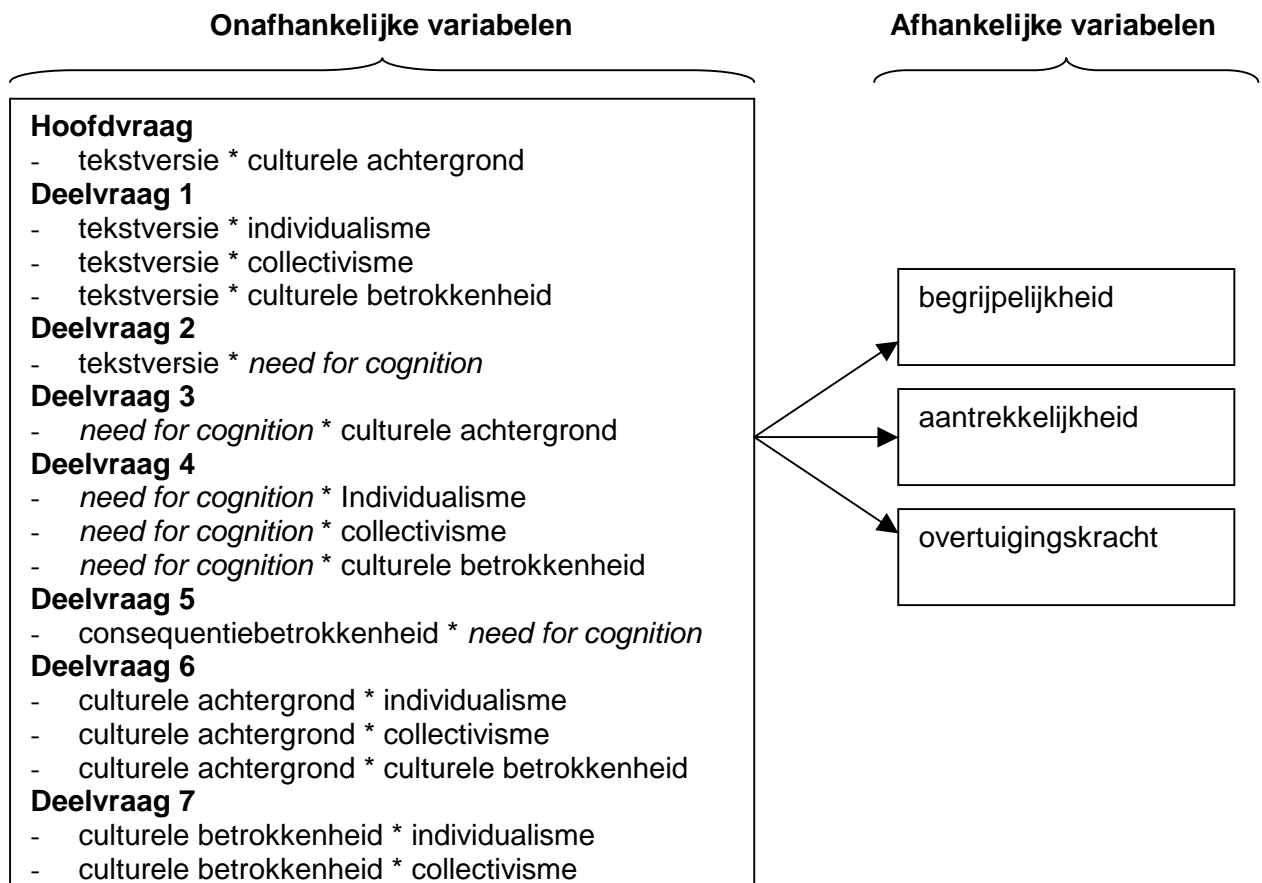
1. Zijn er interactie-effecten tussen tekstversie en individualisme, tekstversie en collectivisme en tekstversie en culturele betrokkenheid op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
2. Is er een interactie-effect tussen tekstversie en *need for cognition* op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
3. Is er een interactie-effect tussen *need for cognition* en culturele achtergrond op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
4. Is er een interactie-effect tussen *need for cognition* en individualisme, collectivisme en culturele betrokkenheid afzonderlijk op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?

5. Is er een interactie-effect tussen consequentiebetrokkenheid en *need for cognition* op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
  6. Zijn er interactie-effecten van individualisme en culturele achtergrond, collectivisme en culturele achtergrond, en culturele betrokkenheid en culturele achtergrond op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
  7. Zijn er interactie-effecten van individualisme en culturele betrokkenheid, en collectivisme en culturele betrokkenheid op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht?
- Hieronder worden de hoofdeffecten en interacties visueel weergegeven.

Figuur 3.1. Mogelijke hoofdeffecten

Figuur 3.2. Mogelijke interactie-effecten

4. Methode van onderzoek

4.1. Onderzoeksdesign

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een tussen-proefpersoonontwerp, waarbij iedere lezer één tekstversie voorgelegd kreeg, en waarbij de tekstversies ongeveer gelijk over de twee naar culturele achtergrond onderscheiden groepen proefpersonen werden verdeeld.

Tabel 4.1.

Onderzoeksdesign

		<i>Tekstversie</i>		
		<i>Rationeel gekleurd</i>	<i>Affectief gekleurd</i>	<i>Totaal</i>
<i>Culturele achtergrond:</i>	<i>Afrikaner</i>	n=34	n=37	61
	<i>kleurling</i>	n=31	n=30	71
	<i>totaal</i>	65	67	132

4.2. Proefpersonen

132 tieners van de Hogeschool (Hoërskool) van Stellenbosch werden benaderd om aan het onderzoek deel te nemen, waarvan 61 kleurling- en 71 Afrikaanse scholieren. Zowel jongens als meisjes uit groep acht en negen waren bij het onderzoek betrokken, de leeftijd was 14 of 15 jaar. Tieners hebben de leeftijd waarop zij seksueel actief worden. Het lijkt daarom verstandig om in dat stadium met HIV/AIDS-voorlichting te beginnen zodat deze HIV-besmetting mogelijk voorkomen kan worden. Het gebruik van tieners in het onderzoek kan echter invloed hebben op de gemeten culturele oriëntatie van de doelgroep. Murray-Johnson e.a. (2001) beweren dat de ontwikkelingsfase van tieners wordt gekenmerkt door egocentrisme hetgeen invloed kan hebben op gemeten individualistische dan wel collectivistische oriëntatie van de doelgroep. De scores op individualisme kunnen daardoor hoger uitvallen dan wanneer een andere leeftijdsgroep van dezelfde cultuurgroepen betrokken zou worden.

De proefpersonen waren geselecteerd door een docente van de betreffende school op basis van het minimaal aantal benodigde kleurling- en Afrikaanse proefpersonen en de verdeling van beide culturele achtergronden over de klassen. De gewenste steekproefgrootte was minimaal 25 proefpersonen per tekstversie per groep zodat het onderscheidend vermogen van de testen betrouwbaar zal zijn (Maes e.a., 1996). Dat houdt in dat minimaal 50 kleurling- en minimaal 50 Afrikaanse tieners voor het experiment nodig waren.

De tieners waren in twee groepen verdeeld, elk met een gelijk aantal kleurlingen en

Afrikaners. De ene groep werd gevraagd de rationeel gekleurde tekst te evalueren en de andere groep de affectief gekleurde tekst. De proefpersonen waren aan de verschillende tekstversies toegevoegd op basis van frequentiematches. Frequentiematches houdt in dat voorafgaand aan het onderzoek het aantal kleurlingen en Afrikaners per tekstversie bepaald is, zodat beide groepen optimaal vergelijkbaar zouden zijn. Het voordeel van deze methode boven randomisatie is de zekerheid vóórafgaand aan de uitvoer van het experiment dat de verdeling van het aantal kleurlingen en Afrikaners over de beide tekstversies voldoende zou zijn.

4.3. Onderzoeksmateriaal

Door middel van analyse, manipulatie en een pretest waren op basis van (delen van) de bestaande Afrikaanse brochure Slimkoptiener twee experimentele tekstvarianten ontworpen waarvan met de ene variant beoogd werd te appelleren aan de ratio en de andere variant appelleert aan het gevoel van de lezers. In bijlage 1 is de geanalyseerde brochure Slimkoptiener te vinden.

4.3.1. Analyse

Een tekstanalyse van de brochure Slimkoptiener werd uitgevoerd. De analyse bestond uit het beschrijven van de centrale tekstkenmerken van de tekst, zoals inhoud, structuur en stijl. Dat was van belang omdat deze kenmerken bij manipulatie zoveel mogelijk gelijk gehouden moesten worden. Omdat de twee experimentele teksten persuasief van aard dienden te zijn, is bij de analyse voornamelijk aandacht besteed aan díé tekstkenmerken die verwezen naar mechanismen om te overtuigen. Daarom is de afdeling *overredingsmechanismen* van het bestaande evaluatie-instrument voor HIV/AIDS-teksten (opgesteld door Roodenburg, zie Roodenburg & De Stadler, in druk.) als uitgangspunt voor analyse genomen. Op basis van relevante literatuur is het instrument, waar nodig, uitgebreid en aangepast.

Aan de hand van de resultaten zijn fragmenten geselecteerd die geschikt waren als uitgangspunt voor de manipulatie van een rationeel versus affectief gekleurde tekst. Er is gebruik gemaakt van een bestaande tekst, opdat de taal zo natuurlijk mogelijk zou zijn.

De criteria die bij de selectie van de fragmenten gehanteerd werden, waren gebaseerd op het gegeven dat zowel een rationeel gekleurde als een affectief gekleurde tekstversie geconstrueerd moest kunnen worden. Daarom was het van belang dat de inhoud van het fragment overredingsmechanismen als (logische) argumentatievormen en perifere cues zou bevatten, of de mogelijkheid zou bieden die toe te voegen. Fragmenten zijn vervolgens

geselecteerd op de aanwezigheid van deze overredingsmechanismen. De fragmenten met relatief veel van deze overredingsmechanismen werden geselecteerd. Alle fragmenten die na deze selectie nog overbleven, werden op onderwerp geselecteerd omdat de fragmenten uiteindelik een lopende tekst moesten vormen; de zogenaamde basistekst.

Basistekst

“ Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy dink jou maat wil seks hê en jy voel nogal geneë... “
Wat gaan jy doen?

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom.

Ongelukkig bevind ons ons dikwyls met ons maat ineengestremgel op die rusbank – sonder die vaagste idee van hoe ons eintlik behoort te besluit.

Besluite oor seks.

Waarom party mense besluit om NIE seks te hê nie:

- Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelik verkeerd is.
- Ander voel dat seks net tuishoort in 'n verhouding waar mense hulle net aan een seksmaat toewy, en hulle wil eers seker maak dat hulle maat net aan hulle toegewy sal wees.
- 'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meissie swanger raak. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedsmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!
- 'n Belangrijke rede om nie seks te hê nie, is om te verhoed dat 'n mens 'n SOI, soos VIGS, zal opdoen. (Ons sê later meer hieroor)

Jij sien dus, dat die keuse om nie sommer net seks te hê, jou teen baie dinge beskerm.

En dit beskerm ook jou gevoelens. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jy jouself emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou geardheid kan vertrou.

Nou IS daar 'n manier om al hierdie gesukkel te vermy. As jy 'n kondoom gebruik elke keer as jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm wees en jy sal ook ongewenste swangerskap verhoed. (Kyk, drie vir die prys van een!)

Dis maklik om 'n kondoom te gebruik. Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPASA-kantoor. Hier is 'n stap-vir-stap-gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik –so sal jy nie onverhoeds en onbeskerm betrap word nie.

4.3.2. Manipulatie

Met de basistekst als uitgangspunt werden door middel van manipulatie twee experimentele teksten gevormd. Tekstmanipulatie is een specifiek proces en er was geen standaardmethode bekend over hoe deze manipulatie uitgevoerd moest worden. Het was belangrijk dat een aantal tekstkenmerken gelijk bleven, en dat de kenmerken waarvan het effect gemeten werd zoveel mogelijk zouden verschillen. Voor beide tekstversies werd het persuasieve doel zoveel mogelijk gelijk gehouden en werd gevarieerd in de wijze waarop dat doel getracht werd te bereiken. In de rationeel gekleurde tekstversie is dat gebeurd door de lezer aan te sporen over deze beslissing na te denken. In de affectief gekleurde tekstversie door aan te geven hoe de lezer behoort te besluiten.

De rationeel gekleurde tekstversie werd gemanipuleerd door middel van woorden die verwijzen naar cognitieve activiteiten en door een structuur die verwijst naar een logische wijze van redeneren, maar bovenal door de tekst te beginnen met een verhaal waarin de protagonisten zich laten leiden door de ratio. Hieronder wordt deze tekst gepresenteerd.

Rationeel gekleurde tekstversie na manipulatie

1.	Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Jy kan aan 'n klomp redes dink waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoel. Wat gaan jy doen?
2.	Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink sodat jy 'n besluit kan maak oor wat jy gaan doen op hierdie oomblik.
3.	Daar is verskillende redes waarom jy kan besluit om nie seks te hê nie. - Jy besluit om morele redes geen seks te hê, omdat jy glo dat seks voor die huwelik verkeerd is.
4.	- Jy kan besluit om nie seks te hê nie omdat jy eers seker wil wees dat jou maat net aan jou toegewy sal wees voordat julle seks het.
5.	- Als jy wil voorkom dat jy of jou meisie swanger raak dan is daar baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar jy is net 100% beveilig teen swangerskap wanneer jy besluit om nie seks te hê nie.
6.	- Een goeie rede om nie seks te hê nie is om jouself te beskerm teen SOI's, soos VIGS sodat jy een gesonde lewe kan lei.
7.	- Daarby kan jy, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, die gevoel hê dat jy jouself emosioneel blootstel aan hierdie persoon en dat jy eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou. Jy kan daarom van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.
8.	Als jy besluit om seks te hê is 't verstandig om 'n kondoom te gebruik. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wat jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder MIV, beskerm word en sal jy ook 'n ongewenste swangerskap verhoed. Jy sien dus dat die kuese om 'n kondoom te gebruik jou teen baie dinge beskerm.
9.	Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPSA- kantoor. Dit kan verstandig wees om altyd 'n kondoom by jou te dra sodat jy jouself altyd kan beskerm.
10.	As jy 'n stap-vir-stap gids kry oor hoe om 'n kondoom te gebruik, dan jy sien hoe maklik dit is om een te gebruik en sal iv nooit onbeskermd wees nie.

De affectiewe versie moest de lezer minder motiveren om zelf over de boodschap na te denken, en zij moest overtuigen door op het gevoel van de lezer in te spelen. Gebruik werd gemaakt van perifere cues, geladen en (affectief) gekleurde taal. Deze tekstversie werd begonnen met een affectief gekleurd verhaal waarin de protagonisten werden afgebeeld als personen die zich laten leiden door gevoel. Op de volgende pagina is deze tekstversie te vinden.

Affectief gekleurde tekstversie na manipulatie

1. “ Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy voel jou maat wil seks hê en jy voel nogal geneë. Tog is jy nog nie seker nie van wat moet gebeur nie.”
2. Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom. Ongelukkig bevind ons ons dikwels met ons maat ineengestremel op die rusbank – sonder die vaagste idee van wat ons eintlik behoort te besluit.
3. Waarom party mense NIE seks het nie:
  - Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie omdat hulle geloof verbied om seks voor die huwelik te hê.
4. - Ander voel dat seks slegs tuishoort in 'n vaste verhouding waar jy seker kan wees van jou maat se toewyding en liefde.
5. - 'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meisie swanger raak: Dit is regtig moeilik om 'n baba te versorg as jy op skool is. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!
6. - Deur nie seks te hê nie word verhoed dat 'n mens 'n SOI, soos VIGS, sal opdoen en voorkom jy baie fisiese en emosionele probleme.
7. - Die keuse om nie sommer net seks te hê nie, beskerm jou dus teen baie dinge. En dit beskerm ook jou gevoelens. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jy jouself emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou geaardheid kan vertrou.
8. As jy tog seks het, IS daar 'n manier om al hierdie gesukkel te vermy. As jy 'n kondoom gebruik elke keer as jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm wees en kan jy ook ongewenste swangerskap verhoed en dus een sorgelose lewe lei!
9. Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPASA-kantoor. Dis maklik om 'n kondoom te gebruik. Kry 'n stap-vir-stap-gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik – so sal jy nie onverhoeds en onbeskermd betrap word nie. Maar onthou net, kondome is nooit 100% veilig nie!

4.3.3. Pretest

De twee voorgaande tekstversies zijn in een pretest door experts beoordeeld om na te gaan of de beoogde verschillen tussen de tekst werden waargenomen. De pretest werd als een binnen-proefpersoonontwerp opgezet waarbij aan vier experts⁷ een vragenlijst met beide tekstversies werd voorgelegd. Deze vragenlijst werd opgezet naar een voorbeeld van een artikel van Hoeken over adjectieftypen (Hoeken, z.j.). De vragenlijst is als bijlage 2 bijgevoegd. Gevraagd werd naar de beoordeling van begripelijkheid, aantrekkelijkheid, natuurlijkheid, objectiviteit, de beoordeling van de lengte van de tekst en de ervaren samenhang van de tekst. In bijlage 3 zijn de resultaten van de beoordeling per expert te vinden.

In tabel 4.2. wordt steeds naar de gemiddelde score van de items van bovengenoemde variabelen gepresenteerd. Alle scores werden op een zevenpunts-schaal gemeten. De items

---

⁷ De vier experts waren de volgende: Nicole Faassen, uitgever (expert 1); Louise Luttig, onderzoeker bij het Taalcentrum (expert 2); Erina Basson, vertaler bij het Taalcentrum (expert 3); Leon de Stadler, hoogleraar Tekstontwerp (expert 4).

van lengte, begrijpelijkheid, objectiviteit en de eerste drie items voor aantrekkelijkheid zijn met een semantisch differentiaal gemeten. Samenhang, natuurlijkheid en het soort appèl zijn met een Likert-schaal gemeten waarbij 1 verwijst naar *helemaal mee eens* en 7 naar *helemaal mee oneens*. In tabel 4.2. zijn van de semantisch differentialen beide polen opgenomen. De p-waarde wordt niet gerapporteerd omdat de resultaten van de pretest gebruikt zijn om aan te geven of de manipulatie in de ogen van de betreffende experts voldoende werd bevonden en niet om een algemene uitspraak over een populatie te doen.

Tabel 4.2.

Resultaten van de pretest: gemiddelde scores van de verschillende tekstvariabelen

Tekstvariabele	Items	Gemiddelde	
		Rationeel	Affectief
<i>Lengte:</i>	te lang – te kort	3.25	3.25
<i>Begrijpelijkheid:</i>	duidelijk – vaag	2.25	2.25
	langdradig – bondig	3.5	4.25
	Ingewikkeld - eenvoudig	4.5	5.5
<i>Samenhang</i>		2.75	2.75
<i>Objectiviteit</i>	neutraal –moraliserend	4.75	5
	klagerig – vriendelijk	4.5	5
	bemoeizuchtig-behulpzaam	4.25	5
<i>Aantrekkelijkheid:</i>	Aangenaam – vervelend	4.25	2.5
	eentonig – afwisselend	3.5	4.75
	levendig – saai	4.75	2.5
	houdt de aandacht vast	4.75	2.5
	eentonigheid	3.3	6
<i>Natuurlijkheid:</i>	realistisch	3.5	2.75

Het oordeel over de tekstlengte was door alle expert voor beide teksten ongeveer gelijk. Wat *begrijpelijkheid* betreft, werd de duidelijkheid gelijk beoordeeld, maar de affectieve tekst werd bondiger en eenvoudiger bevonden. De *samenhang* van beide teksten werd gelijkwaardig beoordeeld evenals de gemiddelde scores van de items voor *objectiviteit*. De scores van de experts voor *aantrekkelijkheid* tonen duidelijke verschillen. De tekst die aan de ratio appelleert werd minder aantrekkelijk bevonden dan de tekst die aan gevoelens appelleert: de rationeel gekleurde tekstversie werd vervelender, eentoniger en saaier bevonden dan de affectief gekleurde tekstversie, de rationeel gekleurde versie beklijft minder en is eentoniger

dan de tekst die appelleert aan gevoel. De rationeel gekleurde tekstversie werd *natuurlijker* bevonden dan de affectief gekleurde tekstversie.

De twee scores waarvan gehoopt werd dat ze zouden verschillen betrof het *soort appèl*.

Tabel 4.3. laat de individuele scores per expert per tekstversie zien. De appèls zijn gemeten op een zevenpunts-schaal, waarbij 1 verwijst naar een lage score op rationaliteit dan wel op gevoel en een 7 naar een hoge score op het betreffende appèl.

Tabel 4.3.

Resultaten van de pretest: absolute en gemiddelde scores per expert en per tekstversie over de mate waarin aan de ratio dan wel aan het gevoel geappelleerd wordt

Beoordeling	Tekstversie			
	Rationeel gekleurd		Affectief gekleurd	
	Ratio	Gevoel	Ratio	Gevoel
Expert 1	3	6	6	3
Expert 2	3	3	3	2
Expert 3	5	2	4	2
Expert 4	3	6	5	3
Gemiddelde	3.25	4.25	4.5	2.5

Ondanks opvallende individuele verschillen tussen experts in de beoordeling van de mate van rationaliteit versus inspelen op gevoelens van beide tekstversies, geven de gemiddelde scores op de mate van het soort appèl aan, dat er sprake is van twee verschillende versies.

Dat van twee verschillende tekstversies gesproken kan worden, wordt ook bevestigd door de gegevens uit tabel 4.4: in de vragenlijst zijn beide tekstversies in fragmenten verdeeld en ook per fragment werd gevraagd een beoordeling te geven over de mate waarin het fragment appelleert aan de ratio dan wel aan het gevoel. Op een semantisch differentiaal is gevraagd aan te geven of het verhaal appelleert aan de ratio (score 1) dan wel aan het gevoel (score 7). Hoe lager een score, hoe meer het fragment rationeel gekleurd werd beoordeeld en hoe hoger de score, hoe meer het fragment affectief gekleurd beoordeeld werd. In de twee hierboven gepresenteerde tekstversies, worden de fragmenten in de tekst aangeduid. In de rationeel gekleurde versie is sprake van tien fragmenten en in de affectief gekleurde versie van negen fragmenten. Inhoudelijk zijn de fragmenten één tot en met acht aan elkaar gelijk en dus zijn de gemiddelde scores op het appèl aan rationaliteit en gevoel hier wel vergelijkbaar. Fragment negen van de affectieve versie komt inhoudelijk overeen met

fragment negen en tien samen van de rationeel gekleurde versie. Achteraf gezien is dit minder gelukkig. Om toch een uitspraak over fragment tien van de rationeel gekleurde versie te kunnen doen is bij de affectieve versie voor fragment tien dezelfde score ingevuld als de score die de experts voor fragment negen van de affectieve versie hebben gegeven.

Tabel 4.4.

<i>Fragment</i>	<i>Gemiddelde</i>		<i>Resultaten van de pretest: Gemiddelde scores van de mate waarin geappelleerd wordt aan de ratio dan wel aan het gevoel per tekstfragment en per tekstversie</i>
	<i>Rationaliteit</i>	<i>Gevoel</i>	
1	3.25	6.5	
2	2.25	4.75	
3	3.25	4.25	
4	3.5	5.5	
5	2	3.75	
6	2.25	2.75	
7	2.5	4.75	
8	2	4.75	
9	2	4.75	
10	2.75	4.75	
<i>Gemiddelde</i>	2.9	4.2	

Zoals uit tabel 4.4. blijkt, verschillen de fragmenten van beide versies van elkaar verschillen in de mate waarin zij appelleren aan ratio dan wel aan gevoel. Immers, hoe hoger de score, hoe meer appèl aan gevoel en hoe lager de score hoe meer een appèl aan de ratio wordt verondersteld. Fragment zes is het enige fragment dat weinig verschillen in het gemiddelde oplevert.

Op basis van de resultaten van de pretest zijn nog enkele kleine veranderingen in de teksten aangebracht die voornamelijk met taalverbeteringen te maken hadden. In een aantal gevallen zijn nog enkele veranderingen aangebracht om het onderscheid tussen het rationeel en affectief gekleurde verhaal enigszins te vergroten. Hieronder volgen puntsgewijs per tekstversie de veranderingen die na de pretest nog in de teksten zijn aangebracht.

Experimentele tekst: rationeel gekleurde versie

Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Daar is 'n klomp redes waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoelens. Wat gaan jy doen?

Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink sodat jy kan besluit wat jy op hierdie oomblik gaan doen: gaan jy seks hê of nie?

Daar is verskillende redes waarom jy kan besluit om nie seks te hê nie.

Jy besluit om morele redes om nie seks te hê nie, omdat jy seker is dat seks voor die huwelik verkeerd is.

Jy kan besluit om nie seks te hê nie omdat jy, voordat julle seks het, jou maat se versekering wil hê dat hy of sy aan jou getrou sal bly.

As jy swangerskap wil voorkom, is daar baie soorte goeie voorbehoedmiddels, maar net wanneer jy besluit om glad nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap.

'n Goeie rede om nie seks te hê nie, is dat jy jousef wil beskerm teen Seksueel Oordraagbare Infeksies (SOI's), soos MIV, sodat jy 'n lang en gesonde lewe kan lei.

Daarby kan jy, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, jousef emosioneel blootstel aan hierdie persoon, terwyl jy juis eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou. Jy kan daarom van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.

Indien jy wel besluit om seks te hê, is dit verstandig om 'n kondoom te gebruik. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wanneer jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder besmetting deur MIV, beskerm word. Ook sal jy ongewenste swangerskappe verhoed. Jy sien dus dat die keuse om 'n kondoom te gebruik jou teen baie dinge beskerm. Jy kan kondome verniet by enige kliniek kry. Dit is ook verstandig om altyd 'n kondoom by jou te dra sodat jy jousef kan beskerm. As jy 'n stap-vir-stap-gids kry oor hoe om 'n kondoom te gebruik, kan jy sien hoe maklik dit is om een te gebruik en sal jy nooit onbeskermd wees nie.

Experimentele tekst: affectief gekleurde versie

“Dit word laat. Jy en jou maat het 'n romantiese aandjie saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai, en jou hart klop woens. Jy voel aan dat jou maat seks wil hê en jy wil ook. Tog is jy nog onseker oor wat jy moet doen.”

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe in so 'n situasie wees. Ongelukkig bevind ons ons dan reeds met ons maat ineengestremel op die rusbank, sonder die vaagste idee wat ons eintlik behoort te besluit.

Waarom party jongmense NIE seks het nie:

Vir party jongmense is hulle geloof baie belangrik. Hulle besluit om nie seks te hê nie omdat hulle geloof seks voor die huwelik verbied.

Ander voel dat seks slegs tuis hoort in 'n vaste verhouding waar jy seker kan wees van jou maat se toewyding en liefde en jy seker kan wees dat jou maat net joune is voordat julle seks het.

Nog 'n rede om nie seks te hê nie, is om te voorkom dat die meisie swanger raak: dit is regtig 'n las om met 'n baba te sit as jy op skool is, en wie wil nou so 'n las hê?

Deur nie seks te hê nie keer jy dat jy 'n Seksueel Oordraagbare Infeksie (SOI) soos MIV, sal opdoen en voorkom jy baie probleme wat die lewe vir jou sleg en onaangenaam maak!

Deur nie sommer net seks te hê nie, beskerm jy jousef teen baie dinge. Ook jou gevoelens word beskerm. 'n Seksuele verhouding met iemand stel jou emosioneel baie bloot aan daardie persoon en jy moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie sagte, kwesbare en intieme deel van jou menswees kan vertrou.

As jy tog seks het, IS daar 'n manier om veiliger te speel. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wanneer jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm word en kan jy ongewenste swangerskappe verhoed. Kondome kan jou dus help om 'n sorgelose lewe te lei!

Jy kan kondome verniet by enige kliniek kry, en dis maklik om te gebruik. Kry 'n eenvoudige gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik – so sal jy nie onverhoeds en onbeskermd betrap word nie. Maar onthou net, kondome is nooit 100% veilig nie!

4.4. Meetinstrument

Voor het experiment werd een vragenlijst met de volgende vier onderdelen gebruikt. De vragenlijst is te vinden als bijlage 4.

1. Persoonsgegevens, waaronder culturele achtergrond
2. Onderwerp-onafhankelijke factoren: culturele identiteit en *need for cognition*
3. Onderwerp-afhankelijke factoren: voorkennis, consequentiebetrokkenheid en overtuigingen
4. Beoordelen begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht tekstversie.

Er waren twee versies van de vragenlijst opgesteld, waarbij alleen de tekstversie waarnaar werd verwezen, varieerde. De onderdelen zoals hierboven beschreven bleven voor beide vragenlijsten gelijk.

Voor het meten van een aantal variabelen werd gebruik gemaakt van bestaande Engelse Likert-schalen. De vertaling van deze schalen werd door medewerkers van het Taalsentrum uitgevoerd. De vragenlijst werd voorgelegd aan twee medestudenten en twee meisjes van 16 en 18 jaar om de begrijpelijkheid en tijd die men nodig had voor het invullen van de vragenlijst te toetsen. De tijdsduur van alle vier was minder dan 30 minuten. Op basis van dit resultaat werden geen aanpassingen gemaakt, omdat de scholieren 40 minuten de tijd hadden om de vragenlijst in te vullen. Op basis van feedback over de begrijpelijkheid werden nog kleine aanpassingen gemaakt.

In de volgende subparagrafen is aangegeven hoe alle variabelen in de vragenlijst meetbaar zijn gemaakt. De betrouwbaarheid van de nieuw gecreëerde variabelen is in de vorm van de Cronbach' s Alfa (α) aangegeven. Scores boven .80 worden beschouwd als goed, scores tussen .70 en .80 adequaat, tussen .60 en .70 matig en een scores onder .60 wordt onvoldoende bevonden (Van Wijk, 2000, p. 217). In hoofdstuk 5 worden de items waarmee de variabelen gemeten zijn gerapporteerd.

4.4.1. Culturele achtergrond

De culturele achtergrond van de proefpersonen werd door middel van een directe meerkeuzevraag bevraagd waarbij vijf antwoordmogelijkheden beschikbaar waren: bruin, blank, zwart, aziatisch en anders. In de vragenlijst is de term 'bruin' gebruikt omdat volgens onderzoekers van het Taalsentrum, kleurlingen zichzelf eerder als 'bruin' zouden omschrijven, dan als kleurling.

4.4.2. Culturele betrokkenheid

Een vragenlijst met 10 stellingen uit Gudykunst (1991) werd gebruikt om de culturele betrokkenheid te meten. De waarden varieerden op een zevenpunts Likert-schaal van *helemaal mee oneens* (1) tot *helemaal mee eens* (7).

De vragenlijst van Gudykunst bevatte vijf vragen die ontkennend gesteld waren. Na de vertaling van de vragenlijst bleven, in verband met de dubbele ontkenningen in het Afrikaans, nog twee ontkennende vragen over. De scores variëren tussen 10 en 70. Hoe hoger de score is, hoe meer een proefpersoon zich identificeert met de eigen cultuur. Over de betrouwbaarheid van de vragenlijst gaf Gudykunst geen gegevens aan. Daarom zijn de betrouwbaarheidsgegevens van de resultaten na het verzamelen van de gegevens des te belangrijker. De betrouwbaarheid van deze nieuw gecreëerde variabele is goed ($\alpha = .85$).

4.4.3. Individualisme-collectivisme

Om de culturele oriëntatie van de proefpersonen te achterhalen werd een vragenlijst van Gudykunst (1991) over de oriëntatie op de dimensie individualisme en collectivisme met 20 stellingen gebruikt. De waarden van de items varieerden op een zeven-punts Likert-schaal variëren van *helmaal niet belangrijk* (1) tot *zeer belangrijk* (2). De score op individualisme wordt gevonden door de oneven nummers op te tellen en de score op collectivisme door het optellen van de even scores. Beide scores variëren tussen 10 en 70. Hoe hoger de score is, hoe meer individualistisch dan wel collectivistisch een persoon is georiënteerd. Ook voor deze originele vragenlijst waren geen betrouwbaarheidsgegevens beschikbaar.

Betrouwbaarheidsintervallen zijn apart berekend voor individualisme en collectivisme. Hoe dat werd gedaan wordt verklaard in paragraaf 4.6. Hier is volstaan met het rapporteren van de α 's voor individualisme en collectivisme, respectievelijk .77 en .81.

4.4.4. Need for cognition

Need for cognition werd gemeten door middel van een vragenlijst van Petty en Cacioppo (1986) te vertalen in het Afrikaans. De vragenlijst bestond uit 20 stellingen over de mate van motivatie om na te denken en de mate waarin een persoon plezier daaraan beleeft. De antwoordmogelijkheden varieerden op een zevenpunts Likert-schaal van *helemaal mee oneens* (1) tot *helemaal mee eens* (2). Hoe hoger de score op deze schaal, hoe hoger de *need for cognition* was. De α van deze schaal is .76.

4.4.5. Voorkennis

Bij dit onderdeel was het doel erachter te komen of de gevolgen van onveilig vrijen en de oorzaken van besmetting bekend zijn. Hoeken (1998) geeft aan dat het beter is om een open

vraag te stellen dan een lijst met consequenties te geven. Zes vragen werden opgesteld. De eerste vijf vragen zijn afkomstig uit de brochure *Slimkoptiener*. De zesde vraag is afkomstig uit *Teenagers and HIV/AIDS*. De overige vragen in deze laatste brochure waren vrijwel gelijk aan die uit *Slimkoptiener*. Op basis van het aantal goede en foute antwoorden is per persoon een inschatting gemaakt van de aanwezige voorkennis.

4.4.6. Consequentiebetrokkenheid

Vier vragen over consequentiebetrokkenheid werden in de vragenlijst opgenomen. Drie vragen werden opgesteld naar voorbeeld van vragen die Hoeken (1998) gebruikt om consequentiebetrokkenheid te meten. Deze drie vragen werden op een zevenpunts Likert-schaal aangegeven, waarbij een lage score een lage betrokkenheid en een hoge score een hoge betrokkenheid weergeeft. Hoeken geeft geen betrouwbaarheid van de combinatie van deze vragen aan. De betrouwbaarheid van de nieuw gecreëerde variabele is adequaat met $\alpha = .67$.

4.4.7. Overtuigingen

De items voor bestaande overtuigingen zijn opgesteld naar aanleiding van onderwerpen die voor de teksten relevant leken. Alle items zijn op een zevenpunts Likert-schaal gemeten (waarbij 1 staat voor *helemaal mee oneens* en 7 voor *helemaal mee eens*) . De factoranalyse wijst een adequate betrouwbaarheid uit (α van .64).

4.4.8. Begrijpelijkheid

Begrijpelijkheid werd gemeten door de drie items die ook in de pretest zijn gebruikt. Alle drie de items zijn op semantisch differentiaal gemeten. De items hebben gezamenlijk een betrouwbaarheid van $\alpha = .74$.

4.4.9. Aantrekkelijkheid

Er was geen concreet meetinstrument voorhanden dat specifiek de aantrekkelijkheid van een verhaal meet. De variabele aantrekkelijkheid werd door twee variabelen gemeten: één samengestelde variabele met verschillende items (*gecombineerde item-variabele*) en door de vraag een rapportcijfer voor de hele tekst te geven (*rapportcijfer-variabele*). Op basis van verschillende artikelen (Hoeken (z.j.), Hoeken & Poulssen (1991), Spooren e.a. (2000) en Wortel & Geus (1989) waren items samengesteld die de aantrekkelijkheid met de *gecombineerde item-variabele* meten ($\alpha = .88$). Gevraagd werd naar de beoordeling van aantrekkelijkheid van de bron, van toon en stijl. Voor de aantrekkelijkheid van de bron waren zes stellingen op een zevenpunts Likert-schaal (waarbij 1 staat voor *helemaal mee oneens*

en 7 voor *helemaal mee eens*) opgesteld. Er werd gevraagd naar de deskundigheid (1 vraag), betrouwbaarheid (2 vragen) en lezersgerichtheid (3 vragen). Wat toon en stijl betrof, werden twaalf semantisch differentiaalvragen en een zevenpunts Likert-schaal (waarbij 1 staat voor *helemaal mee oneens* en 7 voor *helemaal mee eens*) opgesteld over objectiviteit (4 vragen), leesbaarheid (2 vragen) en aantrekkelijkheid (3 vragen). De *rapportcijfer-variabele* werd opgesteld door één vraag over de aantrekkelijkheid van de hele tekst en werd gemeten in de vorm van een punt, variërend van 10 tot 100.

4.4.10. Overtuigingskracht

Overtuigingskracht werd in dit onderzoek, evenals aantrekkelijkheid, door twee variabelen gemeten: een samengestelde variabele met verschillende items (*gecombineerde item-variabele*) en één vraag naar de overtuigingskracht van de hele tekst (*enkelvoudige item-variabele*). De tekst is in zeven uitspraken en zeven ondersteuning bij deze uitspraken verdeeld. Bij de uitspraken werd op een zevenpunts Likert-schaal gevraagd naar de correctheid, zekerheid, geloofwaardigheid, relevantie en realisme van de uitspraak (waarbij 1 staat voor *helemaal mee oneens* en 7 voor *helemaal mee eens*). Bij de ondersteuning werd op soortgelijke schaal naar geloofwaardigheid, relevantie, realisme van de ondersteuning en aanvaardbaarheid van de relatie tussen uitspraak en ondersteuning gevraagd. Deze items leiden gezamenlijk tot de *gecombineerde item-variabele* om overtuigingskracht te meten en hebben een betrouwbaarheid van $\alpha = .96$. De *enkelvoudige item-variabele* is vormgegeven door op één zevenpunts Likert-schaal te vragen naar de overtuigingskracht van de hele tekst (waarbij 1 staat voor *helemaal niet overtuigend* en 7 voor *voorzeer overtuigend*).

4.5. Uitvoering van het onderzoek

Petro Faassen had contact opgenomen met Margot Huysamer, docente maatschappijleer op de Hogeschool van Stellenbosch. Verteld werd dat voor een onderzoek minimaal 50 kleurling en 50 Afrikaanse tieners in verband met een onderzoek naar schriftelijke HIV/AIDS-voorlichting nodig waren. Mevrouw Huysamer is op zoek gegaan naar geschikte klassen. Alle blanken en kleurlingen uit groep 9 a, b en c bleken geschikt. Deze groepen leverden te weinig kleurling proefpersonen op en daarom zijn kleurlingen uit groep 8a, b en c ook toegevoegd.

Op 7 november 2002 werd het experiment afgenomen in twee lokalen van de school en in drie opeenvolgende tijdsperioden. De leerlingen hadden tijdens de les 'levensoriëntering' 40 minuten de tijd om de vragenlijst in te vullen. In één lokaal was mevrouw Huysamer

aanwezig en in het andere Petro Faassen en ik. Mevrouw Huysamer en Petro hadden een toelichting op de vragenlijst gegeven. De instructie was van tevoren geschreven zodat deze zoveel mogelijk met elkaar overeen zou komen. De instructie is als bijlage 5 toegevoegd. Er was een verschil tussen de klassen in de hoeveelheid tijd die nodig was om de vragenlijst in te vullen. Verder leken enkele scholieren erg ongeïnteresseerd in het invullen van de lijst en bestaat het vermoeden dat op het einde van de vragenlijst blindelings antwoorden zijn ingevuld.

Verder dient opgemerkt te worden dat de leerlingen geen officiële les hadden. Het was een sport- en speldag waarbij de leerlingen geen uniform droegen. Dit kan invloed hebben gehad op de concentratie tijdens het invullen van de vragenlijst.

4.6. Gegevensverwerking

Er is bij het verwerken van de gegevens gebruik gemaakt van SPSS. De interesse ging daarbij uit naar eventuele effecten van de verschillende onafhankelijke variabelen en enkele interacties tussen deze variabelen op de afhankelijke variabelen. Een regressie-analyse werd uitgevoerd omdat alle in dit onderzoek betrokken onafhankelijke variabelen even belangrijk zijn voor mogelijke effecten op de afhankelijke variabelen. Dit type analyse geeft een antwoord op de vraag welke variabele de meeste invloed heeft op de afhankelijke variabelen (den Boer, 1994, p. 248). Voordat met de analyse van de gegevens werd begonnen zijn de gegevens gereduceerd door middel van een factoranalyse en het berekenen van de Cronbach's alpha (α) per factor.

In het voorgaande hoofdstuk is gesproken over verschillende onafhankelijke en afhankelijke variabelen. De wijze waarop deze variabelen gemeten zijn wordt in deze paragraaf gerapporteerd. Om verwarring in terminologie te voorkomen, wordt in het vervolg daar waar oorspronkelijke variabelen gecombineerd zijn tot nieuwe variabelen, wat deze oorspronkelijke variabelen betreft niet meer over onafhankelijke en afhankelijke variabelen maar over *concepten* gesproken. Over *variabelen* wordt in het vervolg gesproken wanneer het de nieuw gecreëerde schalen betreft die deze concepten meten.

Per concept werd een factoranalyse uitgevoerd om de uniciteit van de bij de variabele horende set (sub)schalen te bepalen (van Wijk, 2000, p. 227). Per concept is dus bepaald of alle items samengenomen mochten worden tot één score voor de variabele, of dat er meerdere variabelen per concept gebruikt moesten worden. Bij de selectie van het aantal variabelen per concept is gekeken naar twee aspecten. Ten eerste moest de *eigenwaarde*

van een factor (de mogelijk nieuwe geconstrueerde variabele) groter zijn dan één en ten tweede moesten de factoren met een eigenwaarde groter dan één samen minimaal 40% van de variantie bepalen. Verder werd gekeken naar waarden van de communaliteiten en/of naar de factorlading per item⁸. De communaliteiten moesten groter zijn dan .20 of kleiner dan -.20 en de factorlading moest groter zijn dan .30 of kleiner dan -.30 (den Boer, 2000)⁹.

Indien het mogelijk was werd bij voorkeur gekozen voor één factor per concept, zodat zoveel mogelijk informatie gereduceerd werd tot één nieuwe variabele. Dat betekent dat niet alle factoren met een eigenwaarde groter dan één na de datareductie overgebleven zijn. Twee criteria zijn daarvoor gehanteerd. Als één factor al minimaal 40% van de variantie bepaalde én de tweede factor items bevatte met een lage factorlading, werd deze eerste factor als enige factor voor die variabele genomen. Indien de scree plot¹⁰ de aanwezigheid van meer dan één factor aangaf, werd naar aanleiding van de α het aantal factoren bepaald. Als beide factoren betrouwbaar bleken (α groter of gelijk aan .60), werden beide factoren als variabelen betrokken en indien dat niet het geval was, één variabele voor het betreffende concept.

Na het bepalen van het aantal variabelen per concept werd de Cronbach's Alpha van de betreffende variabele(n) berekend om de betrouwbaarheid van deze variabelen te bepalen (Van Wijk, 2000, p. 217). Als de betrouwbaarheid van een variabele onvoldoende bleek, werd nog een stapsgewijze eliminatie van items uitgevoerd om de variabele mogelijk betrouwbaar te maken. De eliminatie voltrok zich aan de hand van de item-correlaties. Door telkens het item met de laagste item-correlatie te elimineren kan de Cronbach's Alpha verhoogd worden. De variabelen die na eliminatie nog onvoldoende betrouwbaar bleken, werden (alsnog) verwijderd.

De datareductie leverde de volgende resultaten op:

- Het concept culturele identiteit was verdeeld over twee delen van de vragenlijst: één vragenlijst voor de onafhankelijke variabele culturele betrokkenheid en één voor de concepten individualisme en collectivisme. Voor alle twee de deellijsten zijn

---

⁸ Een factorlading is een correlatie tussen het item en de factor.

⁹ Den Boer geeft verschillende waarden aan: de variantie moet volgens hem groter dan 50% zijn en de factorlading groter dan .35 en kleiner dan -.35. De docent statistiek de heer Van Der Slik gaf aan dat de waarden zoals ze in dit onderzoek gebruikt zijn, ook als voldoende beschouwd kunnen worden.

¹⁰ Een scree plot geeft het aantal factoren in een figuur weer waardoor de onderlinge verhoudingen tussen de factoren duidelijk worden.

factoranalyses uitgevoerd en is vervolgens de Cronbach's alpha berekend. Het resultaat was als volgt.

- Het concept culturele betrokkenheid leverde, na eliminatie van 3 items, één variabele met $\alpha = .84$ op.
- De 20 items voor de concepten individualisme versus collectivisme leverden, na eliminatie van 8 items, twee variabelen op: één factor met $\alpha = .81$ en één factor met $\alpha = .77$. De eerste variabele bleek inhoudelijk interpreteerbaar te zijn als collectivisme en de tweede variabele als individualisme.
- Voor het concept *need for cognition* gaf de factoranalyse, na stapsgewijze eliminatie van 14 items, een indicatie van één variabele met een α van $.76^{11}$.
- Het concept consequentiebetrokkenheid leverde na eliminatie van 2 items één variabele op met een α van $.67$.
- De variabele voorkennis werd geconstrueerd door zes open vragen. Per vraag werd een score toegekend waarbij voor een fout antwoord en geen antwoord 0 punten werd toegekend, 'deels goed/fout' 1 punt en 'goed' 2 punten. Indien een vraag niet was ingevuld werd ook 0 punten toegekend. Een score op de variabele voorkennis werd toegekend door het behaalde aantal punten van een persoon op te tellen, met een maximumscore van 12 en een minimumscore van 0 punten op de variabele voorkennis.
- De acht items voor overtuigingen bleken na factoranalyse één betrouwbare variabele met twee items en een α van $.64$ op te leveren.
- Het concept begrijpelijkheid bleek in één variabele samengevat te kunnen worden waarbij de drie items een α van $.74$ hebben.
- Het concept aantrekkelijkheid is door twee variabelen gemeten. De *gecombineerde item-variabele* werd geoperationaliseerd door 12 items en met een α van $.88$. De *rapportcijfer-variabele* betreft een cijfer voor aantrekkelijkheid van de hele tekst van 10 tot 100.
- Het concept overtuigingskracht is ook door twee variabelen gemeten. De items van de *gecombineerde item-variabele* van dit concept bleken na factoranalyse voldoende te correleren om tot één variabele te komen met een α van $.96$. Daartoe werden 4 items geëlimineerd. De *enkelvoudige item-variabele* van dit concept bestond uit één item op een Likert-schaal waarbij de overtuigingskracht van de hele tekst werd bevestigd.

Vervolgens zijn t-testen uitgevoerd om te achterhalen of Afrikaners en kleurlingen gelijke dan wel verschillende gemiddelden hebben voor de nieuw geconstrueerde variabelen

---

¹¹ Vergeleken met de $\alpha = .86$ gerapporteerd in Petty en Cacioppo (1986) bij een subset van 15 items wordt de gebruikte schaal in dit onderzoek met 6 items betrouwbaar bevonden. Immers, indien de factor in dit onderdeel ook 15 zou bevatten, zou dat doorberekend een α van $.91$ opleveren.

individualisme, collectivisme, culturele betrokkenheid, *need for cognition*, voorkennis, consequentiebetrokkenheid en overtuigingen.

Vervolgens is voor alle afhankelijke variabelen een regressie-analyse uitgevoerd waarin alle hierboven beschreven (nieuw geconstrueerde) variabelen zowel zelfstandig als in interactie werden betrokken. Ook zijn de persoonsvariabelen geslacht, leeftijd en klas bij deze analyse betrokken.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 5.1. worden de algemene persoonsgegevens van de proefpersonen besproken. In paragraaf 5.2. geef ik een beschrijving van de variabelen en in paragraaf 5.3. de resultaten van de t-testen. In paragraaf 5.4. worden de resultaten van de regressie-analyses gepresenteerd.

5.1. Algemene persoonsgegevens

In totaal zijn 132 scholieren van de Hoërskool te Stellenbosch in het onderzoek betrokken. Daarvan zijn 32 kleurlingen afkomstig uit groep 8 (gemiddeld 14 jaar met een standaardafwijking van .71) en 29 kleurlingen uit groep 9 (gemiddeld 15 jaar met een standaardafwijking van .61). Alle 71 Afrikaanse proefpersonen zijn afkomstig uit groep 9. De aantallen jongens en meisjes die hebben deelgenomen zijn als volgt verdeeld: 34 kleurling meisjes, 27 kleurling jongens, 36 Afrikaanse meisjes en 35 Afrikaanse jongens. De moedertaal van 57 (93 %) kleurling scholieren en van 67 (94 %) Afrikaanse scholieren is Afrikaans. 4 kleurlingen en 3 Afrikaners geven een andere, niet nader gedefinieerde, moedertaal aan en 1 Afrikaner heeft deze vraag niet beantwoord. 58 (95 %) van de kleurlingscholieren en 63 (90 %) van de Afrikaanse scholieren zijn Christelijk opgevoed. 2 kleurlingtiensers en 1 Afrikaner heeft islam als geloof en 1 Afrikaner is atheïst. 5 van de Afrikaanse scholieren geeft aan een ander geloof te hebben. 1 Afrikaner en 1 kleurling hebben deze vraag niet beantwoord.

Tabel 5.1.

Persoonsvariabelen per culturele achtergrond

		<i>Culturele achtergrond</i>	
		<i>Afrikaner</i>	<i>Kleurling</i>
<i>Persoonsvariabele</i>		n = 71	n = 61
<i>Geslacht</i>	man	35	27
	vrouw	36	34
<i>Moedertaal</i>	Afrikaans	67	57
	Anders	3	4
<i>Klas</i>	groep 8	0	32
	groep 9	71	29
<i>Leeftijd</i>	gemiddelde	15 (.61)	14 (.71)
<i>Geloof</i>	Christelijk	63	58
	Islam	1	2
	Atheïst	1	0
	Anders	5	

5.2. Beschrijving van de variabelen

In deze paragraaf worden alle gemeten variabelen beschreven. In paragraaf 4.6. is besproken hoe de variabelen door middel van factoranalyses zijn geconstrueerd. In deze paragraaf is daarom volstaan met het aangeven van het aantal items per -via factoranalyse nieuw geconstrueerde- variabele, een inhoudelijke beschrijving van de deze items en de Cronbach's Alfa van de variabele. Verder worden steeds de range, de gemiddelde score per variabele en de bijbehorende standaardfout aangegeven. Per variabele is een tabel weergegeven waarin de items en de factorlading per item (hoger dan .30 of lager dan -.30) zijn weergegeven.

5.2.1. Beschrijving van de onafhankelijke variabelen

De variabelen worden hieronder één voor één beschreven. In tabel 5.2. staan de gegevens van alle onafhankelijke variabelen en in de overige tabellen zijn de items die de variabelen vormgeven te lezen.

Tabel 5.2.

Beschrijven van de onafhankelijke variabelen

Variabele	aantal items	α	Range	$\bar{x}$	SE
Individualisme	6	.81	2-7	5.81	.01
Collectivisme	6	.77	2-7	6.06	.01
Culturele betrokkenheid	7	.84	1.86-7	5.64	.01
Need for cognition	6	.76	1.67-7	4.59	.10
Consequentiebetrokkenheid	2	.67	1-7	4.48	.13
Voorkennis	6	-	5-12	10.10	.16
Overtuigingen	2	.64	1-7	5.51	.14

α = score op Cronbach's alfa, $\bar{x}$ = gemiddelde, SE = standaardfout

Tabel 5.3.

Items van de variabele individualisme

Items	Lading
- Om status en aansien te kry, is vir my	.79
- Om erkenning te kry vir dit wat ek self gedoen het, is vir my	.70
- Dat my eie behoeftes bevredig word, is vir my	.65
- Dat andere kan sien hoe suksesvol ek is deur alles wat ek kan doen, is vir my	.62
- Om gemaklik te kan lewe, is vir my	.48
- Om deel te neem aan die gewoontes en tradisies van my kultuurgroep en godsdiens, is vir my	.39

De variabele *individualisme* bestaan uit 6 items die gaan over status, erkenning en het bevredigen van eigen behoeftes. Welke items presies tot deze variabele behoren, is te lezen in tabel 5.3. Het laatste item (met factorlading .39) behoorde volgens de orginele vraagenlijst van Gudykunst bij een collectivistiese oriëntatie, maar die factoranalise gaf aan dat dit item bij die variabele individualisme betrokken mocht worden. Hoge scores op dit item correleren met hoge scores op die overige items van die variabele individualiteit. Die betrouwbaarheid van die variabele is goed ($\alpha = .81$) en die proefpersone scoren gemiddeld 5.81 op die skaal waarby 2 die laagste en 7 die hoogste score is.

Tabel 5.4.

Items van die variabele collectivisme

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Om die welsyn van ander te gevorder, is vir my	.79
- Om beleefd te wees teenoor andere, is vir my	.71
- Om so te lewe dat ek nie ander mense benadeel nie, is vir my	.64
- Om self-beheersing te hê, is vir my	.64
- Om goed met ander mense oor die weg te kom, is vir my	.61
- Dat dit bly goed gaan met ander mense, is vir my	.60

Die variabele *collectivisme* bestaan ook uit 6 items en betreffen voornamelijk vraen oor 'rekening houden met anderen'. Die items die tot die variabele behoren zijn in bovenstaande tabel te vinden. Ook die betrouwbaarheid van die variabele is goed ($\alpha = .77$) en heeft een gemiddelde van 6.06 en een range van 5.

Die proefpersone scoren gemiddeld iets hoger op collectivisme ($\bar{x} = 6.06$) dan op individualisme ($\bar{x} = 5.81$).

Tabel 5.5.

Items van die variabele culturele betrokkenheid

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Die feit dat ek 'n lid van my kultuurgroep is, speel 'n groot rol in my lewe.	.80
- Ek geniet dit om deel van my kultuurgroep te wees.	.79
- Dit is vir my belangrik dat ek 'n lid van my kultuurgroep is.	.75
- Ek hou van die dinge wat my deel maak van my kultuurgroep en anders as mense met andere kulture.	.68
- As ek moet sê hoe en wie ek si, neem ek in ag dat ek aan 'n spesifieke kultuurgroep behoort.	.62
- Ek voel positief oor my kultuur.	.59
- Die manier waarop ek praat, wys aan watter kultuurgroep ek behoort.	.49

Culturele betrokkenheid bestaan uit 7 items (tabel 5.5.) en deze items betreffen die rol die die eigen kultuur in het leven van de proefpersoon speelt. De betrouwbaarheid van de variabele is goed ($\alpha = .84$). Alle proefpersonen zijn betrokken bij de cultuurgroep ($\bar{x} = 5.64$) met een range van 1.86 tot en met 7.

Tabel 5.6.

Items van de variabele need for cognition

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Ek hou daarvan om die verantwoordelikheid te dra in 'n situasie wat baie dinkwerk vereis	.81
- Ek hou meer van ingewikkelde probleme as van eenvoudige probleme	.70
- Ek verkies 'n lewe vol uitdagings wat intensiewe dinkwerk van my vereis	.63
- Dit is vir my genoeg as iets werk. Ek gee nie om hoe of waarom dit werk nie	.52
- Ek hou baie daarvan om opdragte te voltooi wat van my vereis om nuwe oplossings vir probleme te vind	.49
- Ek voel verlig eerder as tevrede wanneer ek 'n opdrag voltooi het wat baie breinkrag vereis	.46

De variabele *need for cognition* bestaan uit 6 items betreffende die mate waarin een persoon ervan geniet cognitiewe aktiviteite uit te voer (tabel 5.6.). De betrouwbaar van de variabele is adequaat ($\alpha = .76$) met een minimumscore van 1.67 en een maximumscore van 7. De gemiddelde score van de proefpersonen op deze variabele is 4.59.

Tabel 5.7.

Items van de variabele consequentiebetrokkenheid

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Gee op die skaal hieronder aan watter posisie jy tussen die twee uiterste sou inneem: die kwessie raak my glad nie versus nadink maak my teneergedruk	.71
- Ek dink gereeld aan MIV en VIGS	.71

De variabele voor *consequentiebetrokkenheid* bestaan uit twee vrae; die ene betref die mate waarin een persoon over HIV/AIDS nadenk en die ander in hoeverre deze gedachte die persoon raken. De variabele heeft een gemiddelde score van 4.48 en scores variëren van 1 tot 7. De betrouwbaarheid is matig ($\alpha = .67$). In tabel 5.7. zijn de items voor deze variabele zichtbaar.

De variabele *voorkennis* is in het onderzoek betrokken door middel van de som van de scores op de zes vrae. In bijlage zes kan de wijze waarop deze scores aan de vrae zijn toegekend. De maximumscore is 21 en het minimum is 5. Het gemiddelde dat de

proefpersonen op voorkennis gescoord hebben is 10.10. De open vragen waren de volgende:

1. Hoe kan 'n persoon MIV-positief word?
2. Kan MIV/VIGS voorkom word deur die voorbehoeds-PIL te gebruik?
3. Kan jy deur net na 'n mens te kyk, sê of hy MIV/VIGS het?
4. Hoe kan jy keer dat jy 'n seksueel oordraagbare siekte of die MI-Virus kry?
5. Kan MIV/VIGS genees word?
6. Is MIV/VIGS een GAY siekte?

Tabel 5.8.

Items van de variabele oortuigingen

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Dit is vir my maklik om 'n kondoom te gebruik	
- Dit is vir my maklik om 'n kondoom in die hande te kry	.70

De variabele *oortuigingen*, tot slot, is samengesteld deur twee vrae; die mate waarin die persoon dit gemaklik vind om een kondoom te gebruik en die mate waarin die persoon dit gemaklik vind om een kondoom te verkry. Gemiddeld scoren die proefpersonen 5.51 met een score variërend van 1 tot 7. Die betroubaarheid van hierdie skaal is matig ($\alpha = .64$).

5.2.2. Bescrijwing afhankelike variablen

Die afhankelike variablen word in hierdie paragraaf bescrieuen. Soals eerder aangegeuen is die variabele aantreklikheid gemeten deur een *gecombineerde item*-variabele en een *rapportcijfer*-variabele. Oortuigingskrag is samengesteld deur een *gecombineerde item*-variabele en een *enkelvoudige item*-variabele. Tabel 5.9. gee die verskillende waardes op hierdie variablen weer.

Tabel 5.9.

Bescrijwing van die afhankelike variablen

<i>Variabele</i>		<i>aantal items</i>	α	<i>Range</i>	$\bar{x}$	<i>SE</i>
<i>Begripelikheid</i>		3	.74	2.33-7	5,87	.01
<i>Aantreklikheid:</i>	- gecombineerde item-variabele	12	.88	1.08-7	5,62	.01
	- rapportcijfer-variabele	1	-	10-100	74,9	1.36
<i>Oortuigingskrag:</i>	- gecombineerde item-variabele	60	.96	3.08-7	5,80	.01
	- enkelvoudige item-variabele	1	-	1-7	5,46	.13

α = score op Cronbach's alfa, $\bar{x}$ = gemiddelde, *SE* = *standaardfout*

Tabel 5.10.*Items van de variabele begripelijkheid*

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: vaag versus duidlik	
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: langdradig versus bondig	.69
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: ingewikkeld versus eenvoudig	.68

De variabele *begripelijkheid* bestaan uit drie items. Gevraagd werd naar de mate waarin de tekst vaag dan wel duidelijk werd bevonden, langdradig versus bondig en ingewikkeld versus eenvoudig (tabel 5.10.). De betrouwbaarheid van deze schaal is adequaat ($\alpha = .74$) en het gemiddelde op begripelijk is 5.87 en varieert van 2.33 tot 7.

Tabel 5.11.*Items van de variabele aantrekkelijkheid: gecombineerde item-variabele*

<i>Items</i>	<i>Lading</i>
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: afwisselend versus eentonig	
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: vervelig versus aangenaam	.78
- Ek dink die skrywer is: onbetroubaar versus opreg	.71
- Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my: saai versus lewendig	.69
- Die skrywer van hierdie teks weet waarvan hy praat	.67
- Die teks is vir my: glad nie lekker om te lees nie versus baie lekker om te lees	.67
- Die skrywer van hierdie teks probeer om die leser op 'n saaklike manier in te lig	.63
- Die skrywer van hierdie teks is eerlik	.63
- Die teks kom vir my oor as: inmengerig versus behulpzaam	.62
- Die teks kom vir my oor as: klaerig versus vriendelik	.56
- Die teks kom vir my oor as: prekerig versus neutraal	.53
- Die teks is vir my: moeilik leesbaar versus maklik leesbaar	.47

De variabele *aantrekkelijkheid* is zoals gezegd gemeten door twee afzonderlijke variabelen. De eerste variabele (*de gecombineerde item-variabele*) bestaat uit 12 items (tabel 5.11.) en is samengesteld door vragen over de aantrekkelijkheid van de gehele tekst, over de schrijver, de leesbaarheid en objectiviteit. De betrouwbaarheid van de *gecombineerde item-variabele* is goed met $\alpha = .88$. De proefpersonen scoren gemiddeld 5.62 op de *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid, met een minimum van 2,33 en een maximum van 7. De tweede variabele (*de rapportcijfer-variabele*) bestaat uit één item waarbij een cijfer voor de aantrekkelijkheid van 10 tot 100 van de tekst gegeven kon worden. Het gemiddelde cijfer van de proefpersonen is 74.9 met een minimum van 10 en een maximum van 100.

Tabel 5.12.

Items van de variabele overtuigingskracht: gecombineerde item-variabele

---

Items

Uitspraak

- Met hierdie uitspraak stem ek: glad nie saam nie versus heeltemaal saam
- Hierdie uitspraak is: glad nie realistisch nie versus baie realistisch
- Hierdie uitspraak is: verkeerd versus reg
- Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verreerd is: stem glad nie saam nie versus stem heeltemaal saam
- Hierdie uitspraak kan ek: glad nie glo nie versus beslis glo

Ondersteuning

- Hierdie ondersteuning is vir my: onaanvaardbaar versus aanvaardbaar
  - Hierdie ondersteuning is vir my: glad nie realistisch nie versus baie realistisch
  - Hierdie ondersteuning kan ek: glad nie glo nie versus beslis glo
  - Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak: glad nie pas nie versus baie goed pas.
-

De *overtuigingskracht* van de tekst is ook door twee variabelen gemeten. Enerzijds door een variabele die de overtuigingskracht van de afzonderlijke fragmenten meet (*gecombineerde item-variabele*) en bestaat uit 81 items. Zeven fragmenten werden onderscheiden en ieder fragment werd onderverdeeld in uitspraak en ondersteuning. Tabel 5.12. laat de items zien die per fragment gevraagd zijn. Het gemiddelde van de *gecombineerde item-variabele* is 5.80 met een minimum van 3.08 en een maximumscore van 7. Anderzijds wordt de overtuigingskracht bepaald door één vraag over de overtuigingskracht van de tekst als geheel (*enkelvoudige item-variabele*). Het gemiddelde van deze variabele ($\bar{x} = 5.46$) is lager dan het gemiddelde van de *gecombineerde item-variabele* ($\bar{x} = 5.80$). Ook is er een lager minimum dan het minimum van de *gecombineerde item-variabele* (1 versus 3.08). Proefpersonen laten op de *enkelvoudige item-variabele* meer variantie zien dan op de *gecombineerde item-variabele*.

5.3. Resultaten t-tests

Op grond van de culturele achtergrond mogen niet blindelings verschillen worden verondersteld tussen de tieners van de twee cultuurgroepen. Voor beide culturele achtergronden is daarom door middel van t-tests bepaald in welke mate zij appelleren aan individualisme, collectivisme, culturele betrokkenheid, *need for cognition*, voorkennis, consequentiebetrokkenheid en overtuigingen. De resultaten in tabel 5.13. laten zien in hoeverre de scores van beide culturen overeenkomen dan wel verschillen op deze variabelen. Deze vergelijking is mogelijk omdat alle variabelen op individueel niveau gemeten zijn. Alleen significante resultaten worden besproken (p-waarde < .05).

De t-tests wijzen uit dat er geen reden is om aan te nemen dat Afrikaners en kleurlingen verschillen wat betreft de culturele oriëntatie en culturele betrokkenheid (individualisme $t(df = 130) = -1.0450$; $p > .05$, collectivisme $t(df = 130) = -.96$; $p > .05$ en culturele betrokkenheid $t(df=130) = 1,186$; $p > .05$). Ook verschillen Afrikaner en kleurling tieners niet in de hoeveelheid voorkennis ($t(df= 117) = -1.38$; $p > .05$).

Tabel 5.13.

Resultaten t-tests van individualisme, collectivisme, culturele betrokkenheid, need for cognition, voorkennis, consequentiebetrokkenheid en overtuigingen op culturele achtergrond.

Variabele	Culturele Achtergrond	n	$\bar{x}$	SE	df	t	p
Individualisme	Afrikaner	71	5.74	.96	130	1.05	.30
	Kleurling	61	5.90	.70			
Collectivisme	Afrikaner	71	6.12	.82	130	.96	.34
	Kleurling	61	5.99	.75			
Culturele betrokkenheid	Afrikaner	71	5.53	1.20	130	1.19	.24
	Kleurling	61	5.76	.98			
Need for cognition	Afrikaner	71	4.80	1.19	130	-2.33	.02
	Kleurling	61	4.34	1.09			
Voorkennis	Afrikaner	71	10.29	1.65	117	-1.38	.17
	Kleurling	61	9.86	1.76			
Consequentiebetrokkenheid	Afrikaner	71	4.18	1.34	129	2.65	.01
	Kleurling	61	4.83	1.51			
Overtuigingen	Afrikaner	71	5.82	1.51	128	-2.43	.02
	Kleurling	61	5.15	1.17			

n = groepsgrootte , $\bar{x}$ = gemiddelde, SE = standaardfout, df = vrijheidsgraden, t = waarde t-toest, p = significantieniveau

Resultaten met betrekking tot *need for cognition* laten zien dat de Afrikaners en kleurlingen significant verschillende *need for cognition* hebben ($t(df = 130) = -2.334$; $p < .05$). Afrikaner tieners hebben gemiddeld een hogere *need for cognition* ($\bar{x} = 4.80$) dan kleurling tieners ($\bar{x} = 4.34$) en dat betekent dat zij meer geneigd zijn om een grotere inzet bij cognitieve activiteiten te tonen dan kleurlingen én dat zij daardoor dus meer geneigd zouden zijn een tekst via de centrale route te verwerken.

Wat consequentiebetrokkenheid betreft blijken kleurlingen gemiddeld significant hoger te scoren ($\bar{x} = 4.83$) dan Afrikaners ($\bar{x} = 4.18$) met $t(df = 219) = 2.65$; $p < .05$. Kleurlingen blijken meer betrokken bij de boodschap dan Afrikaners.

De t-tests van *need for cognition* en consequentiebetrokkenheid laten dus tegengestelde verwachtingen zien.

De resultaten met betrekking tot overtuigingen laten zien dat Afrikaners het gemiddeld significant makkelijker vinden om een condoom te gebruiken én om een condoom te verkrijgen ($\bar{x} = 5.83$) dan kleurlingen ($\bar{x} = 5.15$) (t ($df = 128$) = -2.43 ; $p < .05$).

5.4. Resultaten regressie-analyse

Verschillende hoofd- en interactie- effecten zijn door middel van regressie-analyses getoetst. Regressie-analyse heeft een eigen terminologie. De afhankelijke variabele die geprobeerd wordt te verklaren, wordt als *criterium* aangeduid. Begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht zijn de drie criteria van dit onderzoek. De onafhankelijke variabelen die gebruikt worden om het criterium te voorspellen worden in regressie-analyse *predictoren* genoemd.

Per criterium zijn regressie-analyses uitgevoerd zónder het betrekken van predictoren in interactie, dus met alléén hoofdeffecten, en regressie-analyses mét interactie. Per criterium worden, naast eventuele modellen met interactie-effecten, de regressie-modellen zonder interacties gerapporteerd.

Omdat per criterium 15 interacties getoetst moesten worden, zijn voor alle interacties afzonderlijke regressie-analyses uitgevoerd. De totaal verklaarde variantie van een regressie-model wordt zo over minder predictoren verdeeld zodat er mogelijk meer effecten gevonden worden. De interacties kunnen elkaar op deze wijze immers onderling beïnvloeden. Per criterium worden alleen die modellen gerapporteerd die significante resultaten voor de interacties bevatten. Per model zijn ook steeds de predictoren tekstversie, culturele achtergrond, geslacht, leeftijd, collectivisme, individualisme, culturele betrokkenheid, *need for cognition*, voorkennis, consequentiebetrokkenheid en overtuigingen gerapporteerd.

Per significant regressie-model worden de volgende scores gerapporteerd: de totaal verklaarde variantie van het betreffende model (R^2) en de gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt (β - score). De β - score geeft aan welke predictor de meest verklarende variantie heeft. Per regressie-model worden vervolgens de significante interactie en overige significante predictoren aan de hand van de Beta-scores (die de mate en de richting van het

effect aangeven) besproken. Indien een predictor een significant hoofdeffect laat zien, maar ook deel uitmaakt van de significante interactie, wordt de betreffende predictor niet als hoofdeffect besproken.

Als er een significante interactie-effect tussen twee, op Likert-schalen gemeten, variabelen bestaat, is de wijze waarop de interactie het criterium verklaart niet direct te bepalen. Onduidelijk is immers welke combinaties van scores van de predictoren tot een hoge waarde van het criterium en welke combinaties juist tot een lage waarde op het criterium leiden. In dit onderzoek wordt hierover een uitspraak gedaan door naar de Beta-scores van die predictoren te kijken die in interactie tot een effect op het criterium leiden. Om daar met zekerheid een uitspraak over te doen, zijn echter statistisch verfijndere analysetechnieken nodig dan waarover op dit moment beschikt kan worden. Daarom wordt in dit onderzoek volstaan met de hierboven beschreven methode.

Een mogelijk risico bij de regressie-analyses was het optreden van hinderlijke multicollineariteit (met als gevolg dat gestandaardiseerde Beta-scores boven 1 uitkomen), doordat de predictoren waarmee de interacties verklaard worden zeer sterk met elkaar samenhangen. Om die effecten van hinderlijke multicollineariteit te voorkomen zijn die variabelen gecentreerd die multicollineariteit veroorzaakten én significante resultaten in interactie met andere variabelen lieten zien. Centreren van de variabelen collectivisme en culturele betrokkenheid was vereist en is uitgevoerd.

Bij de bespreking van de resultaten van het criterium *aantrekkelijkheid* wordt onderscheid gemaakt in de twee aspecten *gecombineerde item-variabele* en *rapportcijfer-variabele*. Beide aspecten zijn bij de regressie-analyses behandeld alsof het twee aparte criteria betrof en zijn dienovereenkomstig in dit hoofdstuk besproken. Resultaten van beide criteria worden in paragraaf 5.4.2. over het criterium aantrekkelijkheid besproken.

Het criterium *overtuigingskracht* is ook in twee aspecten onderscheiden; de *gecombineerde item-variabele* en de *enkelvoudige item-variabele*. Ook deze aspecten zijn bij de regressie-analyse betrokken alsof het twee aparte criteria betrof. Resultaten van beide criteria worden in paragraaf 5.4.3. over het criterium overtuigingskracht besproken.

5.4.1. Resultaten van het criterium begrijpelijkheid

Zoals gezegd zijn 15 regressie-analyses uitgevoerd waarbij telkens een andere interactie werd betrokken. Er blijken slechts twee modellen te zijn waarin een significante proportie van de variantie in het criterium begrijpelijkheid verklaard wordt. Het model met de interactie

culturele achtergrond * collectivisme en *need for cognition * collectivisme*. Beide modellen worden hieronder besproken. Daarbij zou blijken dat behalve significante interacties ook significante resultaten van andere predictoren waren die bijdroegen aan de variantie in dit criterium. Voordat deze modellen worden besproken laat tabel 5.14. het effect van verschillende predictoren zonder interacties zien.

Tabel 5.14.

Hoofdeffecten van predictoren op **begrijpelijkheid**

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.08	.04	.04	.79
Culturele achtergrond	-.36	-.17	-1.29	.20
Geslacht	.46	.21	2.06	.04
Leeftijd	-.10	-.07	-.55	.59
Klas	.64	.25	1.8	.07
Individualisme	.14	.11	.93	.35
Collectivisme	.63	.47	4.31	.00
Culturele betrokkenheid	.03	.03	.23	.82
Need for cognition	-.11	-.12	-1.23	.22
Voorkennis	-.03	-.05	-.49	.63
Consequentiebetrokkenheid	-.04	-.06	-.56	.57
Overtuigingen	.10	.15	1.52	.13
Constante	2.47		.87	.39
R^2				.23

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, SE = standaardfout, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, p = significantieniveau, R^2 = proportie verklaarde variantie

Het bovenstaand model $F(12,98) = 2.4$, $p < .01$ verklaart 23% van de totale variantie ($R^2 = .23$) in het criterium begrijpelijkheid en laat twee significante effecten op dit criterium zien: effecten van collectivisme en van geslacht.

Een toename van de mate van collectivisme leidt tot een toename in het criterium begrijpelijkheid ($B = .63$) en verklaart de meeste variantie ($\beta = .47$)

Geslacht (met $\beta = .21$) laat het volgende zien: jongens geven aan de tekst begrijpelijker te vinden dan meisjes ($B = .46$, waarbij meisjes = 0 en jongens = 1,).

Tabel 5.15.*Interactie culturele achtergrond * collectivisme en effecten van overige predictoren op begrijpelijkheid*

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.04	.02	.21	.835
Culturele achtergrond	-.26	-.12	-.96	.34
Geslacht	.51	.23	2.36	.02
Leeftijd	-.12	-.09	-.67	.50
Klas	.59	.24	1.75	.08
Individualisme	.17	.12	1.12	.27
Collectivisme	.25	.19	1.21	.23
Culturele betrokkenheid	.04	.04	.36	.72
Need for cognition	-.08	-.08	-.85	.40
Voorkennis	-.03	-.05	-.56	.57
Consequentiebetrokkenheid	-.01	-.02	-.15	.88
Overtuigingen	.08	.12	1.22	.22
Culturele achtergrond * collectivisme	.62	.34	2.46	.02
Constante	4.63		1.59	.12
R ²				.27

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

De regressievergelijking (met $F(13,97) = 2.8, p < .01$) verklaart 27% ($R^2 = .27$) van de variantie in het criterium begrijpelijkheid met een significante interactie-effect van culturele achtergrond en collectivisme op dit criterium.

De interactie culturele achtergrond * collectivisme geeft in dit model de meest verklaarde variantie in het criterium begrijpelijkheid ($\beta = .34$) en leidt tot toename van begrijpelijkheid ($B = .62$). Voor de interpretatie van deze interactie is gekeken naar de resultaten van de predictoren culturele achtergrond en collectivisme afzonderlijk. Uit de predictor culturele achtergrond (waarbij de score 0 staat voor kleurling en 1 voor Afrikaner) blijkt dat kleurlingen de teksten als begrijpelijk beoordelen dan Afrikaners ($B = -.26$). Een toename van collectivisme laat een toename in de mate van begrijpelijkheid zien ($B = .25$). Combinatie van beide gegevens leidt tot het volgende: hoe meer collectivistisch een persoon is, hoe hoger de begrijpelijkheid van de tekst beoordeeld wordt en dat effect lijkt sterker voor kleurlingen dan voor Afrikaners.

Het tweede significante predictor is geslacht. De verklaarde variantie is 23% en jongens beoordelen de teksten als begrijpelijker dan meisjes. ($B = .51$ waarbij meisjes = 0 en jongens = 1).

Tabel 5.16.

Interactie need for cognition * collectivisme en hoofdeffecten van overige predictoren op begrijpelijkheid

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.07	.03	.31	.76
Culturele achtergrond	-.23	-.10	-.80	.43
Geslacht	.44	.20	2.02	.05
Leeftijd	-.04	-.03	-.26	.79
Klas	.50	.20	1.42	.16
Individualisme	.17	.13	1.16	.25
Collectivisme	-.50	-.37	-.85	.40
Culturele betrokkenheid	.04	.04	.36	.72
Need for cognition	-.12	-.12	-1.20	.23
Voorkennis	-.04	-.06	-.60	.55
Consequentiebetrokkenheid	-.03	-.04	-.43	.67
Overtuigingen	.10	.15	1.54	.13
Need for cognition * collectivisme	.22	.84	1.99	.05
Constante	8.33		2.05	.04
R ²				.26

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met $F(13,97) = 2.6$, $p < .01$) verklaart 26% ($R^2 = .26$) van de totale variantie in het criterium begrijpelijkheid met één significante interactie.

De interactie tussen *need for cognition* en collectivisme geeft in dit model de meest verklaarde variantie in het criterium begrijpelijkheid ($\beta = .84$) en deze interactie leidt tot een toename van begrijpelijkheid ($B = .22$). Resultaten van de predictoren *need for cognition* en collectivisme afzonderlijk wijzen uit hoe dit effect geïnterpreteerd kan worden: een hogere score op *need for cognition* leidt tot een afname van begrijpelijkheid en een hoger score op collectivisme leidt ook tot een afname op begrijpelijkheid. Combinatie van beide predictoren maken het waarschijnlijk dat voor iemand die laag op *need for cognition* scoort én laag op collectivisme, de begrijpelijkheid van teksten toeneemt. Het tegengestelde kan dus ook

beweerd worden; iemand die hoog op *need for cognition* scoort én hoog op collectivisme, zal de teksten als minder begrijpelijk beoordelen.

5.4.2. Resultaten van het criterium aantrekkelijkheid

Ook voor aantrekkelijkheid zijn verschillende analyses uitgevoerd waarin telkens een andere interactie is getoetst. Zoals eerder gezegd zijn 15 regressie-analyses uitgevoerd voor het criterium *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid en 15 regressie-analyses voor het criterium *rapportcijfer-variabele* van aantrekkelijkheid.

In het criterium *gecombineerde item-variabele* blijkt dat er drie modellen met interacties zijn waarin een significante proportie van de variantie verklaard wordt. Het betreft de volgende interacties: *need for cognition * collectivisme*, *culturele betrokkenheid * collectivisme* en *culturele betrokkenheid * culturele achtergrond*.

In het criterium *rapportcijfer-variabele* blijkt dat er slechts één model is waarin een significante proportie van de variantie verklaard wordt: *tekstversie * need for cognition*.

Ook bij deze criteria blijkt dat er behalve significante interacties ook significante resultaten van andere predictoren waren die bijdroegen aan de variantie in dit criterium. Per criterium is een analyse zonder interacties uitgevoerd. Alle modellen worden hieronder besproken.

Tabel 5.17.

Hoofdeffecten van predictoren op **de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid**

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.16	.08	.91	.37
Culturele achtergrond	.70	-.35	-3.00	.00
Geslacht	.36	.18	1.9	.06
Leeftijd	-.04	-.00	-.03	.98
Klas	.46	.20	1.57	.12
Individualisme	.26	.21	2.01	.05
Collectivisme	.63	.51	5.08	.00
Culturele betrokkenheid	-.13	-.15	-1.36	.18
Need for cognition	-.04	-.05	-.56	.57
Voorkennis	-.02	-.04	-.46	.64
Consequentiebetrokkenheid	.02	.03	.35	.73
Overtuigingen	.08	.12	1.35	.18
Constante	.79		.32	.74
R^2				.30

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, SE = standaardfout, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, p = significantieniveau, R^2 = proportie verklaarde variantie

Bovenstaand model $F(12,103) = 3.73$, $p < .01$ verklaart 30% van de totale variantie ($R^2 = .30$) in het criterium *gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid* en laat drie significante effecten in dit criterium zien: een effect van collectivisme, individualisme en culturele achtergrond.

Evenals voor begrijpelijkheid leidt ook in dit criterium een toename van de mate van collectivisme tot een toename van de *gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid* ($B = .63$). Collectivisme verklaart de meeste variantie ($\beta = .51$) in het criterium.

De tweede predictor is de culturele achtergrond ($\beta = -.35$) en geeft aan dat Afrikaners hoger scoren op de *gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid* dan kleurlingen ($B = .70$).

Opvallend is dat individualisme (met $\beta = .20$) ook een effect op deze *gecombineerde item-variabele* laat zien. Een toename van de mate van individualisme leidt tot een toename in het criterium *gecombineerde itemvariabele van aantrekkelijkheid* ($B = .26$).

Tabel 5.18.

Interactie need for cognition * collectivisme en hoofdeffecten van overige predictoren op de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.16	.08	.88	.38
Culturele achtergrond	-.58	-.29	-2.52	.01
Geslacht	.33	.16	1.8	.08
Leeftijd	.05	.04	.33	.74
Klas	.33	.15	1.14	.26
Individualisme	.29	.24	2.27	.03
Collectivisme	-.51	-.41	-1.05	.29
Culturele betrokkenheid	-.12	-.13	-1.23	.22
Need for cognition	-.04	-.04	-.48	.63
Voorkennis	-.03	-.05	-.59	.56
Consequentiebetrokkenheid	.03	.05	.53	.60
Overtuigingen	.07	.13	1.40	.17
Need for cognition * collectivisme	.22	.92	2.43	.02
Constante	6.69		1.97	.05
R^2				.34

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R^2 = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met $F(13,102) = 4.06$, $p < .01$) verklaart 34% ($R^2 = .34$) van de totale variantie in het criterium *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid met een significante interactie tussen *need for cognition* en collectivisme op deze variabele.

De interactie tussen *need for cognition* en collectivisme verklaart de meeste variantie in dit criterium ($\beta = .92$) en leidt tot een toename van de *gecombineerde item-variabele* ($B = .22$). Resultaten van de predictoren *need for cognition* en collectivisme wijzen uit hoe dit effect geïnterpreteerd kan worden: een hogere score op *need for cognition* leidt tot een afname van de *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid en een hogere score op collectivisme leidt ook tot een afname de *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid. Combinatie van de resultaten van beide predictoren afzonderlijk laten zien dat voor iemand die laag op *need for cognition* scoort én laag op collectivisme, de beoordeelde aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* toeneemt. Het tegengestelde kan ook beweerd worden; naarmate iemand hoger scoort op *need for cognition* én hoog op collectivisme, neemt de beoordeling van aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* af.

Culturele achtergrond is na het interactie-effect de meest significant verklarende predictor ($\beta = -.29$) en wijst uit dat Afrikaners de teksten lager beoordelen in de mate van aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* dan kleurlingen ($B = -.58$).

Een hogere score op individualisme tenslotte, (met $\beta = -.29$) leidt tot een hogere aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* van ($B=.29$).

Tabel 5.19.

Interactie culturele betrokkenheid * collectivisme en hoofdeffecten van overige predictoren op de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.13	.06	.72	.48
Culturele achtergrond	-.63	-.32	-2.76	.01
Geslacht	.41	.20	2.22	.03
Leeftijd	-.02	-.02	-.14	.89
Klas	.45	.20	1.57	.12
Individualisme	.28	.23	2.23	.03
Collectivisme	.29	.23	1.67	.10
Culturele betrokkenheid	-.12	-.13	-1.26	.21
Need for cognition	-.01	-.02	-.17	.86
Voorkennis	-.03	-.04	-.51	.61
Consequentiebetrokkenheid	.05	.08	.81	.42
Overtuigingen	.06	.09	1.04	.30
Culturele betrokkenheid* collectivisme	.57	.34	2.68	.01
Constante	2.72		1.10	.28
R ²				.35

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met F (13,102) = 4.20, p < .01) verklaart 35% (R² = .35) van de totale variantie in het criterium gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid met een significante interactie tussen culturele betrokkenheid en collectivisme.

De interactie tussen culturele betrokkenheid en collectivisme verklaart in dit model de meeste variantie in het criterium aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* ($\beta = .34$) en leidt tot toename van aantrekkelijkheid (gemeten met de *gecombineerde item-variabele*) (B = .57). Resultaten van de predictoren culturele betrokkenheid en collectivisme wijzen uit hoe dit effect geïnterpreteerd kan worden: een hogere score op culturele betrokkenheid leidt tot een afname van aantrekkelijkheid en een hoger score op collectivisme leidt tot een toename op aantrekkelijkheid. Combinatie van beide predictoren maken dat voor iemand die hoog op culturele betrokkenheid scoort en laag op collectivisme, de beoordeelde aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* afneemt. Het tegengestelde kan ook beweerd worden; naarmate iemand lager scoort op culturele betrokkenheid en hoog op collectivisme, neemt de beoordeling van aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde-itemvariabele* toe.

Culturele achtergrond is na het interactie-effect de meest significant verklarende predictor ($\beta = -.32$) en wijst evenals voorgaand model uit dat Afrikaners de teksten lager beoordelen in de mate van aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* dan kleurlingen ($B = -.61$).

Individualisme heeft een verklarende variantie van .29 en een hogere score op individualisme leidt tot een hogere aantrekkelijkheid van de tekstfragmenten ($B = .28$).

De predictor geslacht tot slot heeft een verklarende variantie van .20 en jongens blijken teksten gemeten met de *gecombineerde item-variabele* als aantrekkelijker te beoordelen dan meisjes ($B = .41$).

Tabel 5.20.

Interactie culturele betrokkenheid * culturele achtergrond en hoofdeffecten van overige predictoren op de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.23	.12	1.28	.20
Culturele achtergrond	-2.70	-1.36	-2.78	.01
Geslacht	-.05	.16	1.67	.10
Leeftijd	-.05	-.04	-.30	.76
Klas	.59	.26	2.01	.05
Individualisme	.26	.21	2.06	.04
Collectivisme	.66	.53	5.37	.00
Culturele betrokkenheid	-.37	-.41	-2.50	.01
Need for cognition	-.06	-.07	-.75	.45
Voorkennis	-.04	-.07	-.83	.41
Consequentiebetrokkenheid	.03	.04	.43	.67
Overtuigingen	.08	.14	1.5	.14
Culturele betrokkenheid* culturele achtergrond	.5	.30	2.12	.04
Constante	2.65		1.04	.30
R²				.33

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met $F(13,102) = 3.91, p < .01$) verklaart 33% ($R^2 = .33$) van de totale variantie in het criterium *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid met een significante interactie tussen culturele betrokkenheid en culturele achtergrond.

De interactie tussen culturele betrokkenheid en culturele achtergrond geeft in dit model de meest verklaarde variantie in het criterium aantrekkelijkheid gemeten met de *gecombineerde item-variabele* ($\beta = .30$) en deze interactie leidt tot toename van dit criterium ($B = .35$). Resultaten van de predictoren culturele betrokkenheid en culturele achtergrond wijzen uit hoe dit effect geïnterpreteerd kan worden: een hogere score op culturele betrokkenheid leidt tot een afname van aantrekkelijkheid ($B = -.37$) en kleurlingen beoordelen de teksten als aantrekkelijker dan Afrikaners ($B = -2.70$). Combinatie van deze gegevens leidt tot het volgende: hoe meer cultureel betrokkenheid een persoon is, hoe minder aantrekkelijk de tekst (gemeten met de *gecombineerde item-variabele*) beoordeeld word. Dat effect lijkt sterker te gelden voor kleurlingen dan voor Afrikaners.

Collectivisme is na het interactie-effect de meest significant verklarende predictor ($\beta = .53$). Een hogere score op collectivisme leidt tot een hogere aantrekkelijkheid van de tekst gemeten met de *gecombineerde item-variabele* ($B=.66$). De predictor klas heeft een verklarende variantie van .26. De beoordeling van aantrekkelijkheid van de tekst gemeten met de *gecombineerde item-variabele* neemt toe voor tieners uit groep 9 ($B=.59$, waarbij 0 = groep 8 en 1 = groep 9).

Tot slot laat de predictor individualisme een effect op dit criterium zien: naarmate een persoon meer individualistische is, neemt de beoordeling van aantrekkelijkheid gemeten op de *gecombineerde item-variabele* toe ($B=.26$).

Tabel 5.21.

Hoofdeffecten van predictoren op **de rapportcijfer-variabele van aantrekkelijkheid**

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	2.57	.09	.88	.38
Culturele achtergrond	-12.19	-.40	-3.24	.00
Geslacht	1.89	.06	.63	.54
Leeftijd	1.72	.09	.69	.49
Klas	3.16	.09	.67	.51
Individualisme	3.40	.18	1.6	.11
Collectivisme	7.46	.39	3.69	.00
Culturele betrokkenheid	-2.99	-.22	-1.87	.07
Need for cognition	.77	.06	.62	.54
Voorkennis	-.08	-.01	-.09	.93
Consequentiebetrokkenheid	-.03	-.00	-.03	.98
Overtuigingen	1.43	.15	1.56	.12
Constante	-6.86		-.17	.86
R ²				.21

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, SE = standaardfout, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, P = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

Bovenstaand model $F(12,103) = 2.37, p < .01$ verklaart 21% van de totale variantie ($R^2 = .21$) in het criterium aantrekkelijkheid gemeten met de *rapportcijfer-variabele* en laat twee significante effecten in dit criterium zien: van collectivisme en van culturele achtergrond.

De predictor de culturele achtergrond verklaart de meeste variantie ($\beta = -.40$) en geeft aan dat kleurlingen een hoger rapportcijfer voor aantrekkelijkheid geven dan Afrikaners ($B = -12.19$). Opvallend is dat de *gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid* tegengestelde scores laat zien: Afrikaners beoordelen de aantrekkelijkheid gemeten met de rapportcijfer-variabele juist hoger.

Evenals voor alle voorgaande modellen met alleen hoofdeffecten, leidt ook in dit criterium een toename van de mate van collectivisme tot een toename in het criterium *rapportcijfer-variabele* van aantrekkelijkheid ($B = 7.46$).

Tabel 5.22.

Interactie tekstversie * need for cognition en hoofdeffecten van overige predictoren op de de rapportcijfer-variabele van aantrekkelijkheid

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	26.96	.89	5.28	.02
Culturele achtergrond	-10.67	-.35	8.10	.01
Geslacht	.83	.03	.08	.78
Leeftijd	.89	.05	.13	.72
Klas	1.58	.05	.11	.74
Individualisme	4.04	.22	3.77	.06
Collectivisme	7.28	.38	13.40	.00
Culturele betrokkenheid	-3.52	-2.56	4.90	.03
Need for cognition	3.51	.27	3.92	.05
Voorkennis	.10	.01	.02	.99
Consequentiebetrokkenheid	-.11	-.01	.01	.92
Overtuigingen	1.70	.18	3.48	.07
Tekstversie * need for cognition	.19	-.85	4.6	.03
Constante	-9.09		.06	.82
R ²				.25

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, p = significantieniveau, R² = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met F (13,102) = 2.61, p < .01) verklaart 25% (R² = .25) van de variantie in het criterium aantrekkelijkheid, specifiek voor het rapportcijfer, met een significante interactie tussen tekstversie en *need for cognition*.

De predictor culturele betrokkenheid geeft in dit model de meest verklaarde variantie in het criterium *rapportcijfer-variabele* van aantrekkelijkheid (β = -2.56) en leidt tot het volgende resultaat: hoe meer cultureel betrokken een persoon is, hoe lager het rapportcijfer voor de aantrekkelijkheid van de tekst (B = -3.52) blijkt te zijn.

De verklaarde variantie van de interactie tekstversie * need for cognition in het criterium aantrekkelijkheid is β = -.85. Deze interactie leidt tot een afname van een lager rapportcijfer voor aantrekkelijkheid (B = -5.19). Resultaten van de afzonderlijke predictoren tekstversie en *need for cognition* wijzen uit hoe dit effect geïnterpreteerd kan worden: de affectieve tekst kreeg een hoger rapportcijfer (B = 26.96) en naarmate een persoon meer *need for cognition* heeft, neemt de hoogte van het rapportcijfer voor aantrekkelijkheid toe (B=3.51).

De meest verklarende variantie van collectivisme is .38 en een hogere score op collectivisme leidt tot een hoger rapportcijfer van aantrekkelijkheid ($B = 7.28$).

De predictor culturele achtergrond laat het volgende zien: het rapportcijfer voor aantrekkelijkheid is afhankelijk van de culturele achtergrond: kleurlingen geven een hoger rapportcijfer dan Afrikaners ($B=-10.67$).

5.4.3. Resultaten van het criterium overtuigingskracht

Voor overtuigingskracht zijn tot slot ook verschillende analyses uitgevoerd waarbij telkens een andere interactie is getoetst. Evenals aantrekkelijkheid is overtuigingskracht ook door twee variabelen criteria weergegeven: door een *gecombineerd item-variabele* en door een *enkelvoudige item-variabele*. Voor beide criteria zijn 15 analyses gedraaid met elk een verschillende interactie. De *enkelvoudige item-variabele* liet geen significante interacties zien en de *gecombineerd item-variabele* slechts één: *collectivisme * culturele betrokkenheid*. Behalve significante interacties zijn ook significante resultaten van andere predictoren die bijdroegen aan de variantie in dit criterium gevonden. Ook voor deze twee criteria zijn regressie-analyses zonder interacties uitgevoerd. In totaal worden drie significante modellen voor overtuigingskracht hieronder besproken.

Tabel 5.23.

Hoofdeffecten van predictoren op *de gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht*

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	.08	-.05	-.57	.57
Culturele achtergrond	-.20	-.13	-1.12	.26
Geslacht	.12	.07	.81	.42
Leeftijd	-.05	-.04	-.38	.71
Klas	.43	.24	1.91	.06
Individualisme	.26	.26	2.6	.01
Collectivisme	.53	.53	5.46	.00
Culturele betrokkenheid	-.04	-.10	-.95	.35
Need for cognition	-.06	-.01	-.10	.92
Voorkennis	.03	.06	.69	.49
Consequentiebetrokkenheid	.02	.03	.36	.72
Overtuigingen	.07	.04	.14	1.63
Constante	1.27		.67	.50
R^2				.35

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, SE = standaardfout, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, p = significantieniveau, R^2 =proportie verklaarde variantie

Bovenstaand model $F(12,103) = 4.56, p < .01$ verklaart 35% van de variantie ($R^2 = .35$) in het criterium *gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht* en laat twee significante effecten in dit criterium zien: collectivisme en individualisme.

Evenals voor begrijpelijkheid en beide criteria van aantrekkelijkheid leidt ook in dit criterium een toename van de mate van collectivisme tot een toename in het criterium *gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht* ($B = .53$). Collectivisme verklaart de meeste variantie ($\beta = .53$) in het criterium.

Een hoge mate van individualisme ($\beta = .26$) leidt, net als bij de *gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid*, tot een toename in het criterium *gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht*.

Tabel 5.24.

Interactie collectivisme * culturele betrokkenheid en hoofdeffecten van overige predictoren op de gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	-.11	-.07	-.81	.42
Culturele achtergrond	-.30	-.19	-1.71	.09
Geslacht	.13	.08	.92	.36
Leeftijd	.02	.02	.14	.89
Klas	.41	.23	1.88	.06
Individualisme	.25	.26	2.6	.01
Collectivisme	1.86	.56	3.80	.00
Culturele betrokkenheid	-.116	-.16	-1.54	.13
Need for cognition	-.03	-.00	-.05	.96
Voorkennis	.03	.07	.87	.38
Consequentiebetrokkenheid	.07	-.01	-.14	.89
Overtuigingen	.07	.15	1.74	.09
Collectivisme* culturele betrokkenheid	.23	-.23	-2.78	.01
Constante	-7.31		-2.04	.04
R^2				.39

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt

p = significantieniveau, R^2 = proportie verklaarde variantie

Bovenstaande regressievergelijking (met $F(13,102) = 5.01, p < .01$) verklaart 39% ($R^2 = .39$) van de totale variantie in het criterium *gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht* met een significante interactie in dit criterium tussen tekstversie en *need for cognition*.

De interactie collectivisme * culturele betrokkenheid verklaart de meeste variantie in het criterium *gecombineerde item-variabele van overtuigingskracht* ($\beta = -.23$) en leidt tot afname van de beoordeling van de overtuigingskracht gemeten met de *gecombineerde item-variabele* ($B = -.23$).

Resultaten van de afzonderlijke predictoren collectivisme en culturele betrokkenheid wijzen uit hoe dit interactie-effect geïnterpreteerd kan worden: hoe meer collectivistisch een persoon is, hoe meer de *gecombineerde item-variabele* van overtuigingskracht van een tekst toeneemt ($B = 1.86$) en naarmate de culturele betrokken van een persoon toeneemt, neemt de mate van overtuigingskracht gemeten met *gecombineerde item-variabele* af ($B = -.12$).

Combinatie van deze gegevens leidt ertoe dat de overtuigingskracht gemeten met de *gecombineerde item-variabele* toeneemt bij personen die een hogere mate van collectivisme hebben en minder cultureel betrokken zijn.

Individualisme laat op dit criterium het volgende zien: een hogere score op individualisme leidt tot een toename van de *gecombineerde item-variabele* van overtuigingskracht ($B = .25$)

De predictor culturele achtergrond tot slot laat zien dat de overtuigingskracht gemeten met de *gecombineerde item-variabele* afhankelijk is van de culturele achtergrond: kleurlingen ervaren op deze variabele meer overtuigingskracht dan Afrikaners ($B = -.30$).

Tabel 5.25.

Hoofdeffecten predictoren op **enkelvoudige item-variabele van overtuigingskracht**

Variabele	B	β	t	p
Tekstversie	-.06	-.02	-.22	.83
Culturele achtergrond	-1.10	-3.7	-2.93	.00
Geslacht	.36	.12	1.2	.23
Leeftijd	.04	.02	.15	.88
Klas	.33	.10	.69	.49
Individualisme	.07	.04	.32	.75
Collectivisme	.59	.32	2.93	.00
Culturele betrokkenheid	.07	.04	.32	.76
Need for cognition	-.07	-.05	-.55	.59
Voorkennis	-.02	-.02	-.20	.84
Consequentiebetrokkenheid	-.04	-.00	-.04	.97
Overtuigingen	.12	.14	1.35	.18
Constante	1.77		.45	.65
R^2				.16

B = ongestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, SE = standaardfout, β = gestandaardiseerde correlatiecoëfficiënt, p = significantieniveau, R^2 = proportie verklaarde variantie

De predictoren in bovenstaande regressievergelijking (met $F(12, 102) = 1.68, p > .05$) verklaren 16% ($R^2 = .16$) van de totale variantie in het criterium overtuigingskracht gemeten met de *enkelvoudige item-variabele*.

Culturele achtergrond laat in dit model de meeste variantie zien ($\beta = -.37$). Afrikaners beoordelen de teksten als minder overtuigend dan kleurlingen ($B = -3.7$).

De overtuigingskracht gemeten met de *enkelvoudige item-variabele* neemt toe, naarmate de proefpersoon meer collectivistisch georiënteerd is ($B = .59$ en $\beta = .26$).

6. Conclusies en discussie

Zoals in het begin van dit rapport werd aangegeven, is weinig onderzoek bekend waarin de relatie wordt gelegd tussen de effectiviteit van HIV/AIDS-voorlichtingsteksten enerzijds en kenmerken van de cultuur van de doelgroep anderzijds. Met dit onderzoek werd beoogd hieraan een bijdrage te leveren. In een experiment werd gebruik gemaakt van twee versies van een HIV/AIDS- tekst over het voorkómen van HIV/AIDS, waarbij met de ene versie werd getracht vooral te appelleren aan de ratio en met de andere versie aan het gevoel van de lezer. Kleurling en Afrikaner tieners werd gevraagd de versies te beoordelen op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht.

Hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde als volgt: Wat is de mate van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-teksten, voor tieners met verschillende culturele achtergronden?

Op basis van de resultaten van het experiment luidt de conclusie dat er géén aanwijzingen zijn om aan te nemen dat het verstandig is om Afrikaner en kleurling tieners in Zuid-Afrika anders te benaderen op het punt van rationeel of affectief gekleurde HIV/AIDS-voorlichtingsteksten. Geen enkele significante interactie van tekstversie en culturele achtergrond op de variabelen begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid of overtuigingskracht werd immers gevonden.

Een mogelijke verklaring voor de uitkomst dat culturele verschillen geen invloed blijken te hebben op verschillen in evaluatie van beide tekstversies is het gegeven dat alle proefpersonen tieners waren. Mogelijk brengt de levensfase van tieners met zich mee dat andere verschillen mogelijk een dominantere rol spelen bij verschillen in tekstevaluatie dan de verschillen in culturele achtergrond. Murray-Johnson e.a. (2001) merken namelijk op dat de ontwikkelingsfase van tieners invloed kan hebben op (individuele) cultuurverschillen. Volgens hen zijn tieners uit welke cultuurgroep dan ook meer individualistisch dan andere leeftijdsgroepen. Tieners demonstreren dus mogelijk andere culturele kenmerken dan personen met dezelfde culturele achtergrond maar uit een andere leeftijdsgroep. Cultuurverschillen die tussen oudere leden van culturele groepen mogelijk wel duidelijk bestaan en die daarmee van invloed kunnen zijn op de evaluatie van teksten, zouden zo gezien aanmerkelijk minder dominant zijn bij tieners. Dat verkleint vanzelfsprekend de kans dat in deze leeftijdsgroep tekstvariatie-effecten samenhangen met culturele achtergrond.

Gegeven het voorgaande lijkt verder onderzoek naar cultuurverschillen tussen kleurlingen en Afrikaners bij andere leeftijdsgroepen gewenst.

Het ontbreken van een interactie-effect tussen culturele achtergrond en tekstversie op de afhankelijke variabelen kan ook veroorzaakt zijn door de tekstversies die gebruikt zijn. Misschien zijn er andere tekstkenmerken die bijdragen aan de evaluatie van de rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-tekstversie die zo dominant zijn, dat het tekstkenmerk rationaliteit versus affectiviteit minder relevant is. Mogelijk is het gebruik van een verhaal aan begin van een tekst zo belangrijk dat de invulling niet uitmaakt, of is de inhoudelijke kant van de tekst veel relevanter dan de wijze waarop die inhoud gepresenteerd wordt. Nader onderzoek waarin bijvoorbeeld gebruik wordt gemaakt van twee verschillende teksttypen (bijvoorbeeld een betoog en een verhalende tekst) kan interessante resultaten opleveren.

Als gekeken wordt naar hoofdeffecten van de variabele culturele achtergrond op de drie afhankelijke variabelen en naar verschillende interacties van culturele achtergrond met andere variabelen, blijkt, in aansluiting op de bevindingen van Gudykunst (1991), Peng & Nisbett (1999) en Michael-Johnson e.a. (2001), dat verschillen in culturele achtergrond in dit experiment invloed hebben op de perceptie en evaluatie van HIV/AIDS-teksten. Afrikaner tieners waarderen de aantrekkelijkheid van de tekst (gemeten met de gecombineerde item-variabele) significant hoger dan kleurling tieners. Opvallend en lastig te verklaren is echter dat anderzijds kleurlingen een significant hoger rapportcijfer voor aantrekkelijkheid gaven dan Afrikaners. Kleurlingen beoordelen de overtuigingskracht van de hele tekst (gemeten met de enkelvoudige item-variabele) ook significant hoger dan Afrikaners. Verder blijkt dat culturele achtergrond in interactie met collectivisme tot een significante toename van begrijpelijkheid leidt: hoe meer collectivistisch een persoon georiënteerd is, hoe begrijpelijker een tekst beoordeeld wordt. Dat effect lijkt sterker te zijn voor kleurlingen dan voor Afrikaners.

Resumerend geven kleurling tieners een hoger rapportcijfer voor aantrekkelijkheid, ervaren ze meer overtuigingskracht (gemeten met de enkelvoudige item-variabele) en vinden ze (als er sprake is van een hoge mate van collectivisme) de teksten begrijpelijker dan Afrikaners. Afrikaners scoren hoger voor de aantrekkelijkheid van de tekst (gemeten met de gecombineerde item-variabele). Deze resultaten zijn echter onafhankelijk van de tekstversie. Bovenstaande resultaten versterken de noodzaak van vervolgonderzoek met andere teksttypen.

De pretest van de manipulatie biedt nog een mogelijke verklaring voor het ontbreken van interactie. In de ogen van deskundigen was de manipulatie geslaagd en kon worden gesproken van een rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS-tekst. Aan de doelgroep zelf is echter niet gevraagd of zij de teksten in dit opzicht ook zélf als verschillend zouden beoordelen. Mogelijk is er volgens hen geen sprake van twee duidelijk verschillende teksten. Achteraf lijkt het dan ook verstandig als er ófwel ook een pretest onder tieners was uitgevoerd óf een vraag hierover in de vragenlijst in het experiment was opgenomen.

Deelvragen

Op basis van eerder onderzoek werden effecten van de verschillende onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht verwacht. Naast de hoofdvraag zijn daarom nog enkele deelvragen geformuleerd. Door middel van regressie-analyses is getracht deze deelvragen te beantwoorden. Hieronder worden per variabele op basis van significante hoofd- en interactie-effecten relevante conclusies gerapporteerd.

Individualisme versus collectivisme

Zowel de mate van een individualistische als de mate van een collectivistische oriëntatie heeft invloed op de evaluatie van de teksten. Naarmate een persoon een hogere oriëntatie op individualisme heeft, leidt dat tot een toename van de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid en de gecombineerd item-variabele van overtuigingskracht. Een hoge mate van collectivisme leidt tot toename van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid (zowel voor de gecombineerde item-variabele van aantrekkelijkheid als voor de rapportcijfer-variabele) en overtuigingskracht (zowel voor de gecombineerde item-variabele als voor de enkelvoudige item-variabele).

Hoe deze resultaten precies verklaard kunnen worden, kan op basis van de gegevens uit het experiment niet worden gezegd.

Culturele betrokkenheid

Uit verschillende interactie-effecten van culturele betrokkenheid met andere onafhankelijke variabelen kan geconcludeerd worden dat de mate van culturele betrokkenheid gecombineerd met de culturele oriëntatie van een individu, invloed heeft op de perceptie en evaluatie van tekstuele informatie. De interactie tussen culturele betrokkenheid en collectivisme leidt tot een hoger score op de *gecombineerde item-variabele* van aantrekkelijkheid en tot een lagere score van de *gecombineerd item-variabele* van overtuigingskracht. Deze invloed is echter onafhankelijk van de tekstversie. Het resultaat is op basis van de beschikbare gegevens lastig te verklaren.

Need for cognition

Resultaten van het experiment wijzen uit dat Afrikaners significant meer *need for cognition* demonstreren dan kleurlingen: Afrikaners bleken in dit experiment meer geneigd om een grote inzet te tonen bij cognitive activiteiten dan kleurlingen. Overeenkomstig de literatuur (Peng en Nisbett, 1999) werd dan ook verwacht dat Afrikaners - omdat zij meer neigen naar een grotere inzet bij cognitieve activiteiten dan kleurlingen - meer voorkeur zouden hebben voor de rationeel gekleurde versie en kleurlingen voor de affectief gekleurde versie. Zoals bij het beantwoorden van de hoofdvraag reeds is gerapporteerd, werd die verwachting niet bevestigd: er was geen significante interactie tussen tekstversie en culturele achtergrond. Een significant interactie-effect van tekstversie en *need for cognition* laat nog een interessant resultaat zien. De affectief gekleurde tekstversie kreeg een significant hoger cijfer voor aantrekkelijkheid naarmate proefpersonen meer *need for cognition* hadden. Dat is in tegenspraak met wat op basis van de literatuur verwacht werd, namelijk dat een hoge mate van *need for cognition* zou correleren met de voorkeur voor een rationele tekst en een lage mate van *need for cognition* met een voorkeur voor de affectieve tekst. Deze resultaten lijken mij zeer interessant materiaal voor vervolg onderzoek.

Voorkennis

Kleurlingen en Afrikaners verschillen niet in de mate van voorkennis. Ook significante effecten van voorkennis op begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht zijn niet gevonden.

Consequentiebetrokkenheid

Kleurling tieners zijn significant meer consequentiebetrokken dan Afrikaner tieners. Op basis van de literatuur werd dan ook verwacht dat kleurlingen meer voorkeur zouden hebben voor de rationeel gekleurde tekst. Consequentiebetrokkenheid zou immers een relatie hebben met de neiging van een lezer om de tekst centraal of perifeer te verwerken: hoe meer consequentiebetrokkenheid een lezer is, hoe meer de betreffende lezer de neiging zou bestaan een tekst centraal te verwerken (Hoeken, 1998, Spooren, 2000) en dientengevolge hoe sterker een voorkeur zou zijn voor een rationeel gekleurde tekst. Deze verwachting werd niet bevestigd: er is geen significant interactie-effect tussen tekstversie en consequentiebetrokkenheid en tekstversie en culturele achtergrond gevonden.

Overtuigingen

Afrikaners vinden het gemakkelijker om een condoom te verkrijgen en te gebruiken dan kleurlingen. Dat heeft echter geen effecten op de evaluatie van de beide teksten.

De combinatie van bovenstaande resultaten en conclusies leidt tot de volgende conclusie. Er is geen relatie gevonden tussen de beoordeling van de tekstversies en de culturele achtergrond van de tieners. Er bestaat zodoende geen aanwijzing om aan te nemen dat Afrikaner en kleurling tieners in HIV/AIDS-teksten, wat betreft rationeel en affectief gekleurde teksten, anders benaderd moeten worden. Resultaten bij de deelvragen laten echter zien dat het behoren tot verschillende culturen wel degelijk leidt tot een aantal verschillende evaluaties van de HIV/AIDS-teksten, onafhankelijk van de tekstversie. Interessant is ook dat Afrikaner tieners, door een hogere score van *need for cognition*, meer geneigd zijn om een tekst via de centrale route te verwerken dan kleurling tieners. Het omgekeerde geldt voor verwerking langs de perifere route. Verder kan een relatie worden gelegd, en is vooral lastig te verklaren op basis van de theorievorming tot nu toe, tussen *need for cognition* en tekstversie enerzijds en tekstevaluatie anderzijds (een hoge *need for cognition* leidt tot een hogere waardering van de affectieve tekst en lage *need for cognition* tot een hoge waardering van de rationele tekst) maar die relatie is niet cultuurafhankelijk gebleken.

Verder onderzoek lijkt dan ook vooral gewenst naar cultuurverschillen bij proefpersonen uit een andere leeftijdsgroep en onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van andere teksttypen bij lezers met verschillende culturele achtergronden. Wellicht blijkt manipulatie dan andere dan de hier gekozen variabelen wel tot effectverschillen in interactie met culturele achtergrond.

Bibliografie

Boer, D. den. (1994). *Methodologie en statistiek voor communicatie-onderzoek*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Dyk, A.C. van (2001). Traditional African beliefs and customs: implications for AIDS education and prevention in Africa. *South African Journal of Psychology* 31, nr 2, pp. 61-65.

Goldin, I. (z.j.). Coloured identity and coloured politics in the Western Cape region of South Africa. In L.Vail (Red.). *The creation of tribalism in Southern Africa*. Londen: Currey. pp. 241-254.

Gudykunst, W.B. (1991). *Bridging differences: effective ingroup communication*. Sage Publications: California.

Hair, J.F. e.a. (1998). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River: Prentice Hall.

Hall, E.T. (1976). *Beyond culture*. New York: Anchor Books.

Hall, E.T. (1983). *The dance of life. The other dimension of time*. New York: Anchor Books.

Han, S. & Schavitt, S. (1994). Persuasion and culture: advertising appeals in individualistic and collectivistic societies. *Journal of Experimental Social Psychology* 30, pp. 326-350.

Hoeken, H. (1998). *Het ontwerp van overtuigende teksten. Wat onderzoek leert over de opzet van effectieve reclame en voorlichting*. Bussum: Couthino.

Hoeken, H. (z.j.). Kritische en oppervlakkige lezers van een reisbeschrijving. De overtuigingskracht van verschillende adjectieftypen. In F. Maes e.a. (Red.). *Perseptieven in taalbeheersingsonderzoek*. Dordrecht: ICG publicaties. pp. 86 – 97.

Hoeken, H. & Poulssen, A. (1991). Aantrekkelijk taalgebruik in voorlichtingsteksten: het effect op waardering, begrip en beïnvloeding. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 13, pp. 213-224.

Hofstede, G. (1991). *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.

Jansen, C. (2000). Zo werk dat. Het ontwerp van instructieve teksten. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 22, pp. 150-159.

Jansen, C. (in druk). Be wise – condomise? Over de relevantie van de culturele achtergrond van in Nederland wonende Ghanezen voor voorlichting over HIV/AIDS. *Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans*.

Jong, M. de & Schellens, P.J. (1997). Reader-focused text evaluation. An overview of goals and methods. *Journal of Business and Technical Communication* 11, nr. 4, pp. 402-432.

Maes, F. e.a. (1996). *Instructieve teksten. Analyse, ontwerp en evaluatie*. Bussum:Coutinho.

Marais, P. (z.j.). Too long in the twilight. In W. James e.a. (Red). *Now that we are free: coloured communities in a democratic South Africa*. Johannesburg: Idasa. pp. 59-61.

Moore, D.S. & McGabe, G.P. (1997). *Statistiek in de praktijk*. Schoonhoven: Academic Service.

Murray-Johnson, L. e.a. (2001). Addressing cultural orientations in fear appeals: promoting AIDS-protective behaviors among Mexican immigrant and African American adolescents and American and Taiwanese college students. *Journal of Health Communications* 6, pp. 335-358.

Peng, K. & Nisbett, R.E. (1999). Culture, dialectics and reasoning about contradiction. *American Psychologist* 54, pp. 741-754.

Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. (1986). *Communication and persuasion. Central and peripheral routes to attitude change*. New York: Springer-Verlag.

Richmond, S. e.a. (2002). *South Africa, Lesotho & Swaziland. Open spaces, happening places*. Melbourne: Lonely Planet.

Roodenburg, C. & Stadler, L. de (in druk). 'n Teksevalueringskema vir VIGS-tekste. *Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans*.

Sanders, T. & Sanders, J. (1996). Tekstanalyse als evaluatie-instrument bij tekstherziening. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 18, nr.4, pp. 310-323.

Spooren, W., Smith, B. & Renkema, J. (2000). De invloed van stijl en type argumentatie op de overtuigingskracht van een direct mail. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 22, nr. 4. pp. 344-357.

Whiteside, A. & Sunter, C. (2000). *AIDS. The challenge for South Africa*. Tafelberg: Human & Rousseau.

Wijk, C. van (2000). *Toetsende statistiek: basistechnieken. Een praktijkgerichte inleiding voor onderzoekers van taal, gedrag en communicatie*. Bussem: Coutinho.

Wortel, E. & Geus, G. de (1989). Presten van de begrijpelijkheid van een folder. *Massacommunicatie* 17, pp.192-197.

Brochure Slimkoptiener

Deze bijlage bevat een kopie van de brochure Slimkoptiener. In paragraaf 4.3. wordt naar deze bijlage verwezen.

Vragenlijst tekstmanipulatie

Deze bijlage bevat de vragenlijst (inclusief beide tekstversies) die aan de vier de experts is voorgelegd om de manipulatie van de tekstversies te beoordelen. In paragraaf 4.3.3. wordt naar deze bijlage verwezen.

Vraelys om die mate van teksmanipulasie na te ondersoek

Dankie dat u bereid is om te help met die beoordeling van hierdie tekste!

Die doel van hierdie vraelys is om 'n beeld te kry van hoe geslaagd die manipulasie van my tekste vir my eksperiment is. In die vraelys word twee tekste met bygaande vrae verskaf.

Daar word een vir een na die tekste gekyk.

Naam:

Beroep/Funksie:

Nasionaliteit:

Teks A

Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Jy kan aan 'n klomp redes dink waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoel. Wat gaan jy doen?

Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink sodat jy 'n besluit kan maak oor wat jy gaan doen op hierdie oomblik.

Daar is verskillende redes waarom jy kan besluit om nie seks te hê nie.

- Jy besluit om morele redes geen seks te hê, omdat jy glo dat seks voor die huwelik verkeerd is.
- Jy kan besluit om nie seks te hê nie omdat jy eers seker wil wees dat jou maat net aan jou toegewy sal wees voordat julle seks het.
- Als jy wil voorkom dat jy of jou meisie swanger raak dan is daar baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar jy is net 100% beveilig teen swangerskap wanneer jy besluit om nie seks te hê nie.
- Een goeie rede om nie seks te hê nie is om jousef te beskerm teen SOI's, soos VIGS sodat jy een gesonde lewe kan lei.
- Daarby kan jy, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, die gevoel hê dat jy jousef emosioneel blootstel aan hierdie persoon en dat jy eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou. Jy kan daarom van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.

Als jy besluit om seks te hê is 't verstandig om 'n kondoom te gebruik. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wat jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder MIV, beskerm word en sal jy ook 'n ongewenste swangerskap verhoed. Jy sien dus dat die kuese om 'n kondoom te gebruik jou teen baie dinge beskerm. Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPSA- kantoor. Dit kan verstandig wees om altyd 'n kondoom by jou te dra sodat jy jousef altyd kan beskerm. As jy 'n stap-vir-stap gids kry oor hoe om 'n kondoom te gebruik, dan jy sien hoe maklik dit is om een te gebruik en sal jy nooit onbeskermd wees nie.

Bijlage 2

Wat is die doel van die teks?

Lengte

Die teks is

te lank   1 2 3 4 5 6 7   te kort

Verstaanbaarheid

Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my:

Duidelik	1	2	3	4	5	6	7	vaag
Langdradig	1	2	3	4	5	6	7	bondig
Ingewikkeld	1	2	3	4	5	6	7	eenvoudig

Samehang

Die teks is samehangend.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Objektiwiteit

Die tekste kom vir my oor as:

Neutraal	1	2	3	4	5	6	7	moraliserend
Klaerig	1	2	3	4	5	6	7	vriendelik
Inmengerig	1	2	3	4	5	6	7	behulpzaam

Aantreklikheid

Die manier waarop die teks geskryf is, is vir my

Aangenaam	1	2	3	4	5	6	7	vervelig
Eentonig	1	2	3	4	5	6	7	afwisselend
Lewendig	1	2	3	4	5	6	7	saai

Die teks behou my aandag.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Die teks is baie eentonig.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Bijlage 2

Natuurlikheid

Die teks is realisties.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   stem glad nie saam nie

Soort verwerking

In hoe 'n mate doen die teks 'n beroep op die rasonele beoordeling van argumente?

Heeltemaal   1 2 3 4 5 6 7   glad nie

In hoe 'n mate doen die teks 'n beroep op die gevoelens van die leser?

Heeltemaal   1 2 3 4 5 6 7   glad nie

Bijlage 2

In hoe 'n mate doen die onderstaande passasies 'n beroep op die rasionele beoordeling van argumentasie dan wel op die gevoelens van die leser.

Passasie A1

Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Jy kan waarskynlik aan 'n klomp redes dink waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoel.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A2

Wat gaan jy doen?

Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink sodat jy 'n besluit kan maak oor wat jy gaan doen op hierdie oomblik.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A3

Daar is verskillende redes waarom jy kan besluit om nie seks te hê nie.

Jy besluit om morele redes geen seks te hê, omdat jy glo dat seks voor die huwelik verkeerd is.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A4

Jy kan besluit om nie seks te hê nie omdat jy eers seker wil wees dat jou maat net aan jou toegewy sal wees voordat julle seks het.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A5

Als jy wil voorkom dat jy of jou meisie swanger raak dan is daar baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar jy is net 100% beveilig teen swangerskap wanneer jy besluit om nie seks te hê nie.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A6

Een goeie rede om nie seks te hê nie is om jousef te beskerm teen SOI's, soos VIGS sodat jy een gesonde lewe kan lei.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A7

Daarby kan jy, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, die gevoel hê dat jy jouself emosioneel blootstel aan hierdie persoon en dat jy eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou. Jy kan daarom van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A8

Als jy besluit om seks te hê is 't verstandig om 'n kondoom te gebruik. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wat jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder MIV, beskerm word en sal jy ook 'n ongewenste swangerskap verhoed. Jy sien dus dat die kuese om 'n kondoom te gebruik jou teen baie dinge beskerm.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasionele beoordeling daarvan?

Passasie A9

Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPSA- kantoor. Dit kan verstandig wees om altyd 'n kondoom by jou te dra sodat jy jouself altyd kan beskerm.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasonale beoordeling daarvan?

Passasie A10

As jy 'n stap-vir-stap gids kry oor hoe om 'n kondoom te gebruik, dan jy sien hoe maklik dit is om een te gebruik en sal jy nooit onbeskermd wees nie.

Rasionele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die rasonale beoordeling van hierdie teksgedeelte?

Aanvullende opmerkings:

Teks B

“ Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy voel jou maat wil seks hê en jy voel nogal geneë. Tog is jy nog nie seker nie van wat moet gebeur nie.”

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom. Ongelukkig bevind ons ons dikwels met ons maat ineengestremel op die rusbank – sonder die vaagste idee van wat ons eintlik behoort te besluit.

Waarom party mense NIE seks het nie:

- Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie omdat hulle geloof verbied om seks voor die huwelik te hê.
- Ander voel dat seks slegs tuishoort in 'n vaste verhouding waar jy seker kan wees van jou maat se toewyding en liefde.
- 'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meisie swanger raak: Dit is regtig moeilik om 'n baba te versorg as jy op skool is. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!
- Deur nie seks te hê nie word verhoed dat 'n mens 'n SOI, soos VIGS, sal opdoen en voorkom jy baie fisiese en emosionele probleme.

Die keuse om nie sommer net seks te hê nie, beskerm jou dus teen baie dinge. En dit beskerm ook jou gevoelens. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jy jouself emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou geaardheid kan vertrou.

As jy tog seks het, IS daar 'n manier om al hierdie gesukkel te vermy. As jy 'n kondoom gebruik elke keer as jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm wees en kan jy ook ongewenste swangerskap verhoed en dus een sorgelose lewe lei!

Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPASA-kantoor. Dis maklik om 'n kondoom te gebruik. Kry 'n stap-vir-stap-gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik – so sal jy nie onverhoeds en onbeskermd betrap word nie. Maar onthou net, kondome is nooit 100% veilig nie!

Bijlage 2

Wat is die doel van die teks?

Lengte

Die teks is

te lank   1 2 3 4 5 6 7   te kort

Verstaanbaarheid

Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my:

Duidelik	1	2	3	4	5	6	7	vaag
Langdradig	1	2	3	4	5	6	7	bondig
Ingewikkeld	1	2	3	4	5	6	7	eenvoudig

Samehang

Die teks is samehangend.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Objektiwiteit

Die tekste kom vir my oor as:

Neutraal	1	2	3	4	5	6	7	moraliserend
Klaerig	1	2	3	4	5	6	7	vriendelik
Inmengerig	1	2	3	4	5	6	7	behulpzaam

Aantreklikheid

Die manier waarop die teks geskryf is, is vir my

Aangenaam	1	2	3	4	5	6	7	vervelig
Eentonig	1	2	3	4	5	6	7	afwisselend
Lewendig	1	2	3	4	5	6	7	saai

Die teks behou my aandag.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Die teks is baie eentonig.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   Stem glad nie saam nie

Bijlage 2

Natuurlikheid

Die teks is realisties.

Stem heeltemaal saam   1 2 3 4 5 6 7   stem glad nie saam nie

Soort verwerking

In hoe 'n mate doen die teks 'n beroep op die rasonele beoordeling van argumente?

Heeltemaal   1 2 3 4 5 6 7   glad nie

In hoe 'n mate doen die teks 'n beroep op die gevoelens van die leser?

Heeltemaal   1 2 3 4 5 6 7   glad nie

Bijlage 2

In hoe 'n mate doen die onderstaande passasies teks 'n beroep op die rationele beoordeling van argumentasie dan wel aan die gevoelens van die leser?

Passasie B1

“Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy voel jou maat wil seks hê en jy voel nogal geneë. Tog is jy nog nie seker nie van wat moet gebeur nie.”

Rationele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B2

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom. Ongelukkig bevind ons ons dikwels met ons maat ineengestremel op die rusbank – sonder die vaagste idee van wat ons eintlik behoort te besluit.

Rationele argumentasie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B3

Waarom party mense NIE seks het nie:

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie omdat hulle geloof verbied om seks voor die huwelik te hê.

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B 4

Ander voel dat seks slegs tuishoort in 'n vaste verhouding waar jy seker kan wees van jou maat se toewyding en liefde.

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B5

'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meisie swanger raak: Dit is regtig moeilik om 'n baba te versorg as jy op skool is. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B6

Deur nie seks te hê nie word verhoed dat 'n mens 'n SOI, soos VIGS, sal opdoen en voorkom jy baie fisiese en emosionele probleme.

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B7

Die keuse om nie sommer net seks te hê nie, beskerm jou dus teen baie dinge. En dit beskerm ook jou gevoelens. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jy jouself emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou geaardheid kan vertrou.

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B8

As jy tog seks het, IS daar 'n manier om al hierdie gesukkel te vermy. As jy 'n kondoom gebruik elke keer as jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm wees en kan jy ook ongewenste swangerskap verhoed en dus een sorgelose lewe lei!

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Passasie B9

Dis maklik om 'n kondoom te gebruik. Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPASA-kantoor. Kry 'n stap-vir-stap-gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik –so sal jy nie onverhoeds en onbeskermd betrap word nie. Maar onthou net, kondome is nooit 100% veilig nie!

Rationele argumentatjie   1 2 3 4 5 6 7   gevoelens

Kan u ook aangee op grond van wat u hierdie antwoord gee?

Het u miskien voorstelle (indien enige) vir hoe die teks aangepas kan word om 'n nóg sterker beroep te doen op die gevoelens van die leser?

Aanvullende opmerkings:-

Baie dankie vir die tyd en die moeite die u geneem het om hierdie vraelys in te vul. Dit help my baie.

Resultaten pretest per expert.

In paragraaf 4.3.3. wordt naar deze bijlage verwezen. Aan vier expert werd gevraagd om beide tekstversies te beoordelen. De teksten zijn gelijktijdig aan de experts voorgelegd. In deze bijlage worden de resultaten van de vragenlijst per expert weergegeven.

Expert 1 = Nicole Faassen

Versie: rationeel-affectief

Beroep: Uitgever

Expert 2 = Louise Luttig

Versie: rationeel- affectief

Beroep: Onderzoeker bij het taalcentrum van de universiteit van Stellenbosch.

Expert 3 = Erina Basson

Versie: rationeel- affectief

Beroep: Vertaler

Expert 4 = Leon de Stadler

Versie = rationeel – affectief

Beroep: hoogleraar tekstontwerp

Per tekst werd gevraagd wat het doel van de betreffende tekst was.

Rationeel gekleurde tekstversie

Expert 1: Om deur logiese argumentering die gebruik van kondome aan te moedig.

Expert 2: Wil die leser inlig dat daar wel metodes om sorgeloos seks te hê.

Expert 3: Doel van teks is tweeledig. 1) Maak seker of jy wel wil seks hê 2) Indien jy sou besluit om seks te hê, gebruik 'n kondoom.

Expert 4: Om veilige seks aan te moedig

Affectief gekleurde tekstversie

Expert 1: Om veilige seks deur gebruik van kondome aan te moedig op grond van eenvoudige, direkte, logiese argumentasie.

Expert 2: Wil die leser inlig dat daar wel metodes om sorgeloos seks te hê

Expert 3: Doel van teks is tweeledig. 1) Maak seker of jy wel wil seks hê 2) Indien jy sou besluit om seks te hê, gebruik 'n kondoom.

Expert 4: Om veilige seks aan te moedig

Bijlage 3

De items van lengte, begrijpelijkheid (verstaanbaarheid), objectiviteit en de eerste drie items voor aantrekkelijkheid zijn met een semantisch differentiaal gemeten. Samenhang, natuurlijkheid en het soort appèl zijn met een Likertschaal gemeten waarbij 1 verwijst naar *helemaal mee eens* en 7 *helemaal mee oneens*.

Tabel 1.

Scores van algemene tekstwaardering gehele tekst per tekstvariabele voor het **rationeel gekleurde tekstversie**.

Tekstvariabele	Expert 1	Expert 2	Expert 3	Expert 4	Gemiddelde.
Lengte					
Te lang – te kort	3	3	3	4	3.25
Verstaanbaarheid					
Duidlik – vaag	1	5	2	1	2.25
Langdradig – bondig	2	3	4	5	3.5
Ingewikkeld- eenvoudig	6	3	3	6	4.5
Samenhang: wel - niet	1	5	3	2	2.75
Objektiviteit					
Neutraal –moraliserend	5	5	4	5	4.75
Klaerig- vriendelijk	5	4	5	4	4.5
Inmengerig – behulpzaam	7	3	4	3	4.25
Aantrekkelijkheid					
Aangenaam – vervelig	3	5	4	5	4.25
Eentonig – afwisselend	4	3	3	4	3.5
Lewendig – saai	6	3	5	5	4.75
Behou aandacht: wel- niet	5	4	4	5	4.5
Eentonig: wel- niet	3	3	4	-	3.3
Natuurlijkheid					
Realisties: wel – niet	3	3	4	4	3.5
Soort verwerking					
Rationeel	2	3	5	3	3.25
Gevoel	6	3	2	6	4.25

Bijlage 3

Tabel 2.

Scores van algemene tekstwaardering gehele tekst per tekstvariabele voor de **affectief gekleurde tekstversie**

Tekstvariabele	Expert 1	Expert 2	Expert 3	Expert 4	Gemiddelde.
Lengte					
Te lang – te kort	2	4	3	4	3.25
Verstaanbaarheid					
Duidlik – vaag	1	2	3	3	2.25
Langdradig – bondig	3	6	3	5	4.25
Ingewikkeld- eenvoudig	5	6	5	6	5.5
Samenhang: wel - niet	5	2	2	2	2.75
Objektiviteit					
Neutraal –moraliserend	6	6	3	5	5
Klaerig- vriendelijk	5	4	6	5	5
Inmengerig – behulpzaam	5	5	5	5	5
Aantrekkelijkheid					
Aangenaam – vervelig	3	2	3	2	2.5
Eentonig – afwisselend	4	4	5	6	4.75
Lewendig – saai	3	3	3	1	2.5
Behou aandacht: wel- niet	2	3	3	2	2.5
Eentonig: wel- niet	6	6	6	-	6
Natuurlijkheid					
Realisties: wel – niet	3	2	3	3	2.75
Soort verwerking					
Rationeel	6	3	4	5	4.5
Gevoel	3	2	2	3	2.5

Bijlage 3

Tabel 3 laat de resultate per expert voor de rationeel gekleurde tekst sien. Op een semantisch differensiaal is gevraag aan te geve of de tekst appelleert aan ratio (score 1) dan wel aan gevoel (score 7). Hoe lager een score hoe meer het fragment rationeel gekleurde werd beoordeeld en hoe hoger de score, hoe meer het fragment affectief gekleurde werd beoordeeld.

Tabel 3

Scores per tekstfragment per expert **rationeel gekleurde tekstversie**

Fragment	Expert 1	Expert 2	Expert 3	Expert 4	Gemiddelde.
1	2	3	5	3	3.25
2	1	2	4	2	2.25
3	3	2	3	4	3.25
4	3	2	5	4	3.5
5	1	2	3	2	2
6	3	2	2	2	2.25
7	1	2	5	2	2.5
8	1	3	3	1	2
9	1	3	2	2	2
10	2	3	4	2	2.75

Fragment 1

Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Jy kan waarskynlik aan 'n klomp redes dink waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoel.

Antwoorde:

Expert 1: 2

Expert 2: 3

Expert 3: 5

Expert 4: 3

Gemiddelde: 3.25

Reden van antwoord

Expert 1: Direkte aanslag. Klem op kognitiewe prosesse, eerder as impulsiewe.

Expert 2: 'n feitelike bewoording, twee sake met mekaar vergelyksonder baie emosie.

Expert 3: Die redes word deur die 'maar' ondergekik gestel aan die 'gevoel'.

Expert 4: Daar word verwys na redes.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: meer feitelike toon met redes wat genoem word.

Bijlage 3

Expert 3: 'jy kan waarskynlik...dink' vervang met 'daar is'.

Expert 4: nee, nie nou nie.

Fragment 2

Wat gaan jy doen?

Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink sodat jy 'n besluit kan maak oor wat jy gaan doen op hierdie oomblik.

Antwoorde:

Expert 1: 1

Expert 2: 2

Expert 3: 4

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2.25

Reden van antwoord

Expert 1: Direkte aanslag. Klem op kognitiewe prosesse, eerder as impulsiewe.

Expert 2: Die leser word gedwing om oor iets te dink omdat 'n vraag gevra word.

Expert 3: In die nadinkproses kan rasonale argumente ook na vore kom.

Expert 4: Daar word verwys na redes.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Nie baie realisties nie!

Expert 2: Gee dalk opsies wat die leser kan doen op ' hierdie oomblik'.

Expert 3: -

Expert 4:-

Fragment 3

Daar is verskillende redes waarom jy kan besluit om nie seks te hê nie.

Jy besluit om morele redes geen seks te hê, omdat jy glo dat seks voor die huwelik verkeerd is.

Antwoorde:

Expert 1: 3

Expert 2: 3

Expert 3: 3

Expert 4: 4

Gemiddelde: 3.25

Reden van antwoord

Expert 1: Morele redes kan ook 'n element van ondeugdelike waarde-oordele hê.

Expert 2: Feitlike aanbieding en op die punt af, sonder emotiewe taal.

Expert 3: Afhangende van jou godsdiensbeleving kan dit 'n rasonale argument wees.

Expert 4: Dit het meer met my waardes te make.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: -

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 4

Jy kan besluit om nie seks te hê nie omdat jy eers seker wil wees dat jou maat net aan jou toegewy sal wees voordat julle seks het.

Antwoorde:

Expert 1: 3

Expert 2: 2

Expert 3: 5

Expert 4: 4

Gemiddelde: 3.5

Reden van antwoord

Expert 1: Ook hier is 'n gevoelselement ter sprake – ‘seker wil wees’ – nie noodwendig op rasionele gronde nie.

Expert 2: Op die punt af, duidelike formulering

Expert 3: Berus wel

Expert 4: Vir my is dit rasioneel en gevoelens

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Self meer blatante woordkuese, bv " .. jou maat net joune is ..."

Expert 3: -

Expert 4: " omdat ek aanvaar die huwelik is die enigste veilige ruimte vir veilige seks".

Fragment 5

Als jy wil voorkom dat jy of jou meisie swanger raak dan is daar baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar jy is net 100% beveilig teen swangerskap wanneer jy besluit om nie seks te hê nie.

Antwoorde:

Expert 1: 1

Expert 2: 2

Expert 3: 3

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2

Bijlage 3

Reden voor antwoord

Expert 1: Baie rasionele argumentering, 100 %

Expert 2: Duidelike en heldere formulering, feit is net op punt af sonder detail

Expert 3: Berus op feite

Expert 4: Dit is vir logies

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Noem dat die woord ' baba' of ' VIGS' as afkrikmiddels

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 6

Een goeie rede om nie seks te hê nie is om jouself te beskerm teen SOI's, soos VIGS sodat jy een gesonde lewe kan lei.

Antwoorde:

Expert 1: 3

Expert 2: 2

Expert 3: 2

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2.25

Reden van antwoord

Expert 1: Nie baie oortuigend nie – dar is voorbehoedsmiddels, goeie redes om seks te hê.

Expert 2: Formulering duidelik, sonder emotiewe taal.

Expert 3: Berus op feite.

Expert 4: Daar is talle bewyse daarvoor.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Wat is SOI's en wat doen dit aan jou? Hoe kry jy dit?

Expert 3: -

Expert 4: Miskien kan bewyse genoem word.

Fragment 7

Daarby kan jy, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, die gevoel hê dat jy jouself emosioneel blootstel aan hierdie persoon en dat jy eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou. Jy kan daarom van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.

Antwoorde:

Expert 1: 1

Expert 2: 2

Expert 3: 5

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2.5

Reden van antwoord

Expert 1: Uitsluiting/ vermyding van gevoel.

Expert 2: Nie te emosioneel gestel, leser kan hiermee identifiseer.

Expert 3: Berus op gevoel.

Expert 4: Daar is heelwat psigologiese dikurs hieroor. Veral waar van vrouwelijike party?

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Korte sinne, meer direk, minder emosie

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 8

Als jy besluit om seks te hê is 't verstandig om 'n kondoom te gebruik. As jy 'n kondoom gebruik elke keer wat jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder MIV, beskerm word en sal jy ook 'n ongewenste swangerskap verhoed. Jy sien dus dat die kuese om 'n kondoom te gebruik jou teen baie dinge beskerm.

Antwoorde:

Expert 1: 1

Expert 2: 3

Expert 3: 3

Expert 4: 1

Gemiddelde: 2

Reden van antwoord

Expert 1: Logiese saamenhang

Expert 2: Situasies wat werklik kan ontstaan, is die waarheid.

Expert 3: berus op feite

Expert 4: Getuienis dui daarop.

Bijlage 3

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Korter Sinne, nir akronieme gebruik, sinsfomulering nie so duidelik

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 9

Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPSA- kantoor. Dit kan verstandig wees om altyd 'n kondoom by jou te dra sodat jy jousef altyd kan beskerm.

Antwoorde:

Expert 1:1

Expert 2: 3

Expert 3: 2

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2

Reden van antwoord

Expert 1: Feitelike inligting. Moeite werd inligting prakties.

Expert 2: feitelike opdrag oorgedra, realiteit geskets.

Expert 3: feitlik

Expert 4: -

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Inligtingsdigtheid hoog, wat is PPSA?

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 10

As jy 'n stap-vir-stap gids kry oor hoe om 'n kondoom te gebruik, dan jy sien hoe maklik dit is om een te gebruik en sal jy nooit onbeskermd wees nie.

Antwoorde:

Expert 1: 2

Expert 2: 3

Expert 3: 4

Expert 4: 2

Gemiddelde: 2.75

Reden van antwoord

Expert 1: Argument op grond van bewys deur eie ervaring en waarneming.

Proefondernemelijke bewyse.

Bijlage 3

Expert 2: Duidelike formulering, sonder emosie

Expert 3: Die gebruik is feitelik, die' sal jy nooit onbeskermd wees nie' speel op gevoelens.

Expert 4: Logies

Voorstellen voor verbetering

Expert 1:

Expert 2: Nie duidelike deel: " jy sal nooit onbeskerm" wees – onvolledige verduideliking

Expert 3: -

Expert 4: -

Aanvullende opmerkings:

Expert 4: die teks is vir my saaklik

Tabel 4 laat de resultaten per expert voor de affectief gekleurde tekstversie zien. Op een semantisch differentiaal is gevraagd aan te geven of de tekst appelleert aan de ratio (score 1) dan wel aan het gevoel (score 7). Hoe lager een score hoe meer het fragment rationeel gekleurd werd beoordeeld en hoe hoger de score, hoe meer het fragment affectief gekleurd werd beoordeeld.

Tabel 4

Scores per tekstfragment per expert affectief gekleurde tekstversie

<i>Fragment</i>	<i>Expert 1</i>	<i>Expert 2</i>	<i>Expert 3</i>	<i>Expert 4</i>	<i>Gemiddelde</i>
1	6	6	7	7	6.5
2	5	2	6	6	4.75
3	7	2	3	5	4.25
4	6	5	5	6	5.5
5	3	6	2	4	3.75
6	3	3	2	3	2.75
7	5	5	3	6	4.75
8	6	5	2	6	4.5
9	5	6	2	6	4.5

Fragment 1

“Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy voel jou maat wil seks hê en jy voel nogal geneë. Tog is jy nog nie seker nie van wat moet gebeur nie.”

Antwoorde:

Expert 1: 6

Expert 2: 6

Expert 3: 7

Expert 4: 7

Gemiddelde: 6.5

Reden van antwoord

Expert 1: 'n gevoelsatmosfeer word geskep.

Expert 2: -

Expert 3: Die atmosfeer wat geskep word, is ' gevoelvol'.

Expert 4: Vertel verhaal. Speel in op ervaring.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: weghalen 'nie' tussen seker en van

Expert 2: Dalk meer emotiewe woorde en verduidelik die situasie in nog meer detail

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 2

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom. Ongelukkig bevind ons ons dikwels met ons maat ineengestremel op die rusbank – sonder die vaagste idee van wat ons eintlik behoort te besluit.

Antwoorde:

Expert 1: 5

Expert 2: 2

Expert 3: 6

Expert 4: 6

Gemiddelde: 4.75

Reden van antwoord

Expert 1: Vae woorde. Aanduiding dat 'n besluit geneem moet word – geen gronde vir besluit.

Expert 2: Minder emotiewe waarde word gebruik, word op 'n meer formele vlak geskryf

Expert 3: Die stelling verwys nie na'n spesifieke argument nie.

Expert 4: Speel in op my persoonlike ervaring.

Bijlage 3

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Vervang 'besluit' (rasionele handeling) met 'doen'.

Expert 2: Minder formele toon en meer emotiewe woorde

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 3

Waarom party mense NIE seks het nie:

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie omdat hulle geloof verbied om seks voor die huwelik te hê.

Antwoorde:

Expert 1: 6

Expert 2: 2

Expert 3: 3

Expert 4: 5

Gemiddelde: 4.25

Reden van antwoord

Expert 1: Geloofsgronde vir optrede – nie rasonele deurdenking nie.

Expert 2: Feite word genoem, nie 'n situasie wat geskets word nie.

Expert 3: Geloofsoorweging kan ook op rasonele argumentasie neerkom.

Expert 4: Moraliteit het minder met logiese, wetenskaplike argumente te doen.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Party mense het om morele redes nie seks omdat hulle geloof seks voor die huwelik verbied.

Expert 2: Skets 'n situasie, beskrywende woorde, meer besonderhede

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 4

Ander voel dat seks slegs tuishoort in 'n vaste verhouding waar jy seker kan wees van jou maat se toewyding en liefde..

Antwoorde:

Expert 1: 6

Expert 2: 5

Expert 3: 5

Expert 4: 6

Gemiddelde: 5.5

Reden van antwoord

Expert 1: emotiewe woorde: voel, toewyding, liefde.

Expert 2: Woorde soos 'toewijding' en 'liefde' bring dadelik gevoel in 'n teks in.

Expert 3: Berus op gevoelens; maar kan ook 'n rasionele argument wees.

Expert 4: 'voel'.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Brei meer uit op 'toewijding' en 'liefde', wat dit beteken en die gevoelens daarager.

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 5

'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meisie swanger raak: Dit is regtig moeilik om 'n baba te versorg as jy op skool is. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!

Antwoorde:

Expert 1: 3

Expert 2: 6

Expert 3: 2

Expert 4: 4

Gemiddelde: 3.75

Reden van antwoord

Expert 1: Emotiewe woorde kom wel voor (goeie, moeilik) – ook die uitroepteken- maar die argument is 'n rasionele een.

Expert 2: emotiewe taalgebruik, uitroeptekens, baie byvoegelijke naamwoorde.

Expert 3: Berus op feit dat jy kan swanger raak en die probleme wat daarmee gepaard gaan.

Expert 4: Dit doen allebei

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Verwyder begrippe wat prioriteite aandui, as ook handelings wat na besluite verwys:

Bijlage 3

Nog 'n rede om nie seks te hê nie is om te voorkom dat die meisie swanger raak: Dit is regtig 'n las om met 'n baba te sit as jy op skool is. Wanneer 'n mens nie seks het nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap!

Expert 2: -

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 6

Deur nie seks te hê nie word verhoed dat 'n mens 'n SOI, soos VIGS, sal opdoen en voorkom jy baie fisiese en emosionele probleme.

Antwoorde:

Expert 1: 3

Expert 2: 3

Expert 3: 2

Expert 4: 3

Gemiddelde: 2.75

Reden van antwoord

Expert 1: Steeds 'n oortuigende, rasonele argument.

Expert 2: saaklike skryfstyl, mn bijv. naamwoorde, feitelike inhoud

Expert 3: Berus op feit dat seksonthouding voorkom dat jy 'n SOI, soos VIGS, opdoen.

Expert 4: Meer saaklik argumentatief

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Moenie probleme analiseer in fisiese en emosionele kategorieën nie – 'n rasonele handeling; jou dit vaag en op vlak van emosies.

Deur nie seks te hê nie keer jy dat jy 'n SOI, soos VIGS, sal opdoen en voorkom jy baie probleme wat die lewe vir jou sleg en onaangenaam maak. .

Expert 2: Meer emotiewe taalgebruik, brei uit op siektes deur meer vb te noem.

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 7

Die keuse om nie sommer net seks te hê nie, beskerm jou dus teen baie dinge. En dit beskerm ook jou gevoelens. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jy jouself emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou geaardheid kan vertrou.

Bijlage 3

Antwoorde:

Expert 1: 5

Expert 2: 5

Expert 3: 3

Expert 4: 6

Gemiddelde: 4.75

Reden van antwoord

Expert 1: 'Keuse' en 'dus' dui weer op rasionele handeling.

Expert 2: Baie emosioneel en met gevoel, tog 'n rasionele punt wat bespreek word.

Expert 3: Het te doen met gevoelens, maar dui tog op beredenering van situasie.

Expert 4: Slaan op emosionele kwetsbaarheid.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: Vermy verwysings na kognitewe prosesse- 'dus' dui op oorsaak en gevolg. ' wanneer ...[dan] ' dui ook op 'n rasionele proses. Gee net die direkte handeling en die effek. 'Geaardheid' ook te geleerd.

As jy nie sommer net seks het nie, beskerm dit jou teen baie dinge. En dit beskerm ook jou gevoelens. 'n Seksuele verhouding met iemand stel jou emosioneel baie bloot aan daardie persoon. 'n Mens moet baie seker maak dat jy jou maat met hierdie teer, wondbare en intieme deel van jou kan vertrou.

Expert 2: bring dit selfs nader aan die leser deur werklike name te noem.

Expert 3: Gebruik van vrae: ' jy wil tog nie hê dat jy so emosioneel blootgestel moet word nie!''.

Expert 4: -

Fragment 8

As jy tog seks het, IS daar 'n manier om al hierdie gesukkel te vermy. As jy 'n kondoom gebruik elke keer as jy seks het, sal jy teen al die SOI's, ook MIV, beskerm wees en kan jy ook ongewenste swangerskap verhoed en dus een sorgelose lewe lei!

Antwoorde:

Expert 1: 6

Expert 2: 5

Expert 3: 2

Expert 4: 6

Gemiddelde: 4.75

Reden van antwoord

Expert 1: Emotiewe woorde: 'gesukkel', 'sorgelose lewe', 'ongewenste'.

Expert 2: Wel met baie gevoel geskryf, maar sin te lank.

Expert 3: Feite

Expert 4: Verwys na persoonlike ervaring, sorgeloosheid etc.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: -

Expert 2: Korter, emotiewe sinne, nie sulke moeilike terme

Expert 3: -

Expert 4: -

Fragment 9

Dis maklik om 'n kondoom te gebruik. Jy kan kondome verniet kry by enige kliniek, gesinsbeplanningskliniek of PPASA-kantoor. Kry 'n stap-vir-stap-gids oor hoe om 'n kondoom te gebruik –so sal jy nie onverhoeds en onbeskermd betrap word nie. Maar onthou net, kondome is nooit 100% veilig nie!

Antwoorde:

Expert 1: 5

Expert 2: 6

Expert 3: 2

Expert 4: 6

Gemiddelde: 4.75

Reden van antwoord

Expert 1: Laatste sin met uitroepteken.

Expert 2: Meer praatstyl, direkte aanspreking

Expert 3: Berus op feite

Expert 4: Waarderend, tog 'n bietjie rasioneel ook.

Voorstellen voor verbetering

Expert 1: 'Kry 'n eenvoudige stap-vir-stap-gids..'

Expert 2: Te veel vastgestelde uitdrukkings wat gebruik word. Sin 1 te kort en onpersoonlik.

Expert 3: -

Expert 4: -

Aanvullende opmerkings:

Expert 1: Daar is 'n gevaar dat die 'gevoelens' – tekst bloot eenvoudiger is (makkeliker woordgebruik, kognitief op laer vlak ens.) dat respondente positief reageer op 'n eenvoudiger teks en nie soseer op die gevoelsaspekte nie. Die puntsgewyse aanbieding is ook ietwat liniêr rasioneel

Expert 4: Hierdie teks is meer gesellig

Overige op en aanmerkingen:

Expert 1, 3 en 4 hebben ook nog in de gehele tekst redactionele aanbevelingen gedaan.

Vragenlijst experiment

Deze bijlage bevat de vragenlijst die voor het experiment is gebruikt. In de tekst wordt in paragraaf 4.4. naar deze bijlage verwezen.

Dankie dat jy met hierdie ondersoek wil help. Neem rustig al die tyd wat jy nodig het. Alle gegewens word vertroulik hanteer en daar is nie iets soos 'n regte of verkeerde antwoord nie. Dit gaan oor wat jy dink en ook daaroor sal niemand 'n oordeel fel nie.

A Persoonlike besonderhede

Ouderdom:

Geslag:

Graad geslaag:

In watter graad is jy nou?:

Moedertaal/ huistaal:

Geloof:

Tot watter kultuurgroep behoort jy? Bruin Blank Asiaties Swart
 Ander spesifiseer _____

Opmerking: Die vraag oor jou kultuurgroep hou verband met die ondersoek en word met groot sensitiwiteit benader.

By die meeste van die vrae in hierdie vraelys word verskillende antwoordkategorieë gegee waaruit jy kan kies. Hieronder volg 'n voorbeeld:

Rooi is my gunsteling kleur

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

1 = stem glad nie saam nie

2 = stem nie saam nie

3 = stem nie rênig saam nie

4 = neutraal

5 = stem 'n bietjie saam

6 = stem saam

7 = stem heeltemaal saam

B Kultuur en waardes

Die volgende vrae gaan oor die mate waarin jy deel voel van die groep waaraan jy behoort (kultuurgroep). Daar is nie 'n regte of 'n verkeerde antwoord nie.

In die volgende 10 stellings moet jy aandui in watter mate jy met die stellings saamstem of nie saamstem nie.

1. *Dit is vir my belangrik dat ek 'n lid van my kultuurgroep is.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

2. *As ek moet sê hoe en wie ek is, neem ek in ag dat ek aan 'n spesifieke kultuurgroep behoort.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

3. *Ek voel positief oor my kultuur.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

4. *Ek dink selde daaraan dat ek deel van my kultuurgroep is.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

5. *Die feit dat ek 'n lid van my kultuurgroep is, speel 'n groot rol in my lewe.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

6. *Dit maak nie vir my saak as ander my nie as lid van my kultuurgroep erken nie.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

7. *Ek geniet dit om deel van my kultuurgroep te wees.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

8. *Die manier waarop ek praat, wys aan watter kultuurgroep ek behoort.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

9. *Ek hou van die dinge wat my deel maak van my kultuurgroep en anders as mense met ander kulture.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

10. *As ek weer gebore kon word, sou ek liewers 'n lid van 'n ander kultuurgroep wou wees.*
stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Bijlage 4

Die volgende stellings gaan oor jou uitkyk op die lewe en jy moet aandui hoe belangrik elke ding vir jou is.

1. *Dat my eie behoeftes bevredig word, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

2. *Dat dit bly goed gaan met ander mense, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

3. *Dat andere kan sien hoe suksesvol ek is deur alles wat ek kan doen, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

4. *Om so te lewe dat ek nie ander mense benadeel nie, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

5. *Om my eie ding te kan doen en dink, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

6. *Dat die lede van my kultuurgroep veiligheid en sekerheid kan hê, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

7. *Om status en aansien te kry, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

8. *Om goed met ander mense oor die weg te kom, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

9. *Om 'n lewe vol opwinding en uitdagings te hê, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

10. *Om deel te neem aan die gewoontes en tradisies van my kultuurgroep en godsdiens, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

11. *Om erkenning te kry vir dit wat ek self gedoen het, is vir my*
glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

Bijlage 4

12. *Dat my gedrag vir die gemeenskap aanvaarbaar is, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

13. *Om gemaklik te kan lewe, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

14. *Om vastigheid en sekerheid in die samenlewing te hê, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

15. *Om my werk met 'n duidelike plan aan te pak, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

16. *Om beleefd te wees teenoor andere, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

17. *Om ambisieus te wees, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

18. *Om self-beheersing te hê, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

19. *Om self te kan kies wat ek gaan doen, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

20. *Om die welsyn van ander te bevorder, is vir my*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

Bijlage 4

Dui aan in hoe 'n mate jy met die stellings saamstem nie saamstem nie:

1. *Ek hou meer van ingewikkelde probleme as van eenvoudige probleme.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

2. *Ek hou daarvan om die verantwoordelikheid te dra in 'n situasie wat baie dinkwerk vereis.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

3. *Om na te dink oor iets, is nie my idee van pret nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

4. *Ek doen liewers iets wat nie te veel dinkwerk van my vereis nie as iets wat definitief my breinkrag gaan toets.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

5. *Ek sal eerder situasies vermy waarin daar dalk van my verwag sal word om ernstig oor iets na te dink.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

6. *Dit is vir my baie lekker om lank en deeglik oor 'n spesifieke saak na te dink.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

7. *Ek spandeer nie onnodig tyd daaraan om oor 'n saak na te dink nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

8. *Ek dink eerder aan klein daaglikse takies as aan langtermyn projekte.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

9. *As ek 'n taak aangeleer het, vind ek dit lekker om te doen omdat dit weinig verdere dinkwerk vra.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

10. *Die idee dat 'n mens op jou vermoë om te dink moet staatmaak om die hoogste sport in die lewe te bereik, is vir my aanloklik.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Bijlage 4

11. *Ek hou baie daarvan om opdragte te voltooi wat van my vereis om nuwe oplossings vir probleme te vind.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

12. *Dis nie vir my baie opwindend om nuwe maniere van dink aan te leer nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

13. *Ek verkies 'n lewe vol uitdagings wat intensiewe dinkwerk van my vereis.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

14. *Wanneer daar van my verwag word om abstrak te dink, maak dit my opgewonde.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

15. *Ek verkies eerder 'n opdrag wat intellektueel, moeilik en belangrik is as een wat taamlik belangrik is, maar nie baie dinkwerk vereis nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

16. *Ek voel verlig eerder as tevrede wanneer ek 'n opdrag voltooi het wat baie breinkrag vereis het.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

17. *Dit is vir my genoeg as iets werk. Ek gee nie om hoe of waarom dit werk nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

18. *Ek is gewoonlik geneig om tog na te dink oor sake wat my nie persoonlik raak nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

C Vrae wat betrekking het op MIV/VIGS.

1. *Ek ken iemand wat met MIV/VIGS besmet is.*

ja   nee

Hoe beoordeel jy die volgende stellings?

2. *Ek moet voorkom dat ek MIV/VIGS kry*

glad nie belangrik nie   1 2 3 4 5 6 7   baie belangrik

3. *Ek dink gereeld aan MIV en VIGS.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

4. *Gee op die skaal hieronder aan watter posisie jy tussen die twee uiterstes sou inneem.*

die hele MIV/VIGS kwessie   1 2 3 4 5 6 7   om net aan MIV/VIGS te
raak my eintlik glad nie   dink, maak my sommer al
teneergedruk

5. *Vir my is seks voor die huwelik verkeerd.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

6. *Ek sal nie MIV/VIGS kry nie.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

7. *Ek moet getrou bly aan my maat.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

8. *As ek en my maat seks het, moet ons altyd 'n kondoom gebruik.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

9. *Dit is vir my maklik om 'n kondoom in die hande te kry.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

10. *Dit is vir my maklik om 'n kondoom te gebruik.*

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Bijlage 4

11. As ek 'n kondoom gebruik, kan ek nie MIV/VIGS kry nie.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

12. MIV/VIGS bedreig ook vir my.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Beantwoord die volgende vrae so volledig moontlik. Skryf die antwoord neer wat jý dink reg is. As jy nie seker is nie, of jy weet nie wat die antwoord is nie, skryf dit asseblief ook neer.

1. Hoe kan 'n persoon MIV-positief word?

---

2. Kan MIV/VIGS voorkom word deur die voorbehoeds-Pil te gebruik?

---

3. Kan jy, deur net na 'n mens te kyk, sê of hy MIV/VIGS het?

---

4. Hoe kan jy keer dat jy 'n seksueel oordraagbare siekte of die MI-virus kry?

---

5. Kan MIV/VIGS genees word?

---

6. Is MIV/VIGS 'n "gay siekte"?

D Beoordeling van die teks

Lees hierdie teks en beantwoord onderstaande vrae

[Op deze plek werd een van de twee tekstversies gepresenteerd]

Mening oor die skrywer van die teks

Terwyl jy die teks gelees het, kon jy miskien 'n idee kry van die skrywer daarvan. Die volgende vrae gaan oor hierdie indrukke.

Die skrywer van hierdie teks weet waarvan hy praat.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Ek dink die skrywer is

onbetroubaar   1 2 3 4 5 6 7   opreg

Die skrywer van hierdie teks is eerlik.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Die skrywer van hierdie teks dink dat die lesers dom is.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Die skrywer van hierdie teks dink dat hy beter as sy lesers is.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Die skrywer van hierdie teks probeer om die leser op 'n saaklike manier in te lig.

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Mening oor die hele teks

Die teks kom vir my oor as:

prekerig	1 2 3 4 5 6 7	neutraal
klaerig	1 2 3 4 5 6 7	vriendelik
inmengerig	1 2 3 4 5 6 7	behulpzaam

Die teks

lei die leser om die opinie   1 2 3 4 5 6 7   laat die leser self besluit
van die skrywer te aanvaar

Bijlage 4

Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my:

vaag	1	2	3	4	5	6	7	duidelik
langdradig	1	2	3	4	5	6	7	bondig
ingewikkeld	1	2	3	4	5	6	7	eenvoudig

Die teks is vir my

moeilik leesbaar	1	2	3	4	5	6	7	maklik leesbaar
glad nie lekker om te lees nie	1	2	3	4	5	6	7	baie lekker om te lees

Die manier waarop die teks geskryf is, is vir my

vervelig	1	2	3	4	5	6	7	aangenaam
eentonig	1	2	3	4	5	6	7	afwisselend
saai	1	2	3	4	5	6	7	lewendig

Ek vind die teks:

glad nie oortuigend nie	1	2	3	4	5	6	7	baie oortuigend
-------------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

Omkring die punt wat jy die teks sou gee.

10 – 20 – 30 – 40 – 50 – 60 – 70 – 80 – 90 – 100 %

Aanvaarding van uitsprake en ondersteuning

Die vetgedrukte sinne kom uit bostaande teks. Die *uitspraak* en *ondersteuning* pas by mekaar en die aansluitende vrae gaan oor die aanvaarding en beoordeling daarvan.

Uitspraak 1

Dit is belangrik om oor hierdie situasie na te dink.

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 1

... Na 'n lekker aand saam wil jou maat seks hê, maar jy weet nie wat jy gaan doen nie. Daar is 'n klomp redes waarom jy dit nie sal doen nie, maar hierdie redes weeg nou op teen jou gevoelens. Wat gaan jy doen: seks hê of nie?

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 2

Jy besluit om morele redes om nie seks te hê nie,....

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 2

.... omdat jy seker is dat seks voor die huwelik verkeerd is.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 3

Jy kan besluit om nie seks te hê nie.....

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 3

...omdat jy, voordat julle seks het, jou maat se versekering wil hê dat hy of sy aan jou getrou sal bly.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 4

Jy wil swangerskap voorkom.

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 4

...Net wanneer jy besluit om glad nie seks te hê nie, is jy 100% beveilig teen swangerskap.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 5

'n Goeie rede om nie seks te hê nie, is dat jy jousef wil beskerm teen Seksueel Oordraagbare Infeksies (SOI's), soos MIV, ...

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 5

....sodat jy 'n lang en gesonde lewe kan lei.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 6

Jy kan van mening wees dat deur nie seks te hê nie, jy jou gevoelens beskerm.

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   heeltemaal saam

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

verkeerd   1 2 3 4 5 6 7   reg

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie   1 2 3 4 5 6 7   stem heeltemaal saam

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ondersteuning 6

...Jy kan, wanneer jy in 'n seksuele verhouding met iemand is, jouself emosioneel blootstel aan hierdie persoon, terwyl jy juis eers seker wil maak dat jy jou maat met hierdie intieme deel van jou geaardheid kan vertrou.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar   1 2 3 4 5 6 7   aanvaarbaar

glad nie realisties nie   1 2 3 4 5 6 7   baie realisties

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie   1 2 3 4 5 6 7   beslis glo

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie   1 2 3 4 5 6 7   baie goed pas

Uitspraak 7

Indien jy besluit om seks te hê is dit verstandig om 'n kondoom te gebruik.

Met hierdie uitspraak stem ek

glad nie saam nie	1 2 3 4 5 6 7	heeltemaal saam
-------------------	---------------	-----------------

Hierdie uitspraak is:

glad nie realisties nie	1 2 3 4 5 6 7	baie realisties
-------------------------	---------------	-----------------

verkeerd	1 2 3 4 5 6 7	reg
----------	---------------	-----

Ek is seker dat hierdie uitspraak reg/verkeerd is:

stem glad nie saam nie	1 2 3 4 5 6 7	stem heeltemaal saam
------------------------	---------------	----------------------

Hierdie uitspraak kan ek

glad nie glo nie	1 2 3 4 5 6 7	beslis glo
------------------	---------------	------------

Ondersteuning 7

As jy 'n kondoom gebruik elke keer wanneer jy seks het, sal jy teen al die SOI's, waaronder besmetting deur MIV, beskerm word. Ook sal jy ongewenste swangerskappe verhoed.

Hierdie ondersteuning is vir my

onaanvaarbaar	1 2 3 4 5 6 7	aanvaarbaar
---------------	---------------	-------------

glad nie realisties nie	1 2 3 4 5 6 7	baie realisties
-------------------------	---------------	-----------------

Hierdie ondersteuning kan ek

glad nie glo nie	1 2 3 4 5 6 7	beslis glo
------------------	---------------	------------

Ek dink dat hierdie ondersteuning by die uitspraak

glad nie pas nie	1 2 3 4 5 6 7	baie goed pas
------------------	---------------	---------------

Instruktie

In paragraaf 4.5. wordt naer deze bijlage verwezen. Het betref die uitgeskrewe mondelinge instruksie die die proefpersone vóór het begin van die afname van die vraenlijst hebben gekregen.

Hierdie vreal is 'n onderdeel van 'n baie belangrike ondersoek na MIV/VIGS voorligtingsmateriaal wat uitgevoer word deur die Universiteit van Stellenbosch. Baie dankie vir julle saenwerking.

Die vrealys bestaan uit drie dele:

1. In die eerste deel moet jy al jou persoonlike gegewens opskryf. Daar word ook gevra tot watter bevolkingsgroep jy behoer. Dit is 'n belangrike aspek van die ondersoek aangesien daar gekyk word na die verskillende benaderings wat die blankes en kleurlinge ten opsigte van VIGS voorligtingsmateriaal het. Die vrealys word anoniem hantere so niemand sal weet wat jy opskryf nie.
2. Die tweede deel bestaan uit 'n aantal stelling waaroor jy jou mening moet gee.
3. tot slot moet jy 'n teks lees waarna jy sekere vrae oor hierdie teks moet beantwoord.

Kyk op die eerste bladsy van die vrealys vir 'n voorbeeld van die skaal:

Alle antwoorde van deel twee en drie moet op 'n skaal wat van een t/m sewe gaan, aangegee word. Die twee pole van die skale verteenwoordig die mees uiterste moonlikhede van die antwoord. Jy kan sê dat jy heeltemaal saam stem (7) of dat jy glad nie saam stem nie (1). As jy nommer 4 kies beteken dit dat jy neutraal staan teenoor die antwoord.

Tyd

Probeer asseblief om die vrealys so vinnig en sorgvuldig as moontlik in te vul aangesien die tyd beperk is. Daar is nie 'n regte of verkeerde antwoord nie – jou eerste gedagte of reaksie is reg en is juis dit waarna ons opsoel is.

Sterkte!

Verwerking open vragen

In deze bijlage, waar in paragraaf 4.6 naar wordt verwezen, staan de open vragen die in de vragenlijst zijn gesteld. In deze bijlage zijn de antwoorden op de open vragen verwerkt. Aangegeven wordt welke antwoorden goed, deels goed/fout en fout gerekend worden.

Vraag 1

Hoe kan 'n persoon MIV-positief word?

Goede Antwoorden : 1. Onveilige/onbeschermd sex
2. Bloedcontact met iemand die MIV-besmet is
3. Besmette naalden

Goed:

- Als een respondent alleen 1 noemt is dit helemaal goed omdat dat ook in de tekst aangehaald wordt en deze wijze van besmetting in het algemeen het meest relevant lijkt te zijn voor de respondenten in deze fase van hun leven.
- Noemt de respondent alleen 2, maar blijkt uit vraag 4 dat seks ook als oorzaak word genoemd, dan wordt ook dit antwoord als volledig goed gerekend.

Deels:

- Wordt alleen 2 en/of 3 genoemd en nooit verwezen naar het verkrijgen van MIV door onveilige seks, dan word het antwoord als deels goed/fout gerekend.
- Wordt in het antwoord gesproken van 'seks hebben' maar niet verween naar veilige of beschermde seks en wordt dit ook niet gedaan in vraag 4, dan wordt het antwoord deels goed/fout gerekend.

Fout:

- alle overige antwoorden worden fout gerekend. Wat veel genoemd werd is 'sex met meerdere partners hebben'. Dat is fout gerekend als er niet bij werd vermeld dat het onveilige sex betreft.

Vraag 2

Kan MIV/VIGS voorkom word door die voorbehoeds-PIL te gebruik?

Goed antwoord: nee

Fout antwoord: ja

Vraag 3

Kan jy deur net na 'n mens te kyk, sê of hy MIV/VIGS het?

- Goed: - nee, simptome hoef nie per definisie weer te gegee dat iemand besmet is.
- Deels: - Al het antwoord *nee* word gegee en in die byzin staat dat het het geval kan zijn als iemand in die terminale staat is.
- Fout: - ja en somtyds

Vraag 4

Hoe kan jy keer dat jy 'n seksueel oordraagbare siekte of die MI-Virus kry?

- Goede Antwoorde: 1. Door geen seks te hebben
2. Door een kondoom te gebruik
3. Door testen te laten doen als je een (nieuwe) partner hebt

- Goed: - Als een respondent 1 of 2 noemt wordt dit helemaal goed gerekend
- Deels: - Veilig wees wordt als deels goed gerekend, als niet expliciet wordt verwezen naar het gebruik van een kondoom. Je weet niet wat een respondent veilig vindt.
- Fout: - Alle overige antwoorden worden fout gerekend.

Vraag 5

Kan MIV/VIGS genees word?

- Goed antwoord: nee
- Fout antwoord: ja

Vraag 6

Is MIV/VIGS een GAY siekte?

- Goed antwoord: nee
- Fout antwoord: ja